

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Metropolitană Sibiu

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

APARE CU BINECUVÎNTAREA ȘI SUB ÎNDRUMAREA
INALT PEA SFINȚIEI SALE

D. D. NICOLAE COLAN

Arhiepiscop și Mitropolit

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

Arhiepiscopia Ortodoxă Română Sibiu, strada 1 Mai nr. 24

Secretar de redacție: Pr. prof. dr. GRIGORIE MARCU

CŪPRINSUL :

	Pag.
Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU: Prezența ardeleană a Mitropolitului Antim Ivireanul	565—573

STUDII

Teologie exegetică

Pr. Prof. Dr. NICOLAE NEAGA: Valoarea spirituală a Vechiului Testament	574—590
--	---------

Teologie istorică

Pr. Dr. TEODOR BODOGAE: Mitropolitul Antim Ivireanul (omul și opera)	591—603
Diacon ANATOLIE LEFTER: Biserica vechilor-catolici și Biserica ortodoxă	604—629

Teologie sistematică

Preot IOAN BUNEA: Sportul în lumina Moralei creștine	630—642
--	---------

Teologie practică

Ierodiacon TEOFIL PĂRĂIANU: Darul vorbirii	643—647
--	---------

INDRUMĂRI OMILETICE

Preot ZOSIM OANCEA: Popasuri omiletice la Duminica 14 după Rusalii, Duminica înainte de Înălțarea Sf. Cruci, Duminica 18 după Rusalii, Duminica 19 după Rusalii și Duminica 21 după Rusalii	648—652
---	---------

VIATA BISERICESCA

GR. M.: Deschiderea noului an școlar 1966—67 la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu	653—660
M. DANCIU: Festivitatea deschiderii anului școlar 1966—67 la Seminarul Teologic din Cluj	660—662
Prot. IOAN VLAD: De la Conferințele de orientare din Arhiepiscopia Sibiului	662—664
— Sfințirea și instalarea Prea Sfințitului Episcop Victorin al Americii	664—671
	Pag.

INSEMNĂRI

RED. și I. T.: Populația țării noastre. — În sprijinul familiilor cu copii, pentru creșterea natalității și îmbunătățirea continuă a ocrotirii mamei și copilului. — Sesiunea de la Belgrad a Comisiei teologice interortodoxe 672—674

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Orice corespondență privitoare la revistă (inclusiv cărțile și revistele de schimb) se trimite pe adresa: *Arhiepiscopia Ortodoxă Română, Sibiu, strada 1 Mai, nr. 24*, cu mențiunea: pentru redacția (sau: administrația) revistei „Mitropolia Ardealului”.

Colaboratorii sînt rugați să trimită manuscrise (autografe sau, de preferință, dactilografiate în 4 exemplare), scrise cîteț, pe o singură pagină a filei, respectînd noua ortografie a Academiei Republicii Socialiste România.

Citatele și trimiterile, numele proprii și indicațiile cifrice să fie scrise deslușit, atît cele în românește, cît și cele în limbi-străine.

Pentru uniformizarea indicării citatelor și trimiterilor (a celor biblice, mai ales), colaboratorii sînt rugați să se orienteze după materialele pe care le publică revista.

Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

MITROPOLIA ARDEALULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI SIBIULUI
ȘI A EPISCOPIILOR CLUJULUI ȘI ORADIEI

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

ANUL XI, Nr. 9—10

SEPT.—OCT. 1966

Redacția și Administrația: ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ — SIBIU

PREZENȚA ARDELEANĂ A MITROPOLITULUI ANTIM IVIREANUL

Nu este nevoie să recurgem la nici un artificiu stilistic spre a vorbi despre prezența ardeleană a Mitropolitului Antim Ivireanul. Această prezență este o îndoită realitate: una, de domeniul trecutului; alta, de evidentă actualitate.

Fără să fi păstorit în Ardeal — unde nu avem știri nici să fi călcat măcar personal — Mitropolitul Antim Ivireanul a avut constant în atenție Biserica ortodoxă română din Ardeal și i-a fost, practic, de real ajutor.

Avea nevoie de ajutor, de ori unde l-ar fi putut primi cu inimă curată, căci această biserică era atunci greu încercată și de multe „fatalități” împresurată și zguduită (cum se spunea, plastic, în îndureratul limbaj de epocă). „Biruitor cu armele asupra turcilor — prin sabia habsburgică — romano-catolicismul se dorea învingător și asupra Bisericii ortodoxe”. (G. Ștrempel: *Antim Ivireanul — Predici*. Ediție critică, studiu introductiv și glosar. București, Editura Academiei 1962, p. 14). Ofensiva catolicizantă în Ardeal dusese la săvârșirea actelor din 1698—1700. Suspectat de înclinări filopapale și împovărat de ponosul unor dovedite abateri de la canoane, vlădicul vilcean Ilarion a fost depus de un sinod de arhieriei care avea în frunte pe vajnicul apărător al Ortodoxiei, Patriarhul Dosoftei al Ierusalimului.

În scaunul de la Rîmnic trebuia să fie rînduit un ierarh cu dovedită capacitate. Prin înțelepciunea cercurilor cîrmuitoare bisericești și politice, în fruntea cărora se aflau Constantin Brîncoveanu și cumpănitul Mitropolit Teodosie Veștemeanul al Țării Românești, el a fost găsit în persoana înzestratului și osîrduitorului egumen cărturar și meșteșugar de la Snagov, Antim Ivireanul.

La 16 martie 1705, Antim a fost ales episcop al Rîmnicului. Aceasta însemna rînduirea lui în poziție de strajă tare la poarta olteană a Ortodoxiei române răsăritene.

Dar nu numai atât! Episcopul Antim, o dată cu trecerea la cîrma episcopiei Rîmnicului, a luat cu sine și utilajul românesc și grecesc de la Snagov — „rodul muncii sale” — instalînd acolo cea dintîi tipografie. De sub teascurile ei, în curs de abia trei ani, au ieșit zece cărți. Toate erau bine venite și pentru românii ortodocși din Transilvania și din toate le-a trimis cu dărnicie stocuri substanțiale.

Una din ele interesează cu deosebire acțiunea misionară de combatere a ofensivei catolicizante, a cărei agresivitate era în creștere la nord de Carpați. N-a trecut mai mult de-o jumătate de an de la înscăunarea sa în jețul vlădicesc rîmnicean și cartea era gata de propovăduire. A apărut în septembrie 1705 și i-a dat un titlul optimist, întremător, încurajator: Tomul bucuriei. Tipărită în limba greacă, cartea atrăgea atenția — printr-o antologie de texte iscusit alese — asupra lipsei de temei a primatului papal.

Energic și cult, Mitropolitul Antim Ivireanul a mers și mai departe în acțiunea sa de ajutorare a Ortodoxiei ardelene. Nu și-a îndreptat peste Carpați numai cărțile de dreaptă îndreptare a credinței. Și-a trimis acolo oameni de încredere, capabili de ispravă. Pe unul din ei îl cunoaștem cu numele: Mihai Ștefan, sau Iștvanovici. Era cel mai destoinic meșter tipograf al său. Cu vremea, din aceeași înaltă încredințare, „tipograful ungro-valah” va aprinde luminile cărții tipărite și în Iviria obîrșiei lui Antim, iar apoi se va duce în Olanda.

Pînă acolo, însă, la Bălgărad, iscusitul meșter de buche românească va face ceea ce se putea face în acele vremuri de vișornică confesională. Întîi de toate, a continuat tradiția cărturărească locală ortodoxă română, la obîrșia căreia se află epocala faptă de cultură săvîrșită în anul 1648, prin tipărirea Noului Testament de la Bălgărad, sub arhipăstoria mitropolitului, de fericită pomenire Simion Ștefan.

Practic, lucrarea tipograficească a lui Mihai Ștefan-Iștvanovici la Bălgărad a dat la lîmînă o Bucoavnă și un Chiriadromion (sau Evanghelia învățătoare), amîndouă tipărite în românește, la anul 1699. (Cf. Ștrempele: O. c., p. 14, cu nota 2).

La 27 ianuarie 1708 a adormit întru Domnul Mitropolitul Teodosie Veștemeanul. Cu limbă de moarte — prin testament — vrednicul vlădică indica pe episcopul rîmnicean ca cel mai potrivit succesor al său la cîrma Mitropoliei Țării Românești. Dorința i-a fost luată în seamă, fiindcă era înțelepțește concepută și deslușit exprimată.

Devenit mitropolit al Ungrovlahiei — la 21 februarie 1708 — Antim Ivireanul aduce cu sine pe întâiul scaun vlădicesc al țării și grija pentru Biserica ortodoxă ardeleană. O grijă sporită, căci între timp se consumase actul nefast de la 1700. Masele de credincioși, în frunte cu preoții care au refuzat să devină „nepozi” uniți, ridicau împotriva uniației proteste organizate cu proporții de rebeliuni regionale. Făgărășenii, brașovenii ortodocși, iar ca ei întreaga Transilvanie, țineau sus praporul dreptei credințe și al conștiinței naționale.

Mitropolitul Antim i-a ajutat în lupta lor de apărare a „legii strămoșești” — și, implicit, a ființei naționale — și pe unii și pe alții. Pe toți ortodocșii i-a sprijinit în chip manifest; cit ce a ajuns mitropolit, îi transformă în cei mai vajnici apărători ai Ortodoxiei în Ardeal.

Clerul și credincioșii rămași fideli Ortodoxiei — și aceștia constituiau majoritatea covârșitoare — s-au grupat în jurul vajnicului preot Ioan Circa, recunoscându-l de vlădică al lor și ținând sub conducerea lui un sinod de protest împotriva „șăcuței” uniri cu Roma papală.

Legătură a existat cu certitudine între acțiunea eroică a lui Ioan Circa și cercurile conducătoare bisericești din Țara Românească. Ne vom întâlni astfel cu un nou aspect al luptei pentru Ortodoxie purtată de Mitropolitul Antim Ivireanul, căci este de neconceput ca el să fi lipsit de-acolo de unde voievozii și frunașii români ai vremii este dovedit că socoteau ca elementară datorie de credincioși ortodocși să nu lipsească: de la acțiunea de sprijinire — mai discretă sau mai fălișă — a viguroasei răzmerițe bisericești legată de numele vlădicului ardelean Ioan Circa.

Un pătrar de mileniu a trecut de la săvârșirea mucenicească din viață (septembrie 1716) a marelui mitropolit. Cărțile lui rimnicene — și cele bălgărădene, pe care tot el le-a urzit, iar Mihai Ștefan-Iștvanovici le-a „iscusit” în teascuri de tiparniță — există încă și pot fi întâlnite în destule biblioteci parohiale din Arhiepiscopia Sibiului cu deosebire, unde sînt păstrate cu cuvenita luare-aminte de slujitori bisericești conștii de valoarea lor istorică. Despre aceste comori ale trecutului nostru bisericesc — totodată strălucite monumente de limbă românească veche — nu puțini preoți au vorbit cu emoție și cu superioară înțelegere în cadrele conferințelor preoțești de orien-

tare ținute pe protopopiate în cursul lunii septembrie a. c. M-am încredințat personal de acest lucru ca participant voluntar la conferința preoțească a protopopiatului raional Sibiu (prezidată de P. C. rector Dr. Sofron Vlad) și la conferințele protopopiatelor raionale Sebeș și Alba Iulia (ale căror lucrări am avut cinstea să le conduc în calitate de delegat chiriarhal al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului). Constatări similare s-au făcut și la alte conferințe preoțești, chiar dacă densitatea exemplarelor disponibile din tipăriturile legate de activitatea și numele Mitropolitului Antim Ivireanul nu este aceeași ca în țărmurile ardeleni din preajma porților carpatine.

Țările Române — cu deosebire Muntenia și Oltenia — au făcut tot ce se putea face în împrejurările de-atunci ca să țină iureșul catolicizant al Habsburgilor, să alimenteze rezistența antiuniată și să aline în felurite chipuri suferințele sufletești și trupești pricinuite de violențele elementelor de șoc ale papalității expansioniste. De câte ori ne gândim cu recunoștință la dărnicia lui Constantin Brîncoveanu — materială și morală — jață de ortodocșii ardeleni, îi asociem firesc și numele Mitropolitului Antim Ivireanul, care lucra și ca vlădică — nu numai ca sfetnic al domnitorului — în același sens panortodox. De asemenea, nu putem disocia numele lui Antim Ivireanul de zelul ortodox proardelean al întru tot lăudatului său înaintaș de scaun bucureștean, Mitropolitul Teodosie Veștemeanul. Între considerentele care l-au determinat pe acesta să-și dorească urmaș pe episcopul de la Rîmnic-Vilcea se afla, cu certitudine, și acela al capacității de luptă antipapistașă, copios dovedită de Antim Ivireanul.

Prezența ardeleană a înzestratului meșter tipograf, egumen, episcop și apoi mitropolit al Țării Românești, Antim Ivireanul, în semnificația ei majoră, este o mărturie puternică a unității noastre de neam, de limbă și de „lege”. Oltul a străpuns din spre miazănoapte — în vremuri imemorabile — superbul nostru masiv muntos, croindu-și cale lichidă în spre Dunăre și Marea „cea mare”. Antim Ivireanul, prin aceeași șermecătoare despicătură naturală, în sens invers, ne-a întins mână de părintească ocrotire în îndoita noastră pătimire ortodoxă și românească de după 1700. Când s-a mutat la București, în scaunul cel mai de sus al ierarhiei bisericești, trecătorile de la Bran și Predeal i-au servit aceluiași scop de sprijinire a brașo-

venilor ridicați cu vigoare și demnitate la lupta pentru păzirea nestrictă a legii noastre românești.

*

Prezența ardeleană a lui Antim Ivireanul se afirmă în zilele noastre cu vigoare nouă. Încă în sesiunea sa din decembrie 1965, Sfântul Sinod al Bisericii noastre — la inițiativa președintelui său, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustinian — a dat cunoscutele îndrumări pentru comemorarea a 250 de ani de la moartea martirică a lui Antim Ivireanul (sept. 1716—sept. 1966). Ele au fost aduse la îndeplinire așa cum se cuvenea pe tot cuprinsul Patriarhiei Bisericii Ortodoxe Române.

Alături de participarea credincioșilor la săvârșirea îndătinatelor rugăciuni de pomenire a Mitropolitului Antim Ivireanul, între manifestările comemorative care au avut loc cu acel prilej, predicile rostite despre viața și vredniciile lui netrecătoare și cu deosebire conferințele preoțești de orientare din luna septembrie a. c., se înscriu la loc de frunte în repertoriul prăznirii instituite de Sfântul Sinod. Cei programați să alcătuiască lucrări despre Mitropolitul Antim Ivireanul s-au întrecut în a le întocmi documentat și avântat, corect și complet, cu vădite și instructive aderențe la realitățile contemporane ale vieții bisericești și ale dezvoltării noastre sociale. Discuțiile — variate, ample, purtate cu dintincție și competență — au avut o vibrație sărbătorească în urzeala căreia admirația pentru slăvitul vlădică comemorat se împletea cu recunoștința netrecătoare pentru învățăturile pe care ni le-a dat. Unele din ele au valoare pur istorică, documentară. Altele sînt de evidentă însemnătate actuală. Cele dintîi dovedesc că Biserica noastră, prin slujitori de talia și prestanța morală a lui Antim Ivireanul, n-a pregetat a-și aduce contribuția ei prețioasă — și, de aceea, prețuită — la sprijinirea aspirațiilor legitime ale poporului nostru. Celelalte sînt valabile, în total sau în parte, pentru determinarea corectă a poziției Bisericii noastre față de problemele vieții contemporane, în aspectele ei ecumeniste și naționale deopotrivă.

În frămîntata sa perioadă de arhipăstor, Mitropolitul Antim Ivireanul și-a făcut cu vîrf și-ndesat datoria față de Biserică, față de poporul român — care l-a adoptat — și față de poporul georgian din coapsa căruia se născuse.

Biserica Ortodoxă Română a apărut-o de asalturile prozelitiste dinafară și de alunecări doctrinare. I-a proclamat și afir-

mai practic autcefația, situându-se pe poziția canonică clasică: Biserica ortodoxă română nu are — și nu se cuvine să aibă — stăpîni înafara hotarelor țării, nici greci, nici latini, nici de alte apartenențe confesionale sau naționale. Conflictul său cu Patriarhia Ierusalimului e concludent în această privință. Călugării greci din mănăstirile „închinat” au fost chemați la ordine cînd s-au arătat dispuși să aplice indicațiile primite din afară excluzînd de la pomenirile rituale atît pe Patriarhul Ecumenic, cît și pe Mitropolitul Țării Românești.

Pe de altă parte, Antim Ivireanul s-a făcut ecoul clerului și credincioșilor români care cereau săvîrșirea sîntelor slujbe în limba maternă. Prin purtarea lui de grijă au fost tipărite pentru prima dată în românește cărțile rituale de bază. Introducerea limbii române în Biserică — fapt de capitală însemnătate culturală românească — i se datorește în covîrșitoare măsură lui Antim Ivireanul.

Pătruns de real spirit ecumenist, a făcut pînă la urmă binefacerile tiparniței și alte biserici și popoare: în primul rînd pe conaționali săi georgieni, apoi pe greci, arabi și sirieni. „Prima tipografie care a funcționat în Orientul ortodox a fost o tipografie românească” (Ștrempel: O. c., p. 12), la Alep (în Siria). Unul din preoții protopopiatului Sebeș mărturisea — vădit mișcat — că pe-o carte primită de la Damasc, cel ce i-o trimisese, fost coleg de facultate teologică la București, menționează că a fost imprimată în tipografia dăruită de Antim mitropolitul.

Dar față de patria sa adoptivă și-a dovedit alipirea și devotamentul nu numai prin ceea ce a făcut — ca slujitor și ca ocîrmuitor bisericesc — pentru limba și cultura românească, ci și prin atitudini și acte politice de evidentă ținută patriotică.

Încă înainte de-a fi venit în Țara Românească Antim știa ce însemnează asuprirea otomană și o detesta cu toată hotărîrea. Țara lui de baștină fusese cotropită. El însuși, copil fiind, a căzut rob. Ura, ca om, acea sălbatică formă anacronică de nesocotire a libertății și demnității umane și o combătea fără cruțare. Ii combătea cu aceeași energie și pe cei ce nu acționau organizat pentru scuturarea jugului otoman din primele decenii ale veacului XVIII. (Ștrempel: O. c., p. 21). De aceea și-a ales locul, — din vreme și ireversibil — alături de masele populare, în care vedea pe adevărații opozanți ai stăpînirii turcești și, prin aceasta, împotriva boierimii capitularde, căreia avea să-i impute și biciuiască fără cruțare și alte păcate. De

aceea, în conflictul diplomatic și armat dintre turci și ruși el s-a asociat fără șovăire taberei lui Petru cel Mare († 1725), asumându-și riscurile unei atitudini care se prevedea a fi deosebit de periculoasă și încercînd să-și determine domnitorul să facă la fel. Ce a urmat, se știe — dar atitudinea vlădicului muntean a rămas ireproșabilă pînă întru sfîrșit, dovedind că locul păstorului, la bine și la rău, e acolo unde se află „turma”.

Mitropolitul Antim Ivireanul se impune atenției noastre și prin ideile înaintate care se întîlnesc în critica făcută de el re-
lelor sociale ale vremii sale.

Cu cuvîntul — ca și cu fapta — el a fost partizantul hotărît al alipirii sincere de popor. Luptînd — cu mijloace creștinești — contra „Goliatului” păcatelor, el era încredințat, cu drept cuvînt, că servește cauza superioară a propășirii obștești. Să-tuia ascultarea de legiuita ocîrmuire, dar biciuia pe cei ce o exercitau abuziv, storcînd vîlaga norodului și umilindu-l în mod neomenos. Prefăcătoriile boierimii — în viața bisericească și socială — le-a demascată fără menajamente. Sistemul mărturisirii la doi duhovnici — unul la moșie, mai fără carte, căruia îi puteau dezvălui toate fărădelegile lor și altul în orașul de boierie, căruia îi spovedeau numai păcatele convenabile — ca și perfidele iertăciuni ce și le luau săptămînal înaintea domnitorului, au fost înșierate fără cruțare de vajnicul vlădică.

Deplingea ignoranța unor preoți și s-a străduit să-i ajute să devină cu cît mai multă știință de carte și purtîndu-se în lume potrivit exigențelor cinului lor. „Canonizarea” celor nă-răvași și-o rezerva sieși, ca arhipăstor al lor. (Cf. O. c., p. 239—240).

Combătea discriminările care dezbină și îndepărtează pe oameni, înversunîndu-i unii împotriva altora. „Dumnezeu n-a făcut lumea numai pentru un om, ci pentru toți, nici împărăția cerurilor pentru unul, ci pentru toți”, — spunea într-un cuvînt de învățătură la Schimbarea la Față (Preobrajenia) a Domnului.

A fost necruțător cu pricinuitoarii de vrajbă, iar clevelitorii au întîlnit în apostrofele lui fierul roșu al stigmatizării neșovăitoare. Pe cei ce păgubeau pe aproapele „nu numai de avere, ci mai vîrtoș de cinste”, îi urgisea energic ori de cîte ori avea prilej.

Dar nu numai prin aceste trăsături moralizatoare ale activității sale ne este dascăl și povățuitor Antim Ivireanul nouă,

celor ce viețuim la un pătrar de mileniu de la martiriul său, ci și prin alte intervenții ale sale, de-o și mai evidentă actualitate. Exemplificăm cu contribuția sa substanțială la cimentarea vieții de familie și la promovarea unei conduite civilizate în relațiile de societate. Pentru el, nașterea de prunci este „roadă blagoslovită” și cu vădită convingere încurajează dobândirea ei prin întemeiere de căsnicii trainice. Intr-o cazanie la Vovedenia Bogorodiței (Intrarea în biserică, 21 noiembrie), între alte, spune: „In vremile cele de demult era obicei la iudoi (scil.: evreii biblici) și care om nu făcea coconi era hulit și urît de toț, măcar de ar fi fost de neam cît de mare și de bogat; și cînd ducea darurile lui la biserică (scil.: templu) le priimiia preotul pre urma tuturor și sta la beserică mai jos decît toț și bucate nimeni nu mînca cu el, ci-l ținea toț ca pre un urgisit de Dumnezeu”.

Milostiv față de cei smeriți și lipsiți — și cîți dintr-aceștia nu erau atunci? — dragostea ce le-o purta amărîților și dosădiților și-a concretizat-o în acte de ajutorare stabilă cu caracter instituțional. Astfel, așezămîntul mănăstiresc de la biserică Antim din București, avea înscrisă în „diata” obligațiilor sale de durată, înzestrarea anuală a cîtorva fete sărace, ca să poată întemeia familie pe măsura vredniciei personale, fără conturbările, amînările și umilirile pe care le pricinuia în această privință înapoierea de stare materială și socială.

Exemplara sa identificare cu oamenii și cu realitățile pămîntului românesc i-a determinat pe unii dintre preoții noștri să facă o apropiere între Mitropolitul Antim Ivireanul (din botez: Andrei) și Mitropolitul Andrei Șaguna. Amîndoi au venit „de departe” și au fost de neprețuit folos Bisericii și poporului nostru, care i-a adoptat și iubit așa cum știm noi să iubim și să prețuim pe oricine vădește înțelegere pentru aspirațiile noastre, pentru înfăptuirile noastre, pentru neostoita noastră rîvnă de propășire, pentru capacitatea noastră de-a ridica pe culnii de înflorire viața obștească.

*

Nu puțini au fost preoții care mi-au mărturisit că Didaхиile lui Antim Ivireanul le fac — în pastorație — servicii omiletice excelente, la nivelul exigențelor propovăduirii actuale. Cu excepția unor fragmente — legate direct de stări și împrejurări astăzi depășite — predicile lui Antim Ivireanul sînt într-adevăr utilizabile și azi, cu deosebire cînd simpla lor lectură

evoluează la amvon în prelucrare făcută cu iscusință „ritoricească” și, mai ales, cu conștiință preoțească.

Sub efectul comemorării din toamna anului acestuia — care culminează în pomenirea cu laudă săvârșită de Sfântul Sinod al Bisericii noastre (în sesiunea din octombrie a. c.) — personalitatea excepțională a Mitropolitului Antim Ivireanul depășește limitele înregistrărilor istorice, instalându-se stabil și cordial în sufletele noastre și luminându-ne — cu reflectoarele profunde sale spiritualități și cu pilduitoarea sa alipire de popor — căile propriei noastre orientări în problemele vieții contemporane.

Slăvită fie pomenirea lui și binecuvântată porneala de-a o prăznui la nivelul vredniciilor îndeobște cunoscute și prețuite ale lui Antim Ivireanul!

Pr. Prof. Dr. GRIGORIE MARCU

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

VALOAREA SPIRITUALĂ A VECHIULUI TESTAMENT

Vechiul Testament își are geniul său original. Prin prisosul gândului și îndemnului spre mai bine el s-a făcut prezent în nevoile spirituale ale credincioșilor. În calitatea de Revelație scrisă, Vechiul Testament e o parte din izvorul și norma noastră de credință. Pentru a deprinde anumite moravuri și forme de viață care înviorează sufletul credincioșilor, Vechiul Testament e un factor de servire publică în calitatea lui de îndrumător spre acea plinire în care se cuprind toate unitar și desăvârșit.

Îndată după alcătuire, Sfânta Scriptură a Vechiului Testament devenise obiect de lectură și meditație.

Pentru cei dinții creștini, din epoca patristică și din cea a veacurilor următoare apoi, Vechiul Testament devenise o carte de căpătii. Cu Noul Testament și cu creștinismul Vechiul Testament e în cel mai strâns contact.

Concepția creștină se poate studia dependent de Vechiul Testament. Nu e vorba atât de-o țesătură de influență, ci de o prezență a Vechiului Testament prin produsele sale spirituale cerute de trebuințele religioase ale credinciosului.

Acest rol spiritual l-a menținut Vechiul Testament. Credincioșii Bisericii păstrează un viu contact cu antichitatea biblică nu numai prin părțile care au intrat în alcătuirea serviciilor religioase, ci și prin acele valori care-l ancorează pe om într-o realitate transcendentă. Este mai ușor a se înțelege concepția creștină despre lume și viață dacă ținem seamă de rolul jucat de cărțile Vechiului Testament în pregătirea ei. Recunoaștem în unii din factorii hotărâtori ai ideilor creștine multe influențe provenite din antichitatea biblică. Istoria literaturii creștine începe cu Vechiul Testament, după cum „gîndirea filozofică și științifică modernă își trag originea din vechile cugetări ale grecilor”.¹

Cărțile Vechiului Testament alcătuiesc un fel de gen spiritual larg. Înțelepții Vechiului Testament flutură în scrierile lor un ideal de biruință a vieții asupra morții, a păcii asupra războiului, a binelui asupra răului.

Iob este un protest al conștiinței umane că adevărurile mari și veșnice rămân simple izvoare de principii neaplicate în relațiile dintre oameni. Strigătul concentrat în fraza: „fie-vă milă de mine, fie-vă milă, o fraților” (19, 21) e strigătul mulțora, e glasul de strigare al celor pentru care zorile dreptății încă n-au răsărit.

Cântarea Cântărilor, această lucrare plină de emoție în fața frumuseților naturii, combate superficialitatea vieții și aduce mai multă omenie și devotament, mai multă virtute în relațiile dintre oameni. Ceea ce se dezvoltă în Cântarea Cântărilor nu mai este opera veacului acelaia, ci trece peste veacuri; că singură iubirea adevărată, curată, face fericirea oamenilor, este o idee care depășește veacurile de atunci.

În unele privințe predica profetică este predica restaurării morale, o nădejde în posibilitățile de reconstrucție spirituală, un apel la unitate în acea parte bună care echilibrează viața oamenilor.

În forma cea mai înaltă de viață Vechiul Testament încadrează realitățile independente de timp și spațiu: adevărul care „rămîne în veci” (Sir. 40, 14), binele ce trebuie să însoțească pașii omului în toate zilele (Ps. 23, 6) și frumosul.

E vorba de frumosul moral, care asociat vieții îi dă un fel de perfecțiune. În acest sens Mesia e cel mai frumos dintre fiii oamenilor.

La baza principiilor lor există un solidarism uman, cristalizat prin acele frumoase valorificări care anunțau ca principiu că „nu trebuie să se găsească suferință între oameni”. Comunitatea umană e creatoare numai într-o epocă de tihnă: „Dați foc armelor, ardeți scuturile, pavezele, arcurile, săgețile și lăncile și veți vedea” (39, 9).

Realitățile vieții se fondează pe libertate ca aerul pe oxigen. Constatarea e în nota profeților. Nu întâmplător începutul propovăduirii lui Mesia îl constituie vestirea libertății, a „libertății celor ce zac în lanțuri” (Is. 61, 1). Ce-i drept, în Vechiul Testament faptele binelui apar ca un flux al credinței, nu însă în sensul că rezultatul lor se oferă gata, ci că se obțin prin lupta pentru a stăpîni răul. Cînd se zice: „să iubești pe Dum-

nezeu" se rezumă întreaga îndatorire a omului, pentru că nu poți iubi pe Dumnezeu, Binele absolut și să urgisești mărețele Sale făpturi și planuri.

În descrierile sale Vechiul Testament e destul de realist. Oamenii și locurile pe care le descrie le lasă în dezordinea în care le găsește. Vrem să spunem că nu există căutare la față.

Înțelepții Vechiului Testament sînt oameni care luptau pe căile Domnului, adică cu mijloace religioase, pentru ca norocul celor mulți să izbîndească. Învățătura despre universalitatea mîntuirii, triumful dreptății, convingerea că relațiile oamenilor între ei trebuie să se întemeieze pe iubire creiază o conștiință a colectivității, cu condiția că „ceea ce e contingent și pămîntesc omul să modeleze după ceea ce este ceresc și veșnic“.

Prin realizarea împărăției lui Dumnezeu pe pămînt Vechiul Testament înțelege organizarea unei comunități umane pe baza unității politice, sociale și religioase, adică înfrățirea oamenilor pe terenele principale ale vieții și activității lor.

Prin trup omul este o entitate fizică a lumii văzute. În tendința de afirmare omul se ridică deasupra a tot ce e contingent, ca și cînd acelea ar fi puse ca să fie folosite și stăpînite de om: „Încununat cu slavă și cu mărire, i-ai dat stăpînirea peste lucrurile mîinilor tale, toate le-ai pus sub picioarele lui ... fiarele cîmpului, păsările cerului și tot ce străbate cărările mărilor“ (Ps. 8, 6).

Vechiul Testament este mai ales purtătorul ideii de mîntuire. Aceasta însemnează că într-o zi vor triumfa valorile fundamentale — adevărul, binele și frumosul — în lume. Datoria omului e „să practice dreptatea, să țină legea“, cum se exprimă mai puțin clar, dar destul de cuprinzător, Vechiul Testament. Dreptatea este măsura raportului dintre oameni într-o stare de desăvîrșire socială. Dreptatea e o realitate pe care se temeinicește viața liniștită. Ea e o valoare practică. Scopul legii Vechiului Testament este dreptatea ca ideal moral, de aceea ea e în contingentă cu binele, cu ceea ce e moral. Un bine este libertatea, alt bine este egalitatea. Dreptatea țintește la libertatea și egalitatea oamenilor.

Dreptatea este o virtute, adică o faptă bună, iar Vechiul Testament consideră faptele bune condiții necesare fericirii. Vechiul Testament ne-a indicat aplicațiunile practice despre modul cum trebuie să-și organizeze omul viața pentru a-și asigura

cea mai înaltă perfecțiune morală. Psalmul 1, 1—6 exprimă negativ expunerea principiilor (nu umbla!... nu sta!... nu șede!)...

Omul e liber să-și aleagă calea vieții sale. Fiecare e făuritorul fericirii proprii. De modul cum va întrebuința mijloacele pe care Descoperirea divină le pune la îndemână depinde norocul sau nenorocul cuiva: „Iată, eu pun înaintea voastră binele și răul“ (Deut. 11, 26; Deut. 30, 15). Vechiul Testament a lăsat voința fiecăruia de a hotărî dacă să împlinească binele sau răul: „Pus-am înaintea ta foc (răul) și apă (binele), încotro îți va fi voia poți să întinzi mîna ta“ (Sir. 15, 14).

Prin origine și scop omenirea alcătuiește o unitate. Omul e creat pentru a construi această comunitate de persoane. De la început Vechiul Testament stăruie pentru menținerea în unitate a omenirii, pentru că în izolare omul nu are posibilitatea de a se împlini deplin. Intrarea în comuniunea comunității umane mărește conștiința puterii lui. Necesitatea oamenilor de a se apropia și de a realiza maximum de progres o afirmă adesea Vechiul Testament.

„Oamenii sînt uniți între ei în măsura în care fac parte din unități personale superioare. În fruntea ierarhiilor persoanelor stă persoana absolută, Dumnezeu“.²

Cînd Pentateuhul legiferează „să nu ai alți Dumnezei afară de Dumnezeu“, el afirmă această idee de unitate și de comunitate între oameni, pe calea cerută de religie. Dacă ar exista mai mulți zei, aceia n-ar mai fi puternici sau atotputernic. Atotputernic nu poate fi decît unul și după cum turma nu are decît un singur păstor, tot așa și credincioșii, ca unitate religioasă, simt necesitatea de a accepta monoteismul ca formă desăvîrșită a adorării lui Dumnezeu.

În scopul de a se alcătui pe pămînt un singur corp spiritual, ideea de Dumnezeu devine centrală. Această idee se afirmă în Decalog. Numai credința într-un singur Dumnezeu unește cu adevărat pe credincioși. Ideea pluralității divine implică o diversitate între oameni.

O îndrumare spre unitate o constituie porunca a 2-a a Decalogului. Aici legiuitorul pornește de la cazuri verificate. Pe valea Nilului se constatase existența unui complicat cult solar, în frunte cu Ra, căpetenia panteonului egiptean; la filistenii, zeul Dagon nu era o singură apariție a ideii de Dumnezeu.

Scriitorii inspirați aveau vederi clare și despre teologia altor popoare.

Porunca „să nu-ți faci chip cioplit“, unește și reduce la un numitor comun pe adoratori. ☺

Se știa, din istorie, că credincioșii nu prăznuiau la aceeași dată ziua de odihnă. Diferențele acestea puteau să dispară numai prin adoptarea unei credințe unice, universal valabile, în cadrul căreia să fie admisă aceeași zi de odihnă pentru toți adoratorii aceluiași zeu. Pentru credincioși, aceasta ar fi folositor, căci s-ar preamări Dumnezeu în aceeași zi în care-l laudă și unii și alții, chiar dacă nu la fel, ci unii într-un fel, alții în alt fel. Legiuitorul cugetă la rezolvarea acestei probleme, enunțând porunca a 4-a. Se face aici o expunere de motive la instituirea zilei de odihnă, care obligă prăznuirea: Dumnezeu a lucrat 6 zile, s-a odihnit în a 7-a zi, pe care a binecuvîntat-o și a sfințit-o.

Ideea de progres în iubirea față de oameni o precizează porunca a 6-a în lapidarul: „Să nu ucizi“. Porunca garantează securitatea persoanei umane. Se interzice omuciderea, care implică sinuciderea. Viața este cel mai de preț dar al omului, cel ce-o ia e aspru pedepsit. Pentru crimă, Vechiul Testament introduce pedeapsa capitală (Gen. 9, 6).

Omul e creat după chipul Desăvîrșirii. Prin omucidere se împușinează ființele care poartă în desfășurarea organismului lor potențialul cel mai înalt. Dacă cineva zice că iubește pe Dumnezeu și sugrumă pe semenul său, acela nu grăiește adevărul, căci „cel ce nu iubește pe semenul său pe care-l vede, cum va iubi pe Dumnezeu, pe care nu-l vede“? (I Ioan 4, 20).

Dumnezeu e iubire, dar nu poți să minți, să furi, să birfești, să înșeli, să asuprești și să omori fără ca aceste fapte să nu aibă urmări. Răul cel mare vine din răul cel mic, de aceea porunca a 8-a oprește nu numai a lipsi pe cineva de bunurile sale în folosul tău, ci atrage luarea-aminte față de cele mai mici abateri, care trebuie puse în frâu la timp.

Pe vremuri, Moise dusesse cu stăruință lupta pentru a realiza un om nou. Dacă n-a putut face mult, totuși a realizat progrese. Pe la 1500 înainte de Hristos, Moise a strigat, în mijlocul unei epoci, în care milioanele de oameni cădeau sub povara biciului, în somnul morții: „Să nu ucizi...“. „Fiți sfinți precum Dumnezeu sfânt este“. Protestînd împotriva exceselor, urmărirea să deprindă pe oameni cu ideea că numai unindu-se în cele

bune pot deschide o nouă eră în istorie, era în care pacea să izbîndească asupra războiului și viața asupra morții.

În centrul Pentateuhului stă porunca iubirii. Această poruncă cere ducerea la împlinire a tuturor celorlalte porunci. Așa se interpretează porunca: „Dumnezeu unul este, să-l iubești din toată inima“. De aceea în teologia Vechiului Testament porunca iubirii include toate poruncile Decalogului prin care se cerea crearea unei comuniuni în care să nu trăiască decît egali alături de egali.

Pe ideea de unitate a Divinității propovăduită de Decalog se axează uniformizarea cultică susținută de profeți. Pentru viitor, profeții prevăd abolirea jertfelor de tipul Vechiului Testament și introducerea unui cult nou și a unei jertfe universal valabile. Astfel de idei în care se propovăduiește un cult universal găsim la Maleahi (1, 11): „De la răsăritul soarelui pînă la apusul lui ... în tot locul jertfă (rugăciune) se va aduce numelui meu între oameni...“.

Este în cartea profetului Isaia un text care pentru panorama armoniei sociale e oarecum unic. În istoria strădaniilor pentru a se statornici o unitate umană în lume el ocupă un loc de frunte. Nu e credincios care să nu fi fluturat pe buze vorbele: „Și va judeca între neamuri ... și vor face săbiile fiare de plug și lăncile seceri. Nu va mai ridica sabia neam împotriva altui neam și nu vor mai învăța a se bate“ (Is. 2, 4).

În Is. 2, 2—3 profetul prevede că popoarele împinse de dorul de fericire își vor însuși învățătura care se vestește în Muntele cel Sfînt (Ierusalim). Realizarea prevederii din Is. 2, 4 e condiționată de împlinirea celor din Is. 2, 2—3: „Dacă vor merge pe căile Domnului ... vor face săbiile lor pluguri“.

Subiectul frazei „va judeca“ (din Is. 2, 4) e Dumnezeu. În viitor, dreptatea va fi supremul criteriu judecătoresc, în sensul că în caz de neînțelegere nu mai decide acțiunea sîngeroasă a oamenilor, ci arbitru între cei împricinați devine Dumnezeu însuși. E vorba de însușirea voinței divine, prin asentimentul celui dă omul acțiunilor morale, ca și prin dezaprobarea rățăcirilor. Dacă se împlinesc condițiile din Is. 2, 2—3, atunci voi lui Dumnezeu și dreptății Lui sfinte se supun nu numai unele, ci toate popoarele, mari și mici, vor trăi în deplină armonie. După ce vor aparține comuniunii care se întemeiază între om și Dumnezeu, oamenii nu vor mai săvîrși nedreptăți, pentru că ei vor înțelege că în calitate de copii ai lui Dumnezeu sînt întreolaltă frați și au de părinte comun pe Dumnezeu.

Izgonind păcatul, prin virtute, omul nu va mai răspunde la lovitură prin lovitură, căci a trăi în comuniune cu Dumnezeu înseamnă pace și armonie. O societate care să nu mai cunoască grozăviile războiului e făgăduința pe care o face iluminatul profet.

Războiul se organizează în vederea distrugerii, pacea se întemeiază în vederea construirii. Isaia întrezărește fericirea care rezultă pentru oameni prin înlocuirea războiului cu o energie a muncii creatoare.

În Noul Testament ideea aceasta (din Is. 2, 4) e îmbinată așa de multilateral cu viața creștină încît se poate deduce că pacea, unitatea spirituală, a fost promisă de Dumnezeu ca urmare a operei mesianice. De aceea unii comentatori (de ex. Fillion, Nägelsbach, König E.) văd împlinirea profeției în Hristos în sensul că El aduce omenirii mijloacele cu care — dacă ar face întrebuințare de ele — ar elimina războiul dintre mijloacele de pacificare. În acest sens a interpretat textul Sf. Apostol Pavel la Ef. 2, 14: „Hristos e pacea noastră, care a făcut cele două una, dărîmînd vrajba“. Cele două sînt evreii și păgînii, care s-au făcut o singură unitate spirituală. Prin Hristos, vrajba care era între ei s-a stins.

Dintre Sfinții Părinți mulți s-au ocupat de Isaia 2, 4. Reținem din numeroasele lor mărturii cîteva prețioase contribuții pentru lămurirea textului.

Istoricul Eusebiu de Cezareea († 340) atinge, în comentariul său la Isaia, eternul ideal al unității spirituale, care întîrzie. Pentru ca unitatea omenirii să devină realitate universală e nevoie să urmăm pe Hristos. Prin Mîntuitorul au intrat în lume mijloacele pentru ca acela care-i slujește să aibă puterea să fie ridicat la starea harică de a alunga orice tentativă de vrajbă, pentru a deveni astfel stăpîn pe ceea ce Hristos ne-a adus cînd a zis: „Vă dau pacea...“.³

Ca o aprobare a celor spuse de Eusebiu trebuie să considerăm mărturia Sf. Vasile cel Mare († 379), în Erminia sa la marele profet. Sfîntul a scos din textul isaian concluzia că Legea lui Hristos vestește pacea, mijlocul de a lupta împotriva războiului. Deodată cu nașterea Mîntuitorului a venit pacea pe pămînt, pacea vestită de Hristos celor de aproape și celor de

departe, iudeilor și păgînilor le-a dat putere asupra războiului.⁴ „Cine crede în înviere, cine nădăjduiește sincer în judecată nu se mai războiește cu nimeni“.⁵

Sf. Ioan Hrisostom († 407) a încreștinat textul isaian afirmînd că „legea lui Hristos luminează atît de strălucit vederile oamenilor încît cel care se împreună cu Hristos, se împacă cu semenul său prin iubire“.⁶ Ciril al Alexandriei interpretează că Isaia vede departe și rostul cuvintelor sale e să prezică sfîrșitul împărăției celui rău; cînd sabie nu se va mai cunoaște și război nu va mai fi, se va realiza ceea ce a făgăduit Mîntuitorul: „Pacea mea dau vouă“! (In. 14, 27).⁷

În comentariul său la Isaia, Teodoret din Cir († 458) scrie că: „La Isaia se vorbește că va lua ființă împărăția în care pacea va ocupa locul vrajbei“.⁸ Procopie de Gaza (sec. V) vede pe Isaia schișînd epoca în care va fi pace, pentru că prin schimbarea la față a sufletelor nu se va mai schița nici un plan de război.⁹ Teodor de Mopsuestia († 428) scoate în evidență conținutul clarvăzător al profeției: „Pacea va deveni o realitate istorică atunci cînd fiecare se va odihni liniștit sub vița sa și fiecare sub smochinul său și nu va fi cine să înfricoșeze“.¹⁰ Teofilact al Bulgariei, comentînd paralela lui Is. 2, 4, la Mihea 4, 3—5 se exprimă că deodată cu întruparea lui Hristos a venit pacea și liniștea în lume, căci cine iubește pe Hristos urăște războiul.¹¹

Tot așa de numeroase sînt mărturiile scriitorilor de limbă latină la acest text. În comentariul său la Isaia, Fer. Jeronim susține că profetul vizează pe Hristos: „in diebus eius orta est pax et justitia“.¹²

Învățătura sfinților scriitori dedusă din Isaia 2, 4 este aceea că războiul sfîrșește cu adevărat după familiarizarea cu învățătura lui Hristos, căci Evanghelia conține germenele unității moral-sociale a omenirii.

Teologii mai noi văd în Isaia 2, 4 o idee mare. Textul face parte din mărturiile că aspirațiile omului sînt de a asigura fe-

4 Com. la Isaia, M.G. 30, 244.

5 Același, col. 245.

6 Com. la profetul Isaia, M.G. 56, 34.

7 Exegeză la Isaia, M.G. 70, 72—73.

8 Com. la profetul Isaia, 81, col. 237 și 240.

9 Com. la Isaia, M.G. 87/2, col. 180.

10 Com. la Miheia, M.G. 66, 365.

11 Exegeză la Miheia, M.G. 126, 1113.

12 Isaia... I, M.L. 34, 46.

ricirea în lume. Expresiile includ existența spirituală a epocii în care se finalizează progresul moral.¹³

Isaia 2, 4 este deci un text esențial între cele care prevăd o nouă ordine în lume. Efortul depus în zilele noastre de oamenii clarvăzători de a statornici o unitate între popoare atribue cuvintelor profetice mai multă strălucire ca altădată.

O altă contribuție la desăvârșirea comunității umane aduce Isaia 11, 6—9 în previziunea: „Atunci va sta împreună lupul cu mielul și pardosul cu iedul se va odihni și vițelul și puiul de leu și vita, și un copilaș le va mîna, și vaca și ursul pasc împreună, la un loc se odihnesc puii lor. Și pruncul abia înțărcat se joacă la vizuina viperei și la ochii sticloși ai șarpelui copilul va întinde mîna sa. Nu vor mai face rău..., căci plin este pămîntul de limpedea cunoaștere a Domnului, precum apele acopăr fundul mării“.

Textul începe cu conjuncția „ve“, care în cazul de aici se redă cu „atunci“, pentru că (în cazul de aici) nu leagă simplu frazele întreolaltă ci prevestește o epocă, un timp determinat, cum e cazul în Is. 11, 11 („în ziua aceea“).

Avem aici (în 11, 6—9) o serie de comparații: lup-miel, leu-vițel, șarpe-copil, care servesc pentru a scoate în relief contraste izbitoroare. Figurat, lupul e tipul omului crud (Gen. 49,

13 Astfel Fr. Delitzsch interpretează (în Kom. über das Buch Jesaias, ed. IV, Leipzig 1889, p. 72) că Isaia propovăduiește pacea, pacea cea neînarmată, una care corespunde așteptărilor divine. De-o precizie surprinzătoare este mărturia rămasă de la C. W. Nägelsbach în legătură cu Is. 2, 4: „Isaia anticipează prefacerea înregului mod de a acționa al omului“ (Der Prophet Isaias, Leipzig 1877, p. 30). Clarvăzător este în interpretarea textului Is. 2, 4 Fillion: „Isaia învață că va sfîrși epoca veche pentru a se inaugura una cu totul nouă, cînd orice urmă de război se va șterge, cînd pacea cea mai desăvîrșită va stăpîni protutîndeni (cf. La Bible commentée, tom. V, Is. ed. 8, Paris 1925, p. 278).

Cu cît ne apropiem mai mult de timpul nostru cu atît mai luminoase ne par vederile lui Isaia. Eduard König, dînd cîteva considerații de ansamblu la p. 68, 108 și 357 din lucrarea sa: Die messianischen Weissagungen (1925) scrie că în persoana lui Mesia se concentrează întreaga acțiune a lui Dumnezeu în lume, acțiune de la care Isaia așteaptă adevărata desăvîrșire religioasă-morală a lui Israel și a întregii omeniri.

Exegețul Ion Popescu-Mălăești interpretează astfel textul isaian: „Profetul Isaia exprimă ideea că trebuie să vină unitatea spirituală dăruită și cerută de Dumnezeu. În vedenia sa iluminatului Isaia vede popoarele dîndu-și seama că nu sînt oamenii făcuți de Dumnezeu ca să se certe, să se războiască, să se cinoare. El i-a făcut ca să trăiască în pace, în frăție și dragoste. Pămîntul le este dat sub a lor stăpînire nu ca să aibă unde să se bată, ci ca să aibă unde să muncească. ca să le dea ceea ce le trebuie pentru îndestularea lor“. (Proorocia lui Isaia, Studii și comentarii, III, București 1926, p. 37).

Pr. Prof. Dr. Gh. Ghia încadrează textul lui Isaia între acelea care se rapoartă la viitoarea unitate spirituală a omenirii, cînd noroadale nu se vor mai ridica unele împotriva altora. Această tihnită viață cetățenească este concepută de Isaia ca desăvîrșindu-se aici pe pămînt. (Împărăția lui Dumnezeu după Noul Testament, Craiova 1925, p. 16).

10). Aceeași semnificație o are și leul. Șarpele și mai ales vipera, „care în toată vremea are venin sub limbă” (Ps. 139, 3). Înfățișează un pericol de moarte pentru om, căci împotriva mușcăturii lui nu e leac de vindecare (Ier. 8, 17). Mielul, care reprezintă atât de tipic animalele domestice, este imaginea blîndeței. Aceeași semnificație o are iedul, vițelul și în parte și copiii.

Sensul general al textului ar fi: groaza de moarte, pe care o inspiră trăirea în apropierea fiarelor, va trece în domeniul basmelor despre care se va vorbi la perfectul istoric „a fost odată...”. Despre ură și război se va vorbi ca despre lucruri urîte ale trecutului. Versul motivează starea aceasta: „pămîntul va fi plin de cunoașterea lui Dumnezeu”.

Pămîntul e o metonimie, e vorba despre tot spațiul locuit, cum interpretează Eusebiu al Cezareei.¹⁴ „Plin” e a se interpreta cantitativ și calitativ. „Cunoașterea” lui Dumnezeu e una practică, căci evreescul „deah” indică înțelepciunea și priceperea de a trăi după voia lui Dumnezeu (Ier. 3, 15). Cunoașterea teoretică, ce „inundă ca un torent pămîntul”,¹⁵ premerge celei practice, de aceea Eusebiu pune accentul pe gnosis (cunoaștere).¹⁶ Sensul textului ar fi următorul: teoretic, Dumnezeu va fi cunoscut, iar practic, voia Lui se va împlini. Realizarea din 11, 6—9 e condiționată de această cunoaștere, iar inițiatorul împlinirii este Vlăstarul din trunchiul lui Iesse (Is. 11, 1). Trunchiul reprezintă familia davidică, iar Vlăstarul pe un descendent de seamă, între care poate fi încadrat și Mesia. De aceea s-ar putea stabili o legătură între Is. 11, 2—9 și cele 7 daruri din Apocalipsă 1, 4—5; 4, 5; 5, 6.

Sfinții Părinți alegorizează textul. Astfel fac Ciril,¹⁷ Fer. Ieronim,¹⁸ Teodoret¹⁹ și Eusebiu,²⁰ după interpretarea cărora animalele imaginează variatele categorii de oameni.

Scriitorii mai noi diferă de Sfinții Părinți numai în fixarea amănuntelor.²¹

¹⁴ Exegeză la Avacum, M.G. 71, 884.

¹⁵ Ciril, o. c., col. 884.

¹⁶ O. c., M.G., 24, 173.

¹⁷ O. c., M.G. 70, 525. „Vipera este imaginea celui rău”.

¹⁸ Com. in Isaia lib. IV. M.L. 40, 151.

¹⁹ Com. la Isaia, M.G. 81, 315: „Lupul este omul acaparator, iedul indică simplitate și nevinovăție, leul forță”.

²⁰ Com. la Isaia, M.G. 24, 172.

²¹ Astfel începe Nägelsbach comentariul său la locul isaian: „Privirea pro-

Astfel constatăm că Is. 11 vestește o poruncă nouă, aceea că se va astupa prăpastia pe care a săpat-o păcatul, care a înghițit atâtea generații sfîșiate de ură.

Pentru realizarea acestei ținte mari — unitatea omenirii și universalitatea iubirii — va bate ceasul îndată ce cunoașterea lui Dumnezeu pătrunde întreaga ființă a credinciosului, precum apele umplu pînă în adînc și acopăr oceanul.

✧ Cartea profetului Isaia conține și alte indicații de o reală valoare pentru construirea unui om nou, a omului cu un nou profil moral și social, cu o nouă atitudine față de viață.

Noul om se formează sub influența învățăturii care se impune în calitate de factor moral. Capitolul 32, 1—5 vorbește despre o înnoire care introduce relații cu adevărat noi în cadrul societății: „După dreptate va stăpîni regele și sfetnicii vor cîrmui după dreptăți pravile“ (32, 1).

Un înțelept vestitor al unei desăvîrșiri spirituale este profetul Sofonie. În ce măsură întrezărea el acea desăvîrșire rezultă din 2, 11: „Atunci va șterge el pe toți zii pămîntului și lui se vor închina neamurile ținuturilor celor mai de departe, fiecare din locul său“.

Prezicerea că în viitor se vor converti la credința în Dumnezeu toate popoarele e cunoscută de la alți profeți; elementul nou este că închinare lui Dumnezeu se poate aduce oriunde. Nu va mai fi un monopol al cultului prin centralizarea lui, ci convingerile religioase și le poate mărturisi fiecare la el acasă, afară sau înăuntru, pe mare sau pe uscat, pe deal sau în vale, acolo unde simte trebuința. Este ceea ce Teodor din Mopsuestia numește universalismul credinței.²²

Bogat în astfel de perspective este și cap. 3, care anticipează: pedepsirea răilor (3, 8), răsplătirea celor întristați (3,

fetului pătrunde pînă în cele mai îndepărtate timpuri cînd faptele de violență vor fi desființate.

Motivul schimbării e condiționat de progresul religios-moral, exprimat în cuvintele: „Cunoașterea lui Dumnezeu“ (o. c., p. 178).

Ne găsim de fapt în fața unei profeții despre un pămînt nou. Această interpretare a lui Delitzsch (o. c., p. 194) o dezvoltă mai departe Knabenbauer (Comm. in Isaiam, aris 1922, p. 308) și mai ales E. König (o. c., p. 190, 198, 356), Fillion (o. c., p. 321). Calwer Handbibel ș. a.

Nu e vorba despre o realizare dincolo de orice experiență, în lumea cerească, ci despre biruința în sensul desăvîrșirii omenești în baza căreia îmblinzește fiarele și-si acomodează sie-si fauna și flora.

22 Com. la Sofonie, M.G. 66, 461.

18), progresul cultului în direcția spiritualizării (3, 9) și triumful adevărului în lume (3, 13).

Păcătoșii vor pieri mistuiți de moarte, care răpune cu atât mai sigur cu cât mai plăpîndă e viața lor spirituală. Drumuri cu totul altele se deschid celor „întristați“, celor care îndură în lupta pentru dreptate.

În ce măsură întrezărește profetul o desăvîrșire a unității umane vedem din 3, 14: „atunci nu se va săvîrși nedreptate, nu vor grăi minciună, nu se va mai afla în ei vicleșug“.

Sentimentul acesta de contopire cu interesul celor mulți îl animează și pe Maleahi. El se afirmă printr-o largă participare la idealul care este al tuturor credincioșilor. Ilustrăm afirmația cu 1, 11: „De la răsăritul soarelui pînă la apusul lui, mare este numele meu între neamuri și în tot locul prinoase curate se vor aduce“.

Pentru viitor, Maleahi prevede introducerea unei credințe noi și a unor îndatoriri religioase universal valabile.

Din multe puncte de vedere se axează pe linia preocupărilor noastre cărțile didactice.

Cartea Ecclesiastul scoate în evidență deficiențele vieții și pregătește sufletele credincioșilor pentru desăvîrșire morală. Autorul ei constată — mai mult decît o făcură alții înaintea lui — deșertăciunea unor stări și susține necesitatea de noi eforturi pentru un progres luminos. Din acest punct de vedere Ecclesiastul face un pas înainte față de alte cărți didactice ale Vechiului Testament. El depășește pe Iov. Acesta se plînge că suferă, iar Ecclesiastul că nu-i destul de fericit. El nu-i mulțumit cu ceea ce se petrece între oameni, dorește ceva mai mult. El simte nevoia bunurilor care vor dăinui, el visează veșnicia (2, 16, 21; 5, 14; 6, 6; 9, 15).

Ecclesiastul a adus contribuții prețioase la mărirea gradului de aspirații către un viitor fericit; că viitorul va fi tot mai bun, tot mai plăcut, tot mai frumos, decît trecutul care se duce, acesta a fost stilul său de viață. El îndeplinește o operă de elevație spirituală. Deodată cu el, iudaismul se antrenează din ce în ce mai mult în direcția unui universalism spiritual.

Deocamdată, Ecclesiastul constată slăbiciunea firii omenești. Pe măsură însă ce cultura-progresează, omul își creează posibilități care depășesc prezentul și devine ce încă nu era. Cultura nu se judecă după suma puterii, ci după suma iubirii dintre oameni: „Vorbele înțeleptului spuse domol sînt mai ascultate decît zbieretele unui stăpîn“ (9, 17).

Atrăgînd atenția asupra deficiențelor vieții, Ecclesiastul obligă a se căuta sensul adevărat al ei și astfel el devine un factor de progres. Pentru un cercetător mai puțin pătruns de realități el pare un grăbit în a vesti eșecul credinței și al moralei. În realitate, el rîvnește primenirea uneia și a alteia. Elanul cu care îndrumă el sufletele religioase spre viitor nu se explică altcum decît prin dezgustul față de unele fapte retrograde, de care Ecclesiastul nu-i străin. Dacă Dumnezeu i-a dat senzația intensă despre deșertăciunea unor acțiuni e pentru că el voia să-i descopere o altă atitudine și dacă l-a invitat pe om să măsoare micile bucurii ale vieții terestre, e pentru că el i-a pregătit unele mai mari.

Afirmația despre deșertăciunea lumii prezente a inspirat un întreg aspect al spiritualității. Ecclesiastul arată că omul trebuie să învingă crizele prin care trece și să nu-și piardă niciodată nădejdea în posibilitatea unui viitor mai fericit: să creadă, să nădăjduiască și să muncească.

Alături de pasagiile mai puțin înălțătoare cartea conține o mulțime în care recomandă înțelepciunea (7, 4—7; 9, 17), sobrietatea (10, 16—19), seriozitatea vieții și a bunelor moravuri (7, 1—12), respectul față de autoritate (8, 2), indulgența față de greșelile altora (7, 20—22), răsplătirea dreaptă a muncii, dar mai ales că omul se poate bucura de bunurile vieții în măsura îngăduită de legea morală.

O carte care conține astfel de idei merită cu tot dreptul să fie încadrată între scrierile care propovăduiesc o orînduire înțeleaptă în lume.²³

Cîntarea Cîntărilor scoate la iveală valoarea și puterea universală a iubirii. Prin iubire se țin toate, în iubire nu sînt contradicții, în iubire găsim frumusețea care nu jignește niciodată, constrîngerea care nu-și impune stăpînirea.

Iubirea nu formează o lume închisă și lipsită de comunicare cu exteriorul. „Noi ne iubim în ideea de unitate fiindcă iubirea de sine îmbracă în sine iubirea de ceilalți oameni“.

Cîntarea Cîntărilor, slăvind iubirea pe care o socotește cea mai măreață dintre toate bunurile omului, arată cum ar trebui să fie legătura dintre om și om. Iubirea este lucru sfînt, ea este temelia societății și autorul s-a dus cu gîndul la vremile viitoare, cînd adevărata bucurie a vieții va fi iubirea curată.

23 E. Podeschard, *L'Ecclesiaste*, Paris 1912, p. 199.

Viața e frumoasă. Ea merită să fie trăită. Munca, dreptatea și seriozitatea sînt trei grații care îl înfrumusețază pe om și-i dau prestigiu. Toate relațiile dintre oameni trebuie normate prin bunăvoință. Cartea Proverbelor a strîns o mulțime de observații și chiar o experiență personală bogată pînă ce a văzut „ce este bine pentru fiii omului să facă sub cer în curgerea zilelor vieții lor“ (Ecl. 2, 3).

Psaltirea — deși o colecție de rugăciuni — se apropie în multe părți de cărțile didactice. Psalmul 8 este un strigăt de alarmă la adresa contrastelor izbitoare care există între oameni. Psalmul 90 este un „memento“ pentru toți care strigă „cît de scurtă este viața“.

Idealul exprimat în Ps. 37, 30, unde se stabilește o armonie între înțelepciune și virtuțile religioase-morale dă o coloratură didactică acelei compoziții biblice.

Ideea unei trăiri umane armonioase apare evidentă și în psalmul 72. În versul 2 se face aici o trimitere la epoca în care norma de conducere va fi dreptatea, care dă fiecăruia ceea ce merită. Dreptatea aceasta este inapelabilă fiindcă e desăvîrșită. Dreptatea aceasta devine dreptate universală: „va stăpîni de la mare pînă la mare și de la rîu pînă la marginea pămîntului“.

Cele două „mări“ de aici indică marginile pămîntului. Rîul e Iordanul sau Eufratul, care se ia în Biblie ca limită de hotar îndepărtat (Gen. 15, 16; Ios. 1, 4). E vorba despre toți oamenii din toate părțile pămîntului. Ideea e susținută de 72, 9 prin termenii „închina-se-vor înaintea lui toți locuitorii pămîntului“. E vorba despre supunerea voluntară față de cîrmuitorul din viitoare alcătuire socială.

Scopul cărților didactice ale Vechiului Testament este de a ne îngădui a sesiza evoluția unor idei care se finalizează deodată cu desăvîrșirea învățaturii lui Hristos. Ele servesc pentru a scoate în evidență progresul umanității, extinderea orizontului cultural și al celorlalte valori care înfrumusețază pe om.

Ele învață că munca oțelește pe om în lupta cu stăpînirea răului.

Un alt adevăr pe care-l subliniază cărțile este necesitatea de a se desăvîrși. „Și veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi“ (Ioan 8, 32).

Cartea Înțelepciunii se adresează celor umili și oropsiți, cărora Proverbele le-a rezervat un rol nu de minimă importanță.

De la început cărțile didactice au pus la temelia vieții principiul dreptății sociale: „Nu e înțelept și nici prudent omul care pretinde că-i tare în credință, dar practică egoismul și nedreptatea“.

Desigur și celelalte cărți își au originalitatea lor.

Cartea Rut, pe care unii scriitori o atașează ca o anexă altor cărți, e importantă pentru referirile ei sociale pe care le oferă. Fără patrie, lipsită de pământ și pierzându-și soțul în împrejurări necunoscute, moabiteanca Rut se atașează, printr-o dragoste puțin obișnuită, soacrei și muncește stăruitor convinsă că va izbuti să-și croiască o altă soartă. Mișcată de pietate îi lasă nora i se atașează Noeminei cu vorbele: „Nu mă sili să te părăsesc și să mă duc de la tine, căci unde te vei duce tu acolo mă voi duce și eu, poporul tău va fi poporul meu și Dumnezeuul tău Dumnezeuul meu, numai moartea mă va despărți de tine“. Afară de aceea, cartea ia o atitudine definită în problema religiei. Ea pleacă de la constatarea că religia nu-i un privilegiu al unor persoane de „neam ales“.

Prin admiterea moabitencei Rut în genealogia Mântuitorului (a lui Mesia) orgoliul național e înfrânt și credincioșii vor lua aminte că în Hristos se pot binecuvînta toți.

În problema muncii ea fixează poziția că munca e o datorie și o onoare pentru om. Ea înalță, nu coboară. Prin muncă stăruitoare prestigiul femeii Rut s-a ridicat deasupra nivelului scăzut al societății vechi.

Proprietatea și bunurile de trai sînt ale acelor care muncesc. Rut, prin stăruință, înțelepciune și hărnicie se ridică de la starea de umilință la un înalt nivel social.

Unii teologi protestanți văd în cartea Rut o scriere cu tendință de a mijloci împăcarea între regatul nordic și cel sudic. În cazul acesta, scopul umanitarist este evident.

Alții atribuie originea cărții luptei angajate între Esdra și Neemia pe tema căsătoriilor mixte. Autorul cărții Rut ar fi un adversar al măsurilor concepute radical de Esdra și Neemia și ar impune datoria rudelor apropiate de a se îngriji de soarta văduvelor, chiar mijlocind recăsătorirea lor.

Din cartea Judecătorilor se degajează doctrina că moralitatea este determinanta obiectivă a fericirii. Între aceste valori morale există o congruență. Ori de cîte ori cineva decade, este pedepsit și ori de cîte ori se înalță prin merite personale este răsplătit. Se înfățișează cititorilor valoarea dreptății ca virtute socială.

Acest principiu e exprimat prin legea talionului: pentru faptă, răsplată; năpastă pentru năpastă. Parabola din 9, 8—20 reeditează principiul că regii incapabili duc popoarele la ruină. Exemplificarea se face cu Abimelec. Unora ca acestora nu trebuie să li se încredințeze rolul de conducător.

Cărțile Esdra și Neemia susțin interesul pentru bunurile spirituale ale predecesorilor și arată sollicitudinea față de opera de restaurare a monumentelor culturale moștenite.

Scopul cărții Ester e unul umanitarist, acela de a se arăta că soarta unui popor nu depinde de hotărîrea arbitrară a unui hegemon. Se oferă un exemplu viu despre stăruința în lupta pentru dobîndirea dreptului la libertate și viață.

Valoarea scrierii lui Tovit constă în frumoasele învățături morale pe care le conține. Cei buni au dreptul la prioritate în ierarhia socială.

Cartea Iudit apreciază după cuviință lupta împotriva vicisitudinilor vieții. Prin eroismul ei, Iudit se apropie de felul de a fi al oamenilor reprezentativi.

Apocrifele — care se dovedesc a fi o prelungire firească a Vechiului Testament — afirmă principii înalte despre viață.

Mica Geneză este un strigăt de alarmă împotriva superstițiilor, a idololatriei și a afacerismului, a minciunii și a furtisagului.

Apocrifa Enoh dă un exemplu de înaltă curăție omenească: „Iubiți dreptatea și umblați pe cărările ei... Vestiți pacea și trăiți în pace ca să aveți viață și noroc“ (100, 1—13).

Testamentul celor 12 patriarhi are ca temă principală mînia, minciuna și ura: „Rea e mînia, dragii mei, ea schimonosește cu totul ființa umană. Ea îi dă omului puteri proprii în a săvîrși răul cu întreită forță“.²⁴ „Feriți-vă, copiii mei, de ura împotriva aproapelui, căci întocmai cum dragostea face și pe morți să învieze, așa ura omoară pe cei vii...“.²⁵

Un element esențial al cărților sibiline este apărarea drepturilor fundamentale ale omului. Ele se adresează celor de rînd și-i ceartă. Se apropie de cei răi și lovesc necruțător în toate fărădelegile săvîrșite împotriva lui Dumnezeu și împotriva oamenilor. Celor șovini și egoiști le dă sfat și povață, iar pe cei buni îi întărește în convingerea că vor dobîndi drepturi pe care lumea veche le refuzase omului.

²⁴ Kautzsch, *Die Apokryphen und Pseudoepigraphen des A.T.*, Tübingen 1900, p. 484.

²⁵ Kautzsch, *o. c.*, p. 493.

Pentru biruința adevărului omul trebuie să fie mereu „sub arme“ și să înlăture tot ce e motiv de ură și de neînțelegere.

Un câmp nou de activitate umană e pregătit de atâtea personalități feminine memorabile ale epocii vechi.

Sara a dus o viață tăcută și încadrată într-o atmosferă de muncă (Gen. 12 ș.u.). Prin stăruință, Agara și-a cucerit dreptul la viață (Gen. 21 ș.u.).

O femeie care a luptat victorios împotriva unor moravuri decadente a fost Lia (Gen. 29 ș.u.). Ea lasă ca moștenire învățătura că bărbatul trebuie să privească cu mai multă seriozitate căsătoria. În alegerea tovarășei de viață să nu primeze frumusețea sau starea materială (Gen. 2, 19 ș.u.).

Miriam întruchipează prudența și dragostea frățescă (Ex. 15, 20; Num. 12, 2).

Ana, soția lui Elcana, e pentru mame o imagine de virtute, pietate și mai ales de încredere în forțele proprii (I Sam. 1—2).

Pînă azi Dalila, din cartea Judecătorilor, a rămas modelul femeii cu influență păgubitoare asupra bărbatului. Prin Sulamita (Cîntarea Cîntărilor 6 ș.u.) se glorifică dragostea curată în opoziție cu pasiunile și bucuriile vulgare, superioritatea monogamiei față de poligamie, fidelitatea conjugală.

Regina din Saba (III Împ. 10) a rămas prototipul femeii care nu renunță la rolul public pe care-l poate avea în calitate de femeie.

Celebritatea Susanei se datorește virtuții ei fără de prihană.

Femeia Vechiului Testament a înțeles că are dreptul să pregătească și ea o nouă formă de viață, din mijlocul căreia are să se înalțe omul viitorului.²⁶

Cărțile Vechiului Testament se desăvîrșesc unele pe altele. Învățătura uneia completează pe cea a celeilalte. Moștenirea spirituală a Vechiului Testament constituie o bogăție de valori.

Scrierile Vechiului Testament nu înfățișează numai o doctrină care se cere însușită, ci aduc un aport prețios în generarea ideii de bine. Termenul ultim al evoluției își găsește expresie rezumativă în acel „fiți desăvîrșiți“, desigur în înțelesul că omul credincios nu rămîne în starea celui care cere, ci și năzuiește și lucrează încordat pentru împlinirea dorurilor sale.

Pr. Dr. NICOLAE NEAGA

Profesor la Institutul Teologic Universitar Sibiu

²⁶ N. Neaga, Personalități feminine în epoca Vechiului Testament, în: „Mitropolia Ardealului“, an. IV, nr. 9—10/1959, p. 691.

MITROPOLITUL ANTIM IVIREANUL

— OMUL ȘI OPERA —

În septembrie, anul acesta, se împlinesc 250 de ani de la moartea mucenicească a mitropolitului Antim Ivireanul. Pentru vrednicia lui multilaterală ca om de cultură, ca patriot, ca neîntrecut predicator și îndrumător al obștei, ca talentat slujitor al artei bisericești, dar mai ales ca apărător al dreptei credințe ortodoxe împotriva propagandei protestante și romano-catolice și, mai ales, pentru lupta lui măreață dusă împotriva asupririi otomane, mitropolitul Antim a binemeritat de la neamul nostru românesc și de la întreaga Biserică ortodoxă greacă, rusă, georgiană și siriacă. De aceea hotărîrea Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, sub conducerea Prea Fericitului Patriarh Justinian, de a sărbători cum se cuvine acest eveniment de mare înălțare sufletească, nu poate rămîne străină de preocupările slujitorilor altarelor noastre cîu atît mai mult cu cît stăpînirea turcească și micimea de suflet a domnitorului Nicolae Mavrocordat și a patriarhului de Constantinopol, Ieremia III, au aruncat atunci asupra acestui ierarh osînda caterisirii, fapt pentru care Patriarhia Română a cerut Patriarhiei Ecumenice să ridice această caterisire, la care s-a și răspuns afirmativ în 8 martie 1966. Ceea ce s-a făcut atunci: osîndirea lui și trimiterea în exil, iar în ultima oară chiar uciderea lui mișelească în drum spre mănăstirea Muntelui Sinai, apasă greu asupra unor oameni, pe care încă de atunci românii și străinii i-au detestat și i-au condamnat.

Nu ne îndoim că drept urmare a acestei comemorări ce se face în întreaga Biserică ort. română, acțiunea următoare care să ridice și mai mult vrednicia nepieritoare a acestui suflet mare și mucenic al Bisericii va fi aceea de cinstire neprecuțită a vredniciilor lui prin ridicarea lui în rîndul de îndrumă-

tor al sufletului românesc și de rugător către Dumnezeu pe care și le-a câștigat, când „chipul lui va deveni icoană“, cum zice prof. T. Popescu.

Despre viața lui ca om știm mult prea puțin: străin de țara noastră, de limba noastră și de obiceiurile pământului nostru, Antim Ivireanul a știut să se apropie atât de mult de sufletul poporului, de credința lui, de limba lui și de tot ceea ce formează patrimoniul spiritual al Bisericii și al poporului român încât să dea în haină românească nu numai lucrări tipărite și manuscrise de valoare nepieritoare, ci și să influențeze hotărît asupra societății din vremea sa, mergînd cu acest crez pînă la moarte de mucenic.

Datele personale, pe care le avem, ne dau puține știri. Părinții lui se numeau Ioan și Maria; numele lui a fost la început Andrei. Locul și data nașterii nu se cunosc. Dacă socotim cu aproximație, am afla cam anul 1650, iar patria Georgia. Mulți cercetători îl vedeau venit din sudul Dunării și călugărit în cunoscuta mănăstire a Ivirilor, din muntele Athos (Odobescu). Istoricul N. Iorga îl credea originar din părțile Mării de Azov. Unii îl socoteau născut în țară la noi, în Moldova, de pildă Athanasie Mironescu. Contemporanul său, Antonio del Chiaro, secretarul lui Brîncoveanu, spune clar că era originar din Georgia, sau Iviria, cum se mai numea această țară pe atunci, că a fost luat rob de turci și că probabil a fost răscumpărat de Patriarhia de Constantinopol în urma dibăciei lui în sculptură, pictură și broderie. Probabil că-și avea deja un nume și o situație independentă bine stabilită în clipa în care Brîncoveanu l-a luat și l-a adus în țară spre a-l întrebuința în bogata activitate de tipograf, de traducător, de artist și de luminător prin cultură, așa cum numai epoca acestui mare domnitor a reușit să facă la noi în țară. Oricum, Antim va putea spune mai târziu,¹ cînd a ajuns în conflict cu domnitorul, că: „Eu aici în țară n-am venit de voia mea, nici de vreo sărăcie sau lipsă“. Cînd a venit la noi în țară desigur că știa bine grecește (greaca modernă și cea clasică), pentru că peste 30 de tipărituri, pe care le-a publicat personal sau le-a patronat, sînt în această limbă. Tot la Constantinopol va fi învățat și limba arabă, în care la fel a publicat destul. Se pare, însă, că meșteșugul tiparului n-a avut unde să-l deprindă în altă parte decît la noi în țară, fiind-

1 Antim Ivireanul: Predici, ediția G. Ștrempel, București 1962, p. 295.

că aici se aflau singurele tipografii în Balcani, afară de Veneția. Dascălul lui va fi fost învățatul și pasionatul director al tipografiei domnești, Mitrofan, viitorul episcop de Huși, care înainte de 1691 (cînd e pomenit Antim în calitate de ieromonah pentru prima oară ca tipograf) își avea deja un trecut de muncă destul de apreciat.

Viața lui Antim Ivireanul s-a desfășurat în tipografiile din București, Snagov și Tîrgoviște, apoi ca episcop de Rîmnice (între 1705—1708) și la urmă ca mitropolit (între 1708—1716). Desigur, pasiunea lui va rămînea în tot timpul cartea și scrisul, chiar după urcarea scaunelor ierarhice, doar că acum problemele pastorale, predicatoriale, administrativ-bisericești și politice îi vor lăsa timp mai puțin pentru scris și tipărit.

Din cele 64 de cărți, cîte a editat Antim între anii 1691—1716, mai mult de jumătate sînt în grecește. Nu trebuie să ne mire. La curțile lui Șerban Cantacuzino, Duca Vodă și Constantin Brîncoveanu apar o mulțime de patriarhi greci, episcopi, dascăli, doctori și agenți diplomatici de tot felul. La Iași și București acești învățați greci reușiră să obțină sprijin domnesc pentru înființarea unor școli superioare, a unor tipografii speciale și a unor asociații culturale cum nu mai existau în alte locuri în vremea aceea. Patriarhii Ierusalimului, Dositei și Hrisant Notara, vor desfășura la noi în principate o mare acțiune de combatere pe plan european a propagandei romano-catolice și protestante, căci în alte părți acest lucru nu era posibil, iar învățați de mîna întîia — ca Ioan Cariofil, Ieremia Cacavela, Sevast Chimenitul, foști dascăli la „Mărea Școală” din Constantinopol, apoi Gheorghe Maiota, profesor de latină cu pregătire din Italia, Ioan Avramios, predicator al Curții, doctorul Ioan Comnen, florentinul Antonio del Chiaro, poetul și cronicarul Mitrofan Grigoras, etc. — vor fi tot atîția oameni învățați care vor preda ca dascăli, vor scrie cărți, vor ține cuvîntări și vor duce pînă departe faima despre sprijinul larg acordat culturii de către domnitorii români. Pînă și trei din copiii Brîncoveanului ajung să țină cuvîntări și să publice lucrări în greaca timpului. Să nu uităm că tot în vremea aceasta se tipăresc și se răspîndesc la noi cărți cu caracter profan ca „Alexandria”, „Floarea Darurilor”, „Viețile paralele” de Plutarh, „Pilde filozoficești”, „Maxime din filozofii vechi” etc. Era o înflorire a culturii și a artei cum nu se mai înregistrase pînă atunci la noi.

Cele mai importante din lucrările tipărite de Antim sînt cele privitoare la apărarea învățăturilor de credință combătute de protestanți și romano-catolici. Amintim la loc de cinste: „Mărturisirea Ortodoxă“ a lui Petru Movilă, în două ediții, una românească și alta grecească, apoi un Manual contra schismei papistașilor intitulat „Carte sau Lumină“, tipărit grecește și românește, în care se arată că „tulburata stăpînire a papei este pricina dejghinării bisericilor“. Ca să răspîndească mai bine această carte scrisă de Maxim Peloponezianul, Brîncoveanu anunță pe coperta ei că o scoate „spre a se da în dar credincioșilor“. Era vorba de răspunsul ce trebuia dat propagandei iezuite a Habsburgilor din Ardeal, care cînd era vorba să atragă pe preoți și poporul din Ardeal, lucra „tupilat“ și discret, cum zice cronicarul Radu Tempea din Brașov, iar cînd vor căuta mai tîrziu să „desăvîrșească“ unirea cu Roma, vor susține „cele patru puncturi de la Florența“, pe carea această „carte sau lumină“ le va combate amănunțit. De aceea exemplare din ea vor ajunge pînă în Maramureș și în Bihor, iar pe la 1765 se vor scrie chiar lucrări de polemică pe această temă.² În aceeași vreme, patriarhii Ierusalimului vor strînge în volume mari o serie întreagă de vechi lucrări patristice și bisericești, cu conținut dogmatic și polemic, îndreptate împotriva unelărilor iezuite. Așa sînt „Tomul împăcării“, „Tomul dragostei“ și „Tomul bucuriei“, volume mari de peste 600 de pagini, ultimul tipărit de Antim la Rîmnic, în 1705.

Lucrînd la început în tipografia din București, Antim s-a gîndit să mai ridice încă un astfel de așezămînt de cultură la marginea Bucureștilor, la Snagov, într-o veche mănăstire, în liniștea căreia ar fi vrut să rămîină mereu legat de frumoasa chemare de tipograf și de traducător. Vremile însă au vrut altfel. Încă în tipografia domnească din București scosese minunate cărți cum sînt „Evanghelia greco-română“ din 1693, cu gravuri lucrate de el și „Psaltirea“ românească din 1694, în prefața căreia se află și opt „viersuri la stema țării“, semnate de „smeritul între ieromonahi Antim Ivireanul“. După 1694 îl aflăm însă mai mult în liniștea Snagovului, unde a întemeiat poate cea mai avîntată lucrare de tipărire: 7 cărți grecești, 4 românești, o gramatică slavonă, o carte teologică greco-română,

² T. Bodogae: Despre cultura teologică a preoților români de acum 200 de ani. Sibiu 1944, p. 21—23.

un Liturghier greco-arab. Chiar modelele gravurilor și literelor arabe sînt lucrate de mîna ieromonahului Antim.

La 1700, pe cînd încă Antim era la Snagov, a sosit în țară la noi Patriarhul Atanasie III Dabbas din Antiohia și în cei 4 ani cît a fost reținut de Brîncoveanu s-a plîns că la ei, în Siria, nu se află nici o tipografie, iar preoții sînt în mare lipsă materială și nu au nici cărți de cult. Impresionat, vodă ceru lui Antim să găsească modul de a-i veni în ajutor. Așa iese la lumină primul „Liturghier greco-arab“ din 1701, iar în anul următor un „Ceaslov greco-arab“. În 1704, cînd plecă patriarhul din țară, strămută și tipografia în Alepul Siriei, unde ea funcționează și astăzi, fiind pentru credincioșii de acolo „cea mai mare mîngăiere în scîrbele robiei celei babilonești“, cum se exprima însuși Antim în 1708.

Peste trei ani, în 1703, cîrmuitorul Iviriei, Vachtang al VI-lea „Legiuitorul“, cere și el lui Brîncoveanu tipar pentru țara sa. Acum Antim era mai acasă, deoarece aici cunoștea și literele și limba, trebuiau doar cioplite și săpate literele. Școlind pe unul din cei mai buni meșteri ai săi, Mihai Ștelan, sau Iștvanovici, ardelean de naștere (cel pe care Brîncoveanu îl trimisese în 1699 în Alba Iulia să tipărească „Bucoavna“ și „Cazania“ sau „Kiriakodromionul“, cu gîndul că astfel tot va întări ortodoxia), după ce pregătește totul, Antim își trimite ucenicul în Georgia, unde în 1709 acesta scoate prima tipăritură „Evangheliarul“, în anul viitor „Liturghierul“, apoi „Apostolul“ și alte cărți, unele comentate de însuși regele țării. Dăruind lui Brîncoveanu un exemplar frumos compactat în Georgia, Antim putea spune: „Pămîntul Ivirilor a odrăslit veșnică rodire, ca și tiparele arăbești pentru Arabia, cele elinești pentru Elada, cele românești pentru Ungrovlahia“, iar noi putem adăuga și pe cele slavone pentru vecinii din jurul nostru.

Mai trebuie să spunem însă ceva în legătură cu activitatea lui de traducător și de tipăritor de cărți. Doar cu cîțiva ani înainte, mitropolitul Teodosie Veștemeanul scrisese în prefața „Liturghierului“ din 1680 că „Nice am vrut, nice am putut a prepune totul pre limba proastă românească“, ceea ce însemna că era încă destul de puternic curentul slavon, din care pricină mare parte din cărțile de cult erau traduse doar parțial în românește. A fost meritul lui Antim Ivireanul acum de a li dat el primele traduceri integrale ale slujbelor noastre românești.

Mai întâi, acest om, care a învățat limba noastră, a scris el însuși 4 cărți originale în românește: „Învățătură pentru taina pocăinței“, (Rîmnic 1705), „Învățătura bisericească“ (Tîrgoviște 1710), „Capete de poruncă“ (București 1714) și „Sfaturi creștinești“ (București 1715), aceasta din urmă în limba greacă. În lucrările lui, Antim vedea o funcție de apostol, de luminător: „Ce aş putea nădăjdui de la voi — se întreba el în prefața „Învățăturii bisericești“ — sau ce fel de ajutor aş putea să aştept de la iscusirea voastră? Că între celelalte scirbe ce am de mă rănesc la inimă, este aceasta cea mai grea, de mă întristez și mă mîhnesc cel mai mult că văd între preoții mei atîta prostie, atîta neînvățătură și atîta nedumireală, încît cunosc că nu puteți face vreun ajutor sau vreun folos ticăloasei turme“. De aceea a pus la inimă traducerea și lămurirea slujbelor ca nici un alt ierarh de pînă atunci. Se știe că la zece tipăriri a scris prefețe sau dedicații, la alte cinci a compus viersuri în românește, la alte 6 a adaus epiloguri tot în românește. Dar într-o vreme cînd „Octoihul“ și „Ceaslovul“ erau cărți de școală, să nu se uite că pînă astăzi avem în „Molitvelnicul“ tipărit de el de două ori (1706 și 1713), Octoihul (1712), Liturghierul (1713). Catavasiile (1714) și Ceaslovul (1715), topica și lexicul lui Antim luate din graiul poporului, clar și expresiv, așa că marele ierarh este în același timp și ctitor de limbă românească. Chiar și fidelitatea față de textul original și ritmicitatea cerută de rînduielile de cult vin să întărească și mai mult vrednicia acestui mare ierarh, cum au dovedit cercetările mai noi.³

Mare patriot, Antim spunea în 1701: „Findcă n-am altă putere spre ajutorarea aproapelui, decît ocupația tipografiei, n-am lipsit și nu voi lipsi vreodată ca să folosesc, după putința mea, pe frații mei în Hristos, tipărind deosebite cărți de suflet folositoare și mîntuitoare“. Iar în „Testamentul“ său spunea: „Las cu limbă de blăstăm și aceasta: să aibă datorie tipograful să învețe meșteșugul tipografiei unul după altul, pentru ca să nu piară acest meșteșug din țară nici să se părăsească lucrul cărților, pentru folosul cărților și pentru folosul casei“. ⁴ Numai un mare patriot și un suflet de apostol putea spune așa ceva.

Dar activitatea lui social-patriotică reiese și mai bine din întreaga lui strădanie de a lumina poporul și de a-l apăra cu

3 N. Șerbănescu: Antim Ivireanul-tipograf, „B.O.R.“ 1956, p. 758—765.

4 Enăceanu: Testamentul lui Antim Ivireanul, „B.O.R.“ 1885, p. 217.

demnitate în fața primejdiei otomane. Libertatea și demnitatea țării e ca un fir roșu conducător în toată activitatea culturală, predicatorială și politică propriu-zisă, cu toate că fiind om de o modestie rară, Antim n-a căutat niciodată să pară că se erijează în conducător al treburilor publice. Minunată a fost predica pe care a rostit-o în 1708 și care s-a păstrat sub titlul: „Cînd m-am făcut mitropolit“. A rostit-o în românește, deși mulțimea ierarhilor și dascălilor greci de la curtea voievodului ar fi așteptat-o poate în limba lor, ca o întărire a curentului grecesc, sau chiar ca o promovare a limbii liturgice elene. „Nu-i de mirare iubiții mei ascultători, zice el, că bunătatea lui Dumnezeu m-a pus și pe mine păstor mic la o turmă mare, ... fiind înconjurați și îngrădiți între hotarele celor străini ... ca să vă fiu de mîngăiere la scîrbele babilonești ale lumii acesteia și dimpreună cu dumneavoastră să pățimesc ... pentru spăsenia tuturor, la cîte aduce vremea și ceasul“.⁵

Cînd patriarhii de Ierusalim au abuzat de dărnicia voievozilor, storcînd de la ei acte de danii pentru mănăstiri și moșii românești pentru locurile sfinte din răsărit, mitropolitul Antim n-a pregetat a păși cu curaj, apărînd demnitatea țării și a Bisericii noastre. Administratorii acestor mănăstiri închinat s-au trezit proprietari, nu mai pomeneau nici numele patriarhului ecumenic și nici pe al ierarhului locului. Peste 20 de lăcașuri din mitropolia Ungrovlahiei se înstrăinaseră astfel. De aceea Antim n-a putut răbda, ci apelînd la canoane și la rațiune și insistînd pe lîngă patriarhul ecumenic să-i aprobe părerea, a protestat, căci: „Nici înger dumnezeiesc din cer de ne-ar porunci — zice el — nu putem face așa ceva“.⁶ Nu se știe dacă pînă la urmă în complotul țesut împotriva ierarhului nostru n-au fost amestecați și patriarhii Ierusalimului, deși pînă la urmă cearta pare a fi dispărut, dar și în penultimul an de viață, dînd „Așezămîntul mănăstirii din București“ (1715), Antim prevedea că în conducerea mănăstirii să nu se poată nicidecum amesteca arhiereu străin.

Demnă și curajoasă a fost atitudinea lui chiar față de turci și de oamenii lor. Adeseori se văd din „Didahiile“ sale aluzii directe la „lupii văzuți și nevăzuți“, la „robia babilonească a

⁵ Antim Ivireanul: Predici, p. 74—75 (ed. Ștrempel).

⁶ N. Iorga: Mitropolitul Antim Ivireanul în luptă cu Ierusalimul pentru drepturile bisericii sale, „B.O.R.“ 1934, p. 724.

acestei vieți": „sîntem supuși sub jugul păgînului și avem nevoi multe și supărări de toate părțile"... Dări grele și nesuferite ale celor ce ne fierbem în această ticăloasă țară". Dar abia după anul 1710 a fost cu adevărat primejdioasă atitudinea lui plină de curaj. Ne mai putînd răbda exploatarea nemiloasă a țării, cu consimțămîntul tacit al lui Brîncoveanu și al mitropolitului, partida condusă de boierii Cantacuzini, în frunte cu stolnicul Constantin și cu spătarul Toma, încheie tratat de alianță cu rușii, obligîndu-se a le pune la dispoziție un efectiv de 20.000 de soldați pentru lupta ce se va da la Stănilești, pe Prut. Din nefericire, turcii au biruit aici și patrioții au rămas descoperiți. Brîncoveanu s-a mai salvat odată prin mulțimea pungilor de galbeni, dar numai pentru scurtă vreme. Unii boieri au plătit cu moartea îndrăzneala lor, iar mitropolitul a fost silit să-și dea demisia. Întrucît el n-a cedat pînă nu se va fi pronunțat sinodul asupra vinovăției lui, Antim a mai rămas cîțiva ani ca sub sabia lui Damocle, dar după ce Brîncoveanu a fost asasinat, conducerea treburilor în Țara Românească încape pe mîna partidei turcofile. Acum, într-o vreme cînd trupele austriece zăngăneau încă armele la graniță, așteptînd moment prielnic deschiderii unor noi ostilități, la început de septembrie 1716, temîndu-se și de umbra sa, Nicolae Mavrocordat o luă la fugă pe drumul Giurgiului, de frica de a nu cădea în mîna nemților, despre care se zvonise că ar fi deja în Pitești. Poposind la Călugăreni, mitropolitul, care însoțise și el pe Vodă, ceru voie să se întoarcă înapoi pentru că nu era pregătit pentru un drum atît de lung, mai ales că suferea greu și de podagră. Cronicarul Mitrofan Gregoras afirmă că Antim ar fi spus lui Vodă să-și continue drumul singur, pentru că de acum nu mai este nimic comun între ei. În plus, predicatorul curții, Ion Avramios, a trimis urgent o scrisoare mitropolitului că nemții ar fi deja în București. Arătîndu-i-se această scrisoare, Mavrocordat și-a continuat drumul, dar a certat pe mitropolit că vrea să se întoarcă, poate pentru a unge un nou domn.

Oricum s-ar fi petrecut lucrurile, adevărul e că zvonul că trupele germane s-a dovedit că era nefondat, dacă nu chiar ticluit, încît voievodul s-a întors ca fulgerul în capitală și însoțit de predicatorul Ion Avramios și de episcopul Mitrofan de Nisa (vechi dușman al lui Antim) îl batjocoresc pe vlădică, îl închid, silindu-l să-și dea demisia. Mitrofan fu numit urmaș, iar pentru că se cerea ca un sinod să-și spună cuvîntul, Mavro-

cordat ceru patriarhului Ieremia III să-l destituie ca „revoluționar, criminal și vrăjitor“, dar mai ales „conspirator în contra puternicii împărății turcești“. Sentința a venit repede, degradarea și exilul la mănăstirea din Muntele Sinai n-a mai fost însă îndeplinită, căci pe drum, în dreptul golfului Enos, din Tracia, corpul ierarhului a fost măcelărit și aruncat în valurile râului Tungia, înainte de 15 sept. 1716. Agentul diplomatic Antonio del Chiaro spune că „această feroasă măcelărire a arhiepiscopului puse toată Valahia într-o consternare groaznică. Toți îl credeau în exil“, dar se vede că noul stăpîn al țării, din lașitate și din sadism „nu s-a speriat să-și mînjească mîinile sacrilege cu sîngele mitropolitului prigonit de dînsul“, cum subliniază și un alt contemporan,⁷ fost medic al lui Brîncoveanu.

Afară de tipăriturile scoase la lumină în laborioasa lui activitate, mitropolitul Antim ne-a mai lăsat cîteva manuscrise de cea mai mare însemnătate. Între acestea amintim „*Așezămintul mănăstirii Antim*“, apoi „*Chipurile Vechiului și Noului Testament*“ și, în fine, „*Didahiile*“ sau predicile sale. Să începem cu acestea din urmă.

Se știe că de la Antim Ivireanul ne-au rămas vreo 35 de predici de toată frumusețea, pe care el le-a intitulat „*didahii*“ sau cuvinte de învățătură. Dacă ele ar fi avut noroc să fie publicate de autor sau de cineva curînd după moartea lui mucenică, fără îndoială că și nimbul de recunoștință și de cinstire ar fi fost mai viu, dar în același timp și contribuția acestui mare ierarh la șlefuirea limbajului nostru literar — și mai ales a celui bisericesc — ar fi dat roade cu mult mai bogate decît ne-am închipui. Să nu uităm că înafară de Cazaniile lui Varlaam — care au ajuns să fie retipărite de aproape 40 de ori — „*Didahiile*“ lui Antim Ivireanul sînt primele predici originale, vii, luate din actualitatea vremii, primele cuvinte de educare a sufletului colectiv, primele luări de poziții clare și curajoase față de toate problemele de ordin social, moral, cultural și teologic, pe care le îmbia societatea și biserica românească a vremilor acelora. N-a rămas nici o categorie socială din timpul lui Constantin Brîncoveanu căreia să nu fi avut mitropolitul Antim să-i spună ceva. Cum zice el însuși într-un loc:⁸ „Nimeni

7 D. P. Bogdan: 240 de ani de la moartea de mucenic a lui Antim Ivireanul, în „B.O.R.“, 1956, p. 688—9.

8 Predici, ed. Strempel, 75, 96—7.

să nu socotească din voi și să zică în inima lui: ce treabă are vlădica cu noi? de ce nu-și caută de vlădicia lui, ci se amestecă într-ale noastre? De n-ați știut pînă acum și de n-au fost nimeni să vă învețe iată că acum veți ști că am treabă cu toți oamenii cîți sînt în Țara Românească de la mic pînă la mare... căci în seama mea v-a dat Stăpînul Hristos ca să vă pasc sufletește ca pe niște oi cuvîntătoare și de gîtul meu spînzură sufletele voastre ... pînă cînd voi fi eu păstor ... că vă învăț fără fățarie și fără vicleșug, deci să vă supuneți ascultării căci acea ascultare ce o faceți mie, o faceți lui Hristos“.

Intr-o predică la Sf. Constantin, spune,⁹ de față cu voievodul țării: „Să nu socotească împărații și stăpînii pămîntului că i-a pus Dumnezeu să șadă pe scaun frumos, numai spre vedere înaintea ochilor omenești, împodobiiți cu veșminte scumpe, cu coroana pe cap și cu sceptrul de aur în mînă, căci numai singură dreptatea este care-i face cinstiți înaintea norodului ... cum zice un filozof, că cel mai bun cuvînt pentru a trăi omul este acela care păzește dreptatea pentru toți“.

Mitropolitul nu cruța pe nimeni, de orice grad sau stare socială ar fi. Chiar lui Brîncoveanu i-a spus adeseori „din datorie, ca un păstor sufletesc, iar nu cu vicleșug“.¹⁰ Cît despre exploatarea și fărădelegile comise de boieri și de slujbași, Antim nu rostește aproape nici o predică în care să nu demaște una sau alta din scăderile acestora. Și să nu uităm că procesul de răpiri de averi, de acumulare de bogății pe cele mai silnice căi atinsese culmea tocmai pe vremea lui Brîncoveanu. Cronicii vorbeau chiar de el că doar prin jaf, prin pradă și prin sugerea sîngelui săracilor a putut aduna 111 moșii, iar clucerul Constantin Știrbei a prădat județele Dîmbovița și Teleorman și tot nu se mai sătura.¹¹ De aceea nu-i mirare că mitropolitul spunea vorbe ca acestea:¹² „Cînd ne spovedim, noi nu spunem duhovnicului că mîncăm carnea și munca fratelui nostru creștinul și bem sîngele și sudoarea feții lui cu lăcomiile și cu neșaiul ce avem, ci spunem cum că am mîncat la masa domnească miercurea și vinerea pește și untdelemn și nu spunem că ținem balaurul cu 7 capete: zavistia, încuibat în inimile noastre de ne roade totdeauna ficații ca rugina pe fier și ca și cariul pe lemn. Nu spunem strîmbătățile ce facem, clevetirile, făță-

⁹ Idem, p. 156.

¹⁰ Idem, p. 295.

¹¹ Istoria României, III, 207 (București 1964).

¹² Predici, p. 164.

riile, vânzările și pîrile ca să-l surpăm din cinstea lui ... nu spunem că pe care îl vedem că jefuiește și pradă și căznește pe săraci, îl laudăm și zicem că-i om înțelept. Pricina tuturor nedreptăților și relelor dintre oameni o vede ierarhul în necredință și în păcat: „Noi, răii, chiar de nu ucidem cu bățul sau cu sabia, ne ucidem și ne osîndim pe noi înșine, cu faptele cele rele”.¹³ „Ce neam mai înjură ca noi de lege, de cruce, de cuminicătură, de morți, de comîndare, de lumînare, de suflet, de mormînt, de colivă, de prescuri, de grijanie, de botez, de cununie, și de toate tainele? Cine dintre păgîni face acestea? Sau cine-și măscărește limba ca noi”.¹⁴ „Pe părinți îi ocărîm, pe bătrîni îi necinstim, pe boieri îi blestemăm, pe arhieriei nu-i ținem de nimic, pe călugări îi clevetim, pe preoți îi ocărîm, bisericile le ținem ca niște grajduri ... cînd mergem la ele vorbim și rîdem și facem cu ochiul unul altuia mai rău decît la cîrciumi”.¹⁵

Desigur, însă, că îndrumînd pe toți, mitropolitul nu poate uita pe preoți. Preoția este lucrul cel mai înalt, spunea Sf. Ioan Hrisosotom, dar slujitorul trebuie să se arate vrednic de ea. Să nu ne lăsăm duși de patimi, să nu facem noi rele, pe care uneori nici mirenii nu le fac. Iar într-un loc, zice: „Să nu dea Dumnezeu să judec eu vreodată pe preoții lui Dumnezeu”.¹⁶ Cu un cuvînt, preoția — pentru care a compus chiar cărți speciale — era pentru ierarhul nostru un factor de ordin spiritual din cei mai importanți din viața poporului; de aceea rar îndrumător care s-o fi iubit atîta și care s-o fi vrut la înălțimea idealului, așa cum a arătat-o mitropolitul Antim.

În 1709 a prezentat voievodului o lucrare în manuscris păstrată pînă azi în bibliotecile publice (la noi, la Academie și în Kiev) și care atestă, pe lîngă o cultură teologică adîncă, și o rară putere artistică. E vorba de manuscrisul „*Chipurile Vechiului și Noului Testament*”, un fel de genealogie a Mîntuitorului sau un arbore al lui Iesse, cum e numit în iconografie, care cuprinde în text și în 505 medalioane miniaturale executate cu toată finețea, un întreg tratat de istorie biblică centrată pe ideea mesianică: Hristos cel prezis de prooroci este una și aceeași persoană cu Mîntuitorul așteptat și cu cel care s-a răstignit, a înviat și a întemeiat Biserica. Finețea miniaturilor și

13 Predici, p. 102.

14 Idem, p. 94.

15 Idem, p. 95.

16 Idem, p. 239.

a schițelor colorate arată pe *artistul*, care în chiliile Snagovului sau în freamățul luptelor duse ca ierarh contra papistașilor și a musulmanilor, a presărat o mulțime de lucrări de o reală valoare. Se știe că biserica Antim, cu hramul „Toți Sfinții”, „ridicată din ostenele mele cele multe, din tipăritul cărților și din milostenia îndurătorilor creștini”, a fost zidită după modelul desenat în peniță de Antim și păstrat pînă azi între actele de la Academie. Ce să zicem de munca lui de caligraf, de sculptor, de pictor, de bibliotecar chiar, tot atîtea tărîmuri de muncă frumoasă, pe care încă nici istoria noastră de specialitate n-a adîncit-o cu toată temeinicia?

În legătură cu ctitoria care-i poartă numele (biserica Antim din București), mitropolitul a redactat un testament de toată frumusețea, în care spune că ridicînd această mănăstire și înzestrînd-o cu chilii, cu odăjdii, cu moșii și cu tot ce se cere unui astfel de lăcaș, lasă cu limbă de moarte ca în ea să se facă milostenie la săraci în toate duminicile, în Joia mare se vor îmbrăca 3 săraci și 3 fete sărace, a II-a zi de Sf. Dumitru se va înzestra o fată săracă, apoi 3 copii, ce vor învăța carte vor primi întreținere împreună cu plata dascălului lor. Chiliile din jurul mănăstirii, restaurate recent de Prea Fericitul Patriarh Justinian, vorbesc și azi despre sufletul cald și nobil al mitropolitului Antim, întocmit ca și sculptura de pe ușile mănăstirii însăși.

Legat cu toată ființa de drama pe care o trăia poporul român în preajma anilor 1700, mitropolitul Antim a fost el însuși un mare *sprijinitor al Ortodoxiei* persecutate din Transilvania. Afară de trimiterea celui mai bun ucenic al său, Mihail Ștefan-Iștvanovici, care a tipărit Cazania de la Bălgărad din 1699, Antim a încurajat cu căldură pe frații brașoveni și făgărășeni care n-au vrut nicicum să primească unirea cu Roma. Le trimitea Sf. Mir, le trimitea cărți de îndrumare și chiar preoți. În 1712—13 venind la el preoți și gocimanî din Scheii Brașovului — care declaraseră că „mai bucuroși sîntem a muri, decît cît de puțin să ne schimbăm din lege” — sînt mîngîiați de el pentru „supărările” ce le au ... de aceea le cere ca „în fiecare an să vie de la voi unul sau doi să vă învățăm cele ce se cuvin”.¹⁷

17 Stinghe: Documente privitoare la istoria Românilor din Scheii Brașovului, Brașov 1895, I, p. 424.

. Pentru toate cele pomenite pînă acum, mitropolitul Antim rămîne un model de rîvnă și de devotament închinat Bisericii, după cum prin identificarea cu suferințele și năzuințele poporului român el rămîne adînc înscris în inima plină de cînstire și de recunoștință a întregului popor, a Bisericii și a binelui obștesc.

Pr. Dr. T. BODOGAE

BIBLIOGRAFIE:

Revista „Biserica Ortodoxă Română” (B.O.R.) Nr. 8—9, 1956.

Ghenadie Enăceanu: Testamentul mitropolitului Antim; „B.O.R.”, 1885, p. 162—8, 211—236.

N. Iorga: Lupta lui Antim Ivireanul cu Ierusalimul pentru drepturile bisericii sale, „B.O.R.”, 1934—35.

Radu Albala: Antim Ivireanul și vremea lui. București 1962.

Antim Ivireanul: Predici, ediție critică, studiu introductiv și glosar, de G. Ștrempel, București 1962.

Prima dată au fost tipărite de I. Bianu în 1886; a II-a, în 1887, de Const. Erbiceanu; a III-a, în 1889, de episc. Melchisedec; urmează apoi edițiile I. Cornoiu (1895), Iorga (1911), Haneș (1915) și cea mai critică: Ștrempel, 1962.

Pr. Prof. D. Belu: Predicile lui Antim Ivireanul; Rev. „Mitropolia Ardealului”, 1963.

I. Nanu: Un document de artă religioasă: ctitoria mitrop. Antim Ivireanul, „B.O.R.”, 1961.

Manual de Istoria Bisericii Române. Vol. II, București 1958.

BISERICA VECHILOR-CATOLICI ȘI BISERICA ORTODOXĂ

„Mișcarea vechilor-catolici“, denumită și „Mișcarea vetero-catolică“,¹ s-a născut la anul 1870, atunci cînd s-a ținut la Roma cea de a IV-a sesiune a Conciliului de la Vatican (1869—1870). Ea este rezultatul unui protest de masă al unei părți de credincioși ruși de la Biserica romano-catolică și formînd o Biserică aparte. Conciliul amintit mai sus discutase atunci „dreptul de jurisdicție universală al papii asupra întregii Biserici“ și hotărîse „infailibilitatea papală“,² „dogme“ care n-au fost nici pe departe pe placul unei mari mase de credincioși rom.-cat. din Europa, lucru care a și dus la această nouă rup-tură. Și dacă au existat și mai înainte de aceasta unele nemul-țumiri mai vechi din partea unor clerici și credincioși romano-catolici, de data aceasta protestul lor a îmbrăcat forma mișcării amintite mai sus, mișcare care a izbucnit în țări ca: Italia, Anglia, Franța, Austria, Elveția, America de Nord, dar mai ales în Germania și Olanda. Protestul s-a materializat prin congrese, conferințe, întruniri, etc., organizate de către protesta-tari împotriva amintitelor „dogme“, proteste organizate de cle-rici, teologi și credincioși romano-catolici.

Protestul a dat posibilitate „mișcării vetero-catolice“ să se constituie în fracțiuni de biserici autonome, naționale (întrucît se încadrau în anumite state), independente de Biserica ro-mano-catolică, în toate țările amintite, în care spiritul de pro-test și de reformă a pătruns și și-a găsit ecou și adepți.

Însăși denumirea de „Biserică veche-catolică“ sau „vetero-catolică“, dezvăluie tendința care exista la baza protestului și care conținea în sine, pe de-o parte, dorința de a reveni la ade-vărata învățătură din Biserica primară și de a renunța la toate dogmele noi decretate de papalitate după anul 1054, iar pe de

1 În studiul de față vom întrebuița cînd una, cînd alta din aceste de-numiri, ținînd seamă de felul cum ele se vor potrivi mai bine în construcția frazelor.

2 Ambele „dogme“ au fost aprobate de Sesiunea a IV-a a Conciliului I Vatican, prin cunoscutul decret papal: „Constitutio dogmatica I — De Ecclesia Christi“.

altă parte independența față de Biserica romano-catolică, pe care o denumesc „neo-catolică”.³

Mișcarea vetero-catolică din Olanda, Germania și Elveția a dat naștere bisericilor respective, vetero-catolice, care hotărâsc organizarea așa numitei „Uniuni internaționale a vechilor-catolici”, sau, mai pe scurt, „uniunea de la Utrecht” (în care intră cei cinci episcopi vetero-catolici de Utrecht, Bonn, Berna, Haarlem și Deventer) și care întocmesc „Declarația de la Utrecht”, ceea ce constituia pentru ei „Mărturisire de credință”.

Uniunea de la Utrecht a hotărât să țină congrese; devenite mai târziu Congresele internaționale ale vechilor-catolici, din doi în doi ani și la care să se dezbată probleme ce interesează această Biserică. Congresele de mai târziu au decis editarea a două reviste, una: „Internationale Kirchliche Zeitschrift” (apare la Berna din anul 1893) și „Alt-Katolischer Internationaler Informationsdienst” (apare din 1958 în Republica Federală Germană).

„Uniunea” de la Utrecht totalizează astăzi peste 500.000 de credincioși, cuprinși în aproape 400 parohii, în 232 filiale, avînd 2 arhiepiscopi, 18 episcopi și aproape 550 preoți. Din „Uniune” fac parte următoarele zece Biserici autonome și naționale: Biserica vetero-catolică a Olandei, Biserica vetero-catolică din Germania, Biserica vetero-catolică a Austriei, Biserica vetero-catolică din Cehoslovacia, Biserica creștină-catolică din Elveția, Biserica polonă catolică-națională din America, Biserica slovacă catolică-națională din America, Biserica lituaniană catolică-națională din America, Biserica polono-catolică din R. P. Polonă și Biserica croată vetero-catolică națională. La acestea se așteaptă reprimirea în viitor a încă trei Biserici autonome: Biserica vetero-catolică din Serbia și provincia Vojvodina, Biserica vetero-catolică slovenă și Biserica vetero-catolică a Mariaviților din Polonia.

Ca prim scop al Mișcării vetero-catolice a fost stabilită întreita chemare a vetero-catolicilor din Germania, formulată de Prof. I. Döllinger, unul dintre promotorii Mișcării, astfel: „a) Lupta împotriva centralismului dogmatic și administrativ al papalității; b) reîntoarcerea vetero-catolicilor la învățătura și formele Bisericii primare și c) Strădaniile „Mișcării” pentru o reunire a Bisericilor despărțite, pe baza adevăratului spirit

³ A se vedea: Prof. Pr. L. Stan, Ortodoxia și vetero-catolicismul”, în rev: „Mitropolia Olteniei”, anul 1961, nr. 7—9, p. 635—636.

catolic-primar. Acest din urmă deziderat, adică reunirea Bisericilor și mai ales apropierea de Biserica Ortodoxă a fost exprimat de toate cercurile conducătoare vetero-catolice și el s-a nutrit permanent și s-a exprimat la toate congresele pe care le-au ținut vetero-catolicii, începînd cu primul lor Congres de la München (22—24 sept. 1871).

Urmînd acest drum, numai la ortodocși puteau găsi vetero-catolicii elemente de credință, o tradiție curată, păstrată nealterată încă din primele veacuri apostolice și tot aici puteau ei afla elemente de cult și de drept canonic. De aceea au și căutat ei în tendința lor de unire, o intercomuniune cu ortodocșii și mai ales cu Biserica ecumenică a Constantinopolului și cu cealaltă Biserică ce ține pravilele ortodoxe ale Răsăritului, Biserica Ortodoxă Rusă. Era firesc deci ca să apară tendințe de contacte, puse în practică la congresele internaționale vetero-catolice, la congresele vechi-catolice din Germania, dar mai ales la „Conferințele de unire” care s-au ținut periodic de-a lungul vremii, începînd cu anul 1874 și terminînd cu anul 1931.

De aceea, pentru a justifica ideea de bază a studiului de față, vom vedea, în cele ce urmează, cum au evoluat aceste contacte la congresele și conferințele pe care le-au ținut vetero-catolicii și la care, aproape de fiecare dată, au luat parte, în calitate de observatori sau delegați „în dialog”, reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe.

Astfel, *prima conferință de unire* (Unions-Konferenz) s-a ținut la Bonn între 14—16 sept. 1874 la care, pe lîngă delegații vetero-catolici au mai luat parte și reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe, anglicani și chiar protestanți (aceștia din urmă ca observatori). Din partea Bisericii Ortodoxe a Greciei a participat prof. Zikos Rosis de la Atena; un preot militar ortodox din Gherla (România), cea mai numeroasă delegație ortodoxă fiind aceea a Bisericii ruse, formată din membrii Asociației de la Petersburg: Prot. I. L. Ianîșev, rectorul Academiei teologice de acolo, Pr. A. Tacealov și T. Subotin, ca și generalul Kirejev. Discuțiile din această Conferință au avut un caracter preliminar, în sensul că ea fiind prima de acest fel, s-a căutat să se stabilească anume ce puncte de învățătură sînt comune celor trei Biserici: vetero-catolică, ortodoxă și anglicană și care sînt,

4 Prot. A. Sergheenko, Despre mișcarea vetero-catolică, în Jurnal Moscovskoi Patriarhii=Revista Patriarhiei din Moscova, an. 1954, nr. 2, p. 51—61.

apoi, deosebirile dogmatice existente între acestea, urmărindu-se, în primul rînd, să se ia ca temelie și măsură pentru o comuniune de bază, recunoașterea formulelor de credință din primele veacuri ale Bisericii și acele învățături și așezăminte care se socoteau necesare și absolut esențiale pentru întreaga Biserică, cu păstrarea acelor particularități ale Bisericilor despărțite (locale), care nu sînt fundamentale pentru mărturisirea de credință a Bisericii vechi.

Aceste puncte de temelie ale unor convorbiri mai fuseseră puse și la primul congres al vetero-catolicilor germani, care s-a ținut la München între 22—24 sept 1871, la care din partea ortodocșilor fusese prezent profesorul de teologie Ossimin, membru al amintitei Asociații de la Petersburg. Vetero-catolicii elaboraseră ca „puncte fundamentale” care să stea la baza convorbirilor, următoarele accepțiuni:

1. Ca izvoare de credință ale revelației divine sînt acceptate Sf. Scriptură și Sf. Tradiție (adică învățătura Sfinților Părinți și hotărîrile celor 7 sinoade ecumenice);

2. Lămurirea identității de credință în Domnul nostru Iisus Hristos, ca Mîntuitor, Fiu al lui Dumnezeu, Unul-Născut și Dumnezeu-Om;

3. Iisus Hristos însuși a întemeiat Biserica cea una, și

4. Drept criteriu al adevărului creștin este acceptată regula lui Vincențiu de Lerin, adică: „Quod semper, quod ubique, quod ab omnibus creditum est”.⁵

Iată, așadar, ce „ofereau” ortodocșii și ce „dădeau” vetero-catolicii ca prim pas în convorbirile ce vor urma. Din dezbaterile preliminare, două probleme au prezentat un interes deosebit, probleme ce se vor mai discuta și la unele congrese internaționale vetero-catolice și conferințe pentru unire. Ele sînt: „recunoașterea validității hirotoniilor anglicane și „Filioque”. Prima problemă a fost ușor rezolvată de vechii-catolici, prin acceptarea că „se recunosc hirotoniile anglicane”, cîtă vreme ortodocșii n-au acceptat acest punct întrucît Biserica Ortodoxă încă nu luase o hotărîre într-o problemă care nu era destul de bine lămurită pînă acum.

Au avut loc, aici, atît ședințe comune între cele trei părți, cît și ședințe separate, numai între vetero-catolici și anglicani, sau între vetero-catolici și ortodocși, rezultatul cărora a fost supus spre aprobare și semnare în ședințe comune. Acordul acceptat a fost formulat astfel:

1. Sîntem de acord că scrierile apocrife sau deuterocanonice ale

5 Ibidem.

Vechiului Testament nu au aceeași autoritate canonică cu cărțile existente în canonul ebraic.

2. Sîntem de acord că nici o traducere a Sfintei Scripturi nu poate revendica o autoritate mai mare decît textul original.

3. Sîntem de acord că citirea Sf. Scripturi în limba poporului nu poate fi interzisă în mod legal.

4. Sîntem de acord că în general, potrivit spiritului Bisericii Sf. Liturghie (serviciul divin) să fie săvîrșită în limba înțeleasă de popor (credincioși).

5. Sîntem de acord că numai credința activă prin dragoste și nu credința lipsită de dragoste, este mijlocul și condiția îndreptării omului înaintea lui Dumnezeu.

6. Mîntuirea nu poate fi obținută prin așa numitele „merita de condiguo” (merite cîștigate), deoarece valoarea nemărginită a mîntuirii promisă de Dumnezeu nu este proporțională cu valoarea mărginită a lucrării omului.

7. Sîntem de acord că învățătura despre „opera supererogationis” (faptele prisositoare) și despre un „thesaurus meritorium sanctorum” (tezaurul meritelor sfinților), adică învățătura că meritele prisositoare ale sfinților ar putea fi trecută asupra altora, prin conducătorii bisericești, sau prin înșiși săvîrșitorii faptelor bune, nu se poate susține.

8. a) Recunoaștem că numărul de 7 al sacramentelor a fost stabilit precis abia în sec. XII și după aceea a fost acceptat în învățătura generală a Bisericii. b) Teologii catolici, ca de ex. Bellarmin, recunosc, și noi cu ei, că Botezul și Euharistia sînt „principalia, praecipua, eximia salutis nostrae sacramenta” (principalele, de căpetenie, alesele sacramente ale mîntuirii noastre).

9. În timp ce Sf. Scriptură este mărturisită drept normă primară a credinței, noi recunoaștem că adevărata tradiție, adică predania neîntreruptă, în parte orală, în parte scrisă, provenită ca învățătură mai întîi de la Hristos și de la apostoli, este un izvor autoritativ de cunoaștere pentru generațiile următoare de creștini.

10. Respingem noua învățătură romană despre „zămislirea fără de păcat a Sf. Fecioare Maria”, fiind în contrazicere cu tradițiile primelor 13 secole, după care singur Hristos a fost zămislit fără de păcat.

11. Sîntem de acord că practica mărturisirii păcatelor înaintea credincioșilor sau a preotului, legată cu exercitarea puterii de dezlegare, trebuie menținută în Biserică.

12. Sîntem de acord că „epitimiile” nu se pot raporta decît la o reală pocăință și sînt cerute de Biserică.

13. Recunoaștem că practica rugăciunii pentru credincioșii decedați adică obținerea unei revărsări bogate a harului lui Hristos, ajunsă la noi din Biserică primară, trebuie menținută în Biserică.

14. Jertfa euharistică în Biserică nu este o repetare continuă sau o reînnoire a jertfei de împăcare, pe care Hristos a oferit-o o dată pentru totdeauna pe cruce, însă caracterul ei de jertfă constă în aceea că ea este o reamintire constantă a aceleia și o actualizare ce are loc pe pămînt a unicei jertfe a lui Hristos. Intrucît prin aceasta caracterul Sf. Euharistii se raportează la jertfa lui Hristos, ea este în același timp o

Sfântă Cină, în care credincioșii primesc Trupul și Sângele Domnului, sînt în comuniune unii cu alții (I Cor. X, 17).⁶

În problema „Filioque” Conferința a formulat următoarea teză: „Sîntem de acord că modul și procedeul prin care a fost introdus „filioque” în Simbolul de credință niceean este ilegal și că, în interesul păcii și al unirii, este de dorit ca întreaga Biserică să ia în serios examinarea dacă s-ar putea, totuși, restabili forma originală a Simbolului de credință, fără jertfirea vreunei învățături adevărate, exprimată prin forma occidentală actuală”.

La 16 sept 1874, vetero-catolicii au ținut o ședință specială numai cu ortodocșii, în care s-au discutat unele deosebiri dogmatice-canonice și de ritual ce existau între Biserica Ortodoxă și cea apuseană, ședință care s-a purtat după programul întocmit de Asociația de la Petersburg. Aici, ca și la alte ședințe de mai tîrziu, s-au stabilit 13 puncte din care 6 dogmatice și 7 canonicе sau de ritual (în special cu privire la săvîrșirea Sfintelor Taine) ca deosebiri între Ortodoxie și Apus. În ce privește deosebirile dogmatice, acestea au fost formulate în următoarele teze: „1. Despre Biserică și Conducătorul ei. 2. Despre purcederea Sfîntului Duh. 3. Despre Prea Sfînta Fecioară Maria. 4. Despre faptele bune. 5. Despre păcat. 6. Despre viața de dincolo de mormînt”. Aproape la toate acestea s-a căzut de acord, afară de tezele: „purcederea Sfîntului Duh” și „primatul papal”, discutarea cărora a fost amînată pentru ședințele de viitor. Vetero-catolicii au căzut de acord să scoată adaosul „filioque” din Simbolul de credință și au declarat că nu-l socotesc drept dogmă, cum fac romano-catolicii, ci-l mențin numai ca principiu teologic, lucru care nu i-a mulțumit pe ortodocși, de aceea, pornind de aici, nu s-a putut ajunge la un acord total nici în ce privește „purcederea Duhului Sfînt”.⁷

A II-a conferință de unire s-a ținut la Bonn, între 12—16 aug. 1875. Rezultatele promițătoare obținute la prima Conferință de la Bonn (14—26 sept. 1874) au dus la convocarea, peste un an, a celei de a Doua Conferințe de unire, la care au fost invitați ortodocși, anglicani și protestanți. Biserica Ortodoxă a fost reprezentată prin Arhim. Prof. Anastasiadis și Vrienu, Diac. Filaret Valides și un profesor de teologie din Macedonia ca delegați ai Patriarhiei Ecumenice; Prot. I. Ianîșev și Prof. A. Tacialov, consilierii de stat Filipov, Subotin și gene-

6 Prof. Pr. L. Stan, art. cit., în „Mitropolia Olteniei”, an. 1961, nr. 7—9, p. 635.

7 Prot. Al. Sergheenko, art. cit., în J.M.P., nr. 2/1954.

ralul A. Kirejev ca delegați ai Bisericii Ortodoxe Ruse; Arhiepiscopul Licurgos și Prof. Damalas și Rosis din partea Bisericii grecești; Arhim. Sava din Belgrad și un profesor de teologie din Dalmația, reprezentând Biserica sîrbă; Episcopii Melchisedec al Dunării de Jos și Ghenadie, fost al Argeșului, delegați ai Bisericii Ortodoxe Române. Vetero-catolicii au fost și ei bogat reprezentați prin cler, profesori de teologie și credincioși, în frunte cu Episcopul Reinkens de Bonn și cunoscutul prof. I. Döllinger, care a și fost ales președinte al Conferinței.

După discuții care s-au ținut atît în ședințe comune, cît și separate, ținute numai de ortodocși sau numai de vechii-catolici, s-a elaborat o formulă de unire, acceptată și de ședința generală din 14 aug. 1875, alcătuită din următoarele patru puncte: 1. Sîntem de acord cu acceptarea simboalelor ecumenice și a definițiilor de credință ale Bisericilor primare nedespărțite; 2. Sîntem de acord cu recunoașterea că adaosul „filioque” la Simbolul de credință nu s-a făcut în mod legal bisericesc (privit prin prisma dreptului canonic); 3. Mărturisim cu toții formularea învățăturii Sf. Duh așa cum a fost ea înlocuită de Părinții Bisericii celei uneia, și 4. Respingem orice concepție, sau mod de exprimare care ar cuprinde recunoașterea în Sfînta Treime a două principii. S-au mai dezbătut și s-au fixat în șase puncte, tezele propuse de vetero-catolici cu privire la dogma despre „purcederea Duhului Sfînt”, așa cum a fost ea formulată de Sf. Ioan Damaschinul și de Biserica veche, nedespărțită, adică: 1. Sf. Duh purcede de la Tatăl. 2. Sf. Duh nu purcede de la Fiul; 3. Sf. Duh vine de la Tatăl prin Fiul; 4. Sf. Duh este imaginea Fiului, așa cum Fiul este imaginea Tatălui; 5. Sf. Duh este „Duhul gurii lui Dumnezeu” care exprimă Cuvîntul, și 6. Sf. Duh formează mijlocirea dintre Tatăl și Fiul și prin Fiul este unit cu Tatăl.

Din declarațiile făcute de vetero-catolici în ultima ședință a Conferinței s-a mai văzut că aceștia au renunțat la doctrinele papale despre „purgatoriu” și „indulgențe” și că ei pregătesc editarea unui Catehism și a unui liturghier în care Simbolul de credință va apare fără adaosul „filioque”.

În raportul pe care delegația Bisericii Ortodoxe Române, întoarsă acasă, l-a prezentat Sfîntului Sinod, s-a făcut următoarea propunere care dovedește că participanții s-au convins de sinceritatea părții vetero-catolice și de marea apropiere care

s-a realizat între Bisericile participante: „Părerea noastră este că Sf. Sinod să autorizeze pe I. P. Sf. Mitropolit Primat și Președinte al Sf. Sinod să se înțeleagă cu autoritățile celorlalte Biserici Ortodoxe coreligionare, despre demersurile ce trebuie să ia în viitor Biserica Română în această problemă a unirii Bisericilor, cu atât mai mult că vechii-catolici doresc continuarea conferințelor și asupra altor puncte doctrinare, ce constituie diferențele între creștinii apuseni și orientali“.

A II-a Conferință de unire de la Bonn n-a putut ajunge însă la înfăptuirea unirii mult dorite de vechii-catolici, dar ea a însemnat un pas nou în lucrarea de apropiere dintre Bisericile convocate acolo.

Conferințe propriu-zise „de unire“ nu s-au mai ținut decât în anul 1927 (Lausanne) și în 1931 (Bonn), adică după primul război mondial, care a și împiedicat continuarea convorbirilor ce aveau să ducă la o mai mare apropiere între ortodocși și vetero-catolici. În schimb, convorbirile s-au continuat în alte consfătuiri care s-au ținut toate în Germania — de unde au și căpătat denumirea de „Congresele vechi-catolice din Germania“.

La München, între 22—24 sept. 1871⁸ s-a ținut *Primul Congres al vechilor-catolici germani*, la care s-a stabilit un program cu următoarele teze propuse de vetero-catolici: a) Păstrarea cu tărie a credinței creștine, așa cum este ea mărturisită în Sf. Scriptură și Sf. Tradiție și în cultul creștin al Bisericii primare; b) Să se respecte vechile tradiții ale Bisericii de dinainte de marea schismă; c) Papei i se poate accepta cel mult un primat de onoare, ținând seama de hotărârile vechi ale sinoadelor, dar nu i se poate accepta supremația cât și înfașibilitatea pe care și le-a dogmatizat; d) Biserica olandeză nu poate fi acuzată de jansenism (cum fac romano-catolicii), și e) Expri-marea unei dorințe sincere de unire cu Biserica greacă și rusă.

Ca urmare a acestei prime luări de contact a vechilor-catolici cu ortodocșii, primii, după Congresul de la München, își organizează un comitet care se adresează „Asociației prietenilor instruirii spirituale“ din Petersburg cu rugămintea de a stabili condițiile de bază în care s-ar ajunge la o unire, la care Asociația din Petersburg condiționează că o unire între Biserici poate avea loc numai atunci când există: a) Unitatea perfectă între cele două Biserici în ceea ce privește dogmele; b) Res-

8 Prot. Al. Sergheenko, art. cit., p. 55.

pectarea tradițiilor și obiceiurilor locale conforme cu învățătura Bisericii ecumenice; c) Identitatea în actele de cult în ce privește Sfintele Taine, și d) Respectarea autonomiei locale în măsura în care nu contrazice organizația bisericească.⁹

Cel de al II-lea Congres al vetero-catolicilor din Germania s-a ținut la Köln între 20—22 sept. 1872¹⁰. Congresul a delegat o comisie care a elaborat „temele fundamentale”, teze formulate în următoarele puncte: 1. Ca izvoare de credință sînt acceptate cele revelaționale, adică Sf. Scriptură și Sf. Tradiție; 2. Lămurirea identității de credință în Domnul nostru Iisus Hristos ca Mîntuitor, Fiu al lui Dumnezeu, Unul născut și Dumnezeu-Om; 3. Biserica cea „Una” a fost întemeiată de Iisus Hristos; 4. Drept criteriu al ținerii adevărului creștin s-a readus formula lui Vincențiu de Lerin: „Quod semper, quod ubique, quod ad omnibus creditum est”, și 5. Ca metodă de lucru s-a ales cea istorică.

Și la acest al doilea Congres al vetero-catolicilor germani s-a făcut un pas serios pentru încercările de apropiere între vetero-catolici și ortodocși. Ele continuă și la cel de *al III-lea Congres* care s-a ținut la Konstantza între 12—14 sept. 1873,¹¹ congres care alege două comisii speciale pentru unirea Bisericilor: una la München în vederea apropierii cu ortodocșii și alta la Köln, pentru apropierea cu anglicanii și protestanții.

Ca scop final al lucrărilor lor, cele două comisii trebuiau să pregătească chiar „convocarea unui sinod ecumenic”.

Cel de *al IV-lea Congres al vechilor-catolici germani* s-a ținut la Freiburg im Breisgau, între 5—9 sept. 1874 și la dînsul, din partea ortodocșilor greci a participat profesorul de teologie Zikos Rosis din Atena, iar din partea ortodocșilor aceiași reprezentanți ai Asociației din Petersburg. Congresul a propus ținerea unei noi conferințe la Bonn, care să respecte unele puncte de temelie: 1. Recunoașterea adevărurilor creștine, adică a doctrinei de credință; b) Stabilirea învățăturii Bisericii primare, folosindu-se drept criteriu cunoscuta formulă a lui Vincențiu de Lerin, singura bază în virtutea căreia se poate ajunge la o unire creștină; c) Găsirea mijloacelor practice pentru stabili-

⁹ Ibidem, p. 47—49.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Pentru acest Congres a se vedea: Prot. Al. Sergheenko, art. cit., în J.M.P., nr. 2/1954 și articolul: „Raporturile reciproce ale vetero-catolicilor cu Bisericile ortodoxe locale”, de același, în J.M.P., nr. 12/1958, p. 57.

rea adevărului creștin primar. Tot la acest Congres s-a mai stabilit ca în fiecare an să se convoace câte un congres internațional, începînd cu anul 1890, în scopul de a sluji, pe plan intern, unirea, colaborarea și dezvoltarea Bisericilor vechilor-catolici, iar pe plan extern de a sprijini Mișcarea ecumenică.¹²

Primul din aceste Congrese internaționale ale vechilor-catolici s-a ținut la Köln în sept. 1890,¹³ la care s-a început organizarea sistematică a viitoarelor congrese. Este important de subliniat că la acest Congres s-a rostit — de către vetero-catolici — pentru prima dată, Simbolul de credință fără adaosul „filioque“.

Important pentru dezvoltarea vetero-catolicismului este cel de al II-lea Congres internațional al vetero-catolicilor care s-a ținut la Lucerna (Elveția) în anul 1892,¹⁴ la care se decide înființarea unei facultăți de teologie, internațională, cu sediul la Berna (Elveția) și a unei reviste teologice internaționale (*Revue Internationale de Théologie*), la care vor colabora ortodocșii, vetero-catolicii și anglicanii. Aici se mai stabilesc și unele principii pentru viitoarele congrese. Ortodocșii au fost reprezentați aici de Mitropolitul Nichifor de Patara (grec) și de rușii: Ianțșev și Kirejev. Discuțiile și hotărârile acestui Congres au însemnat o colitură importantă pentru lucrarea creștină de viitor pentru unirea Bisericilor în cauză, determinînd Biserica rusă să înceapă tratative oficiale cu vechii-catolici, tratative ce vor dura aproape două decenii, cu rezultate satisfăcătoare pentru ambele Biserici.

Urmare a celor realizate pînă acum este important să subliniem cele două scrisori circulare pe care Patriarhul ecumenic Ioachim al III-lea le-a adresat în 1902 tuturor Bisericilor Ortodoxe prin care cerea lămuriri precise asupra raporturilor fiecăreia din ele și între Biserica vetero-catolicilor. La această scrisoare Biserica din Ierusalim a răspuns Ecumenicului cerînd să se instituie o comisie panortodoxă pentru convorbiri cu vetero-catolicii; Biserica Greciei, mai circumspectă, a atras atenția asupra „multelor deosebiri“ ce există între cele două Bise-

12 Prot. A. Sergheenko, „Bisericile vetero-catolice în anul 1959“, în J.M.P., nr. 3/1960, p. 65.

13 Idem, Raporturile reciproce ale vetero-catolicilor cu Bisericile Ortodoxe locale, în J.M.P., nr. 12/1958.

14 Idem, art. cit., în J.M.P., nr. 2/1954 și art. cit. din J.M.P., nr. 12/1955, p. 59—60.

rici; Biserica Ortodoxă Română a subliniat faptul remarcat de ea că vetero-catolicii „alunecă spre protestantism” în învățătura despre post și mărturisirea păcatelor și că ei duc tratative concomitente de unire și cu anglicanii, lucru ce duce la concluzia că „o unire cu ei nu se poate realiza”; Biserica sârbă și-a spus punctul ei de vedere care constă în precizarea că o unire cu vetero-catolicii „nu se poate realiza decât dacă ei acceptă toate dogmele ortodoxe”.

Din toate aceste răspunsuri ale Bisericilor Ortodoxe, Patriarhia ecumenică a scos concluzia că unele tratative de viitor, ca și o eventuală unire cu vechii-catolici nu pot avea loc decât pe baza stabilirii precise a unui acord deplin în problemele dogmatice.¹⁵

Dar congresele vetero-catolice internaționale continuă până ce primul război mondial le va tăia firul. Astfel în anul 1897, se ține unul la Viena; în 1902 altul la Bonn și altul în 1907 la Haaga. La toate iau parte delegații ale Bisericilor Ortodoxe rusă, sârbă, greacă și chiar bulgară,¹⁶ în timp ce Patriarhul ecumenic trimite scrisori de salutare, cu urări de succes în problemele ce se vor dezbate.

După primul război mondial care întrerupsese mersul convorbirilor și drumul congreselor, primul care s-a ținut a fost acela de la Berna în 1925, altul la Viena între 8—10 sept. 1931, la care de asemenea participă ortodocși printre care și mitropolitul Nectarie al Bucovinei. La congres, Bisericile vechi-catolice și-au exprimat hotărîrea de a se constitui în Biserici naționale autonome, pe baza învățăturilor formulate la Niceea și se socotesc datoare să activeze în Mișcarea ecumenică, „sperînd că în curînd vor fi pregătite lucrări esențiale pentru înțelegerile între Bisericile ortodoxă și catolică veche”.

Următorul congres s-a ținut la Zürich între 25—29 aug. 1938. Din partea ortodocșilor au participat delegați ai Patriarhiei ecumenice ca și ai Bisericilor: rusă, sârbă și română (Prof. de teologie O. Tarangul și I. Zugrav). Convorbirile au dus la încheierea că o intercomuniune între Biserici este necesară.

Dar din nou s-a pus o stavilă în calea ținerii congreselor vetero-catolice: izbucnirea celui de al doilea război mondial, după care, abia în anul 1953 are loc la München cel de al

15 Idem, art. cit., în nr. 1/1958, p. 60.

16 Ibidem.

*XVI-lea Congres internațional al vechilor-catolici.*¹⁷ Aici, printre cei 25 de invitați, 7 sînt reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe. Congresul, care a lucrat avînd ca temă generală „comunitatea vie”, a dezbătut cîteva referate de seamă, ajungînd la următoarele încheieri: 1. Biserica vetero-catolică dorește să meargă pe căile Bisericii creștine primare, 2. Sf. Scriptură este temelia vieții Bisericii și a credincioșilor, de aceea trebuie tradusă corect în limba poporului. Ea poate fi citită și de către credincioși dar numai sub îndrumarea Bisericii care o tâlcuiește în conformitate cu Sf. Tradiție, 3. Învățătura Bisericii se află depusă în Sf. Scriptură și Sf. Tradiție și este propovăduită de ierarhia instituită de Mîntuitorul Iisus Hristos, alcătuită din cele trei trepte: episcopat, presbiterat și diaconat. Aceasta garantează apostolicitatea Bisericii și mijlocește revărsarea darurilor asupra credincioșilor, prin Sfintele Taine, 4. Rugăciunea în comun este necesară deoarece îndeamnă a te ruga în biserică, în comun, împreună cu Biserica, iar rugăciunea bisericească se exprimă cel mai bine prin Sfînta Liturghie“.

Unul din conducătorii Bisericii vetero-catolice, arhiepiscopul Rinckel de Utrecht a pus în fața Congresului raporturile în care se găsește Biserica lui cu Biserica anglicană și a subliniat că o unire nu poate exista decît între Bisericile care au succesiune apostolică în ierarhie, ridicîndu-se împotriva acelor păreri ale protestanților care consideră succesiunea apostolică numai în „continuitatea credinței apostolice”, cîtă vreme adevărata și completa succesiune trebuie să fie complexă, adică: în ierarhie, în credință și în har.

Următorul *Congres internațional al vetero-catolicilor*, al *XVII-lea* s-a ținut la Rheinfelden (Elveția) între 19—23 sept. 1957¹⁸ și la care, în invitația făcută Bisericii ortodoxe se spunea că el „se va ocupa cu situația actuală a Bisericii Ortodoxe în raportul lor cu ecumenismul, cu Biserica anglicană și cu Biserica veche-catolică”. La Congres au luat parte delegați ai următoarelor Biserici Ortodoxe: Mitropolitul Hrisostomos ca delegat al Patriarhiei ecumenice, Arhim. Serafim din Exarhatul rus pentru Europa Occidentală ca delegat al Patriarhiei ruse. Printre temele dezbătute o atenție deosebită s-a acordat poziției actuale a vetero-catolicismului față de Ortodoxie, temă reluată și

17 Prot. Al. Sergeenko, „Al XVI-lea Congres internațional al vetero-catolicilor, în J.M.P., nr. 3/1954, p. 68—71 și art. cit., în J.M.P., nr. 12/ 1958, p. 63. A se vedea și Prof. Pr. L. Stan, art. cit., în „Mitropolia Olteniei”, nr. 7—9/1961, p. 643.

18 Prot. Al. Sergeenko, art. cit., în J.M.P., nr. 12/1958.

aprofundată și la cel de *al XVIII-lea Congres internațional* al vetero-catolicilor care s-a ținut între 20—25 sept. 1961 la Haarlem (Olanda).

La acest congres au participat: o delegație (din patru) a Bisericii Ortodoxe Ruse sub conducerea Arhiepiscopului Ioan și unul al Bisericii Ortodoxe Sîrbe. Biserica noastră, deși invitată, nu și-a putut trimite delegații, întrucît data ținerii Congresului a coincis cu data ținerii Conferinței panortodoxe de la Rhodos și cu aceea a Adunării Generale a Consiliului Mondial al Bisericilor de la New Delhi (India).

Congresul, prezidat de Primatul Bisericilor vetero-catolice, Arhiepiscopul Dr. Andreas Rinckel de Utrecht, care a și susținut referatul de bază: „Vechi-catolicismul și Ortodoxia”, s-a ocupat în special de două teme fundamentale: Poziția Bisericii vechi-catolice față de Mișcarea Ecumenică și Bisericile vechi-catolice și Ortodoxia. El a subliniat faptul că în prezent nu mai sînt piedici pentru realizarea primului pas spre unitatea creștină decît o hotărîre care contează mult pentru ortodocși, aceea pe care o va lua un viitor prosinod ecumenic sau panortodox. Primatul Bisericilor vetero-catolice a mai arătat că unitatea cu Ortodoxia are ca temei moștenirea comună a credinței păstrată în Biserică, mărturisită de Sf. Scriptură și Sf. Tradiție, existentă în Sfintele Taine și în întregul cult. Recunoașterea acestui patrimoniu apostolic, care ne este comun, va duce deci la o comuniune bisericească și la restabilirea unității.

Problema refacerii unității creștine se întâlnește și la cel de *al XIX-lea Congres internațional* al vetero-catolicilor, ținut la Viena între 22—26 sept. 1965 și care este *ultimul Congres* vetero-catolic ținut pînă acum.¹⁹ La acest ultim congres, din partea ortodocșilor au luat parte: Mitropolitul Athenagoras al Tiatirelor și Hrisostom al Vienei ca delegați ai Patriarhiei Ecumenice; Arhiepiscopul Vasile al Bruxellesului și Belgiei din Exarhatul Patriarhiei din Moscova și Episcopii Vartolomeu al Vienei și Austriei și Alexei al Medonului ca delegați ai Bisericii Ruse; Mitropolitul Iacob al Mitilenei ca delegat al Bisericii Eladei și Prot. Prof. Dimitrievici ca delegat al Patriarhiei Sîrbe.

¹⁹ Materialele asupra acestui Congres se găsesc la: Arhiepiscop Vasile, „Cel de al XIX-lea Congres internațional al vechilor catolici de la Viena, 22—26 sept. 1965, în J.M.P., nr. 11/1965, p. 46—53 și Diac. An. Lefter, *Cronica Bisericilor Ortodoxe Surori*, (Biserica Ortodoxă Rusă), în „Mitropolia Olteniei”, nr. 9/1965.

Arhiepiscopul Andreas Rinkel, Primatul Bisericilor vechi-catolice, vorbind la Congres a afirmat din nou că „Bisericile vechi-catolice împărtășesc vechea credință a Bisericii primare, bazată pe Simbolul apostolic și cel niceo-constantinopolitan“. Prof. Dimitrievici (delegat sîrb) a vorbit despre „sfințenia Bisericii“, despre caracterul ei cosmic și aspectul ei eshatologic, subliniind „problema apropierii în intercomuniunea cu vechii-catolici“.

Ceea ce este demn de remarcat, în plus, este faptul că la acest Congres s-a comunicat, din partea Bisericilor vetero-catolice, că recent (la 22 sept. 1965), Conferința episcopatului vechilor-catolici a intrat în deplină comuniune liturgică cu trei Biserici noi cu care pînă acum vetero-catolicii nu aveau nici un fel de comuniune, adică: Biserica independentă a Filipinelor (separată de Roma din pricină că acordă sprijin colonialismului spaniol), Biserica reformistă din Spania și Lusitania (Portugalia), ambele despărțite de Roma după anul 1870. Deși au intrat în comuniune liturgică cu aceste trei Biserici, pentru vechii-catolici se pun noi probleme față de raporturile pe care aceștia și le-au creat de-a lungul a multe decenii, întrucît cele trei Biserici stau „sub o serioasă influență protestantă“.

Un alt fapt demn de remarcat, în legătură cu Congresul de la Viena este prezența, pentru prima dată de la separarea Bisericii vetero-catolice de Roma, a unui observator din partea Bisericii romano-catolice în persoana preotului V. Konzemius, trimisul cardinalului Augustin Bea, șeful Secretariatului de pe lângă Sf. Scaun pentru relațiile bisericești.

Participarea ortodocșilor la toate *Congresele vechilor-catolici*, la cele ținute în Germania (*München 1871, Köln 1872, Konstantza 1873 și Freiburg im Breisgau 1874*); la *Congresele internaționale* ținute de ei (*Köln 1890, Lucerna 1892, Viena 1897, Bonn 1902, Haaga 1907, Berna 1925, Viena 1931, Zürich 1938, München 1953, Reinfelden-Elveția 1961 și Viena 1965*), ca și la *Conferințele de studii și unire* (*Bonn 1874, Bonn 1875, Lausanne 1927 și Bonn 1931*), a dat acestora prilejul de a cunoaște mai bine Ortodoxia și a se orienta în dogmele Bisericii primare, aceasta fiind singura care le-a păstrat și a stimulat și mai mult eforturile lor în vederea apropierii Bisericilor. Vechii-catolici s-au convins cu prisosință că Biserica Ortodoxă este singura deținătoare a adevăratei învățături creștine, așa cum a fost ea revelată de Întemeietorul ei, Domnul nostru Iisus Hristos; cum a fost ea propovăduită de sfinții apostoli și se află încheată în Sf. Scriptură și Sf. Tradiție. Și este meritul Bisericii Ortodoxe Ruse că ea, mai mult decît oricare dintre Bisericile Ortodoxe autocefale, a mijlocit vetero-

catolicilor această cunoaștere prin desele întâlniri, conferințe, congrese, ședințe de studiu pe care le-a avut de la 1870 încoace.

Încredințarea vetero-catolicilor asupra acestui lucru i-a și făcut pe ei să-și întoarcă din ce în ce mai mult privirile spre Ortodoxie și în același timp să depună noi eforturi pentru a găsi cel mai potrivit timp și cele mai adecvate metode de cercetare pentru stabilirea unor legături cât mai apropiate cu Biserica Ortodoxă cu care de mult vor să se unească.

Și acum, câteva precizări ale doctrinei Bisericii vechilor-catolici, după Congresele și conferințele de studii avute cu ortodocșii. De la bun început, pentru apropierea dorită dintre cele două Biserici: vetero-catolică și ortodoxă, s-a pus condiția ca în toate problemele ce se vor discuta să se ia ca temelie și măsură pentru viitor, recunoașterea formelor de credință din primele veacuri ale Bisericii și acele învățături și așezăminte care sînt considerate ca fiind esențiale și absolut necesare pentru întreaga Biserică, cu dreptul de a se păstra, eventual, de către fiecare dintre cele două Biserici a acelor particularități ale Bisericilor despărțite care nu sînt fundamentale și nu dăunează mărturisirii de credință a Bisericii vechi. Privită prin acest principiu stabilit inițial, învățătura doctrinară a Bisericii vetero-catolice apare astfel:

1. *Cu privire la Sfînta Scriptură:* Ei sînt de acord și recunosc toate cărțile înscrise în canon, cele apocrife sau deutero-canonice ale Vechiului Testament neavînd aceeași autoritate cu cărțile existente în canonul ebraic și că nici o traducere nu poate avea o autoritate mai mare decît aceea a textului original. Sf. Scriptură nu poate fi interzisă de a se citi în limba proprie a fiecărui popor.

2. *Cu privire la Sfînta Tradiție:* Adevărata Tradiție, adică predania neîntreruptă, în parte orală, în parte scrisă, provenită mai întîi de la Hristos și de la apostoli, este un izvor plin de autoritate și de cunoaștere pentru toate generațiile următoare de creștini. Sf. Tradiție este explicarea și completarea Sfintei Scripturi prin predarea unanimă, în scris, a Bisericii vechi.

3. *Cu privire la credință:* Numai credința activă, izvorîită din dragoste și nu cea lipsită de dragoste, este mijlocul și condiția îndreptării omului înaintea lui Dumnezeu.

4. *Cu privire la mîntuire:* Mîntuirea poate fi obținută prin credință și nu prin așa numitele „merita de condigno“ (merite cîștigate), deoarece valoarea nemărginită a mîntuirii promisă de Dumnezeu nu este proporțională cu valoarea mărginită a lucrării omului. În ce privește învățătura despre „faptele prisositoare“ și „tezaurul meritelor sfinților“,

că adică ele ar putea fi trecute asupra altora prin conducătorii bisericești, sau prin înșiși săvârșitorii faptelor bune, nu se poate susține.

5. *Cu privire la Taine*: Recunosc că numărul de 7 al sacramentelor (Sfintele Taine) a fost stabilit precis abia în sec. XII și abia după aceea acest număr a fost acceptat în învățătura generală a Bisericii și atunci nu ca o tradiție venită de la apostoli, ci ca rezultat al unor deducții teologice. Vetero-catolicii recunosc Tainele în felul în care le păstrează și Biserica Ortodoxă. Termenul „prefacere” din Taina Euharistiei nu poate fi obligatoriu, deoarece nu este folosit peste tot în Ortodoxie. Ei pun accent deosebit numai pe Botez, ca primire în Biserică, ca centru și grație, de legătură a tuturor creștinilor. Ea este o actualizare permanentă a Ierlării unice pe care Hristos a adus-o pentru mântuirea oamenilor, și pe Euharistie, întrucît, după părerea lor, numai acestea ar fi instituite de Mîntuitorul. Ei recunosc că Mărturisirea (spovedania) este insuficient practică la ei și că ar trebui să se adopteze practica ortodocșilor. În legătură cu Nunta și Hirotonia au inovația că nunta se poate face și după hirotonie, alît la episcopi cît și la preoți. Eleo-ungerea (Maslul) e privit la ei ca și la ortodocși. Episcopii e bine să nu fie căsătoriți, însă pot fi și căsătoriți, și chiar după hirotonie, socotînd acest lucru legal și canonic. Practica mărturisirii păcatelor înaintea comunității, sau a preotului, legată cu exercitarea puterii de dezlegare, ajunsă la noi din Biserica primară, curățită de abuzuri și liberă de orice constrîngere, trebuie menținută în Biserică. „Epitimiile” nu se pot raporta decît la o reală pocăință și sînt cerute de Biserică.

6. *Cu privire la simboalele de credință*: Se recunoaște unanim că simbolul oficial e cel niceo-constantinopolitan (fără „filioque”), pe lîngă care, ca simbol pentru botez, ar mai veni și simboalele de credință numite „apostolice”, întrebuintate în Apus.

7. *Cu privire la „canoane”*: Se recunoaște valabilitatea „canoanelor” stabilite de cele 7 sinoade ecumenice, în măsura în care „ele nu se explică și nu se aplică literal, ci în duhul Bisericii vechi”, dar resping valabilitatea canoanelor formulate de sinoadele romano-catolice dintre anii 1054—1870.

8. *Cu privire la Biserică*: Intemeitorul Bisericii este Mîntuitorul Hristos. Biserica e întemeiată prin voia lui Dumnezeu și urmărește un scop spiritual: mîntuirea credincioșilor și fericirea din viața viitoare. Ea este obștea celor care prin Botez (a doua naștere) și prin credința în Hristos (Capul ei) se unesc într-un singur trup. Duhul lui Dumnezeu acționează în Biserică. El îi unește și-i sfințește, Semnele Bisericii sînt: unitatea, sfințenia, universalitatea în învățătură, cult și rînduieli.

9. *Cu privire la „obiceiuri” și „datini”*: Biserica particulară poate să observe anumite datini dacă acestea nu stau în contradicție și nu știrbesc hotărîrile generale ale Bisericii.

10. *Cu privire la „Filioque”, „purgator” și „zămislirea fără de păcat a Sfintei Fecioare Maria”*: „Filioque” este socotit ca fiind un „abuz” de autoritate din partea Bisericii romano-catolice, el fiind un adaos înlăturat acum în Bisericile vetero-catolice de Olanda și Elveția, dar care se mai păstrează — în paranteză — în cărțile de cult din Germania și Austria. Resping învățătura despre purgator, ca și dogma ro-

mană a zămislirii fără de păcat a Sfintei Fecioare Maria. Mărturisesc formularea învățăturii despre Sfântul Duh, așa cum a fost ea înfățișată de Părinții Bisericii nedespărțite.

11. *Cu privire la sinoadele ecumenice:* Admit cele 7 sinoade ecumenice și recunosc ca valabile și hotărârile sinoadelor locale, dacă ele au fost ulterior aprobate de sinoadele ecumenice. Un sinod particular nu poate schimba datini sau reguli stabilite, mai înainte, de un sinod ecumenic.

12. *Despre mijlocirea sfinților și venerarea lor:* Se recunoaște învățătura despre mijlocirea sfinților și venerarea lor, îndeosebi a Maicii Domnului. Este recunoscută, de asemenea, cinstirea icoanelor și a moaștelor, deoarece nu se referă la materie, ci la persoana reprezentată prin ele. Spre deosebire, au și statui ale sfinților. Se aprind lumânări și candelice. S-a cerut ca la sfințirea de biserici să se așeze și părțile din moaște ale sfinților.

13. *Despre Sfânta Liturghie, post și rugăciune:* Sf. Liturghie (serviciul divin) trebuie săvârșită în limba înțeleasă de credincioși. Nu există o ordonanță chiar obligatorie, dar postul se respectă în zilele de vineri și tot postul mare (40 de zile). Ajunările se fac prin abținere de la mâncări de dulce și prin predici și cuvântări despre patimile Domnului. Practica rugăciunilor pentru răposați reprezintă obținerea unei revărșări bogate a Harului (îndurării) lui Hristos peste ei, venită din Biserica primară.

Analizate astfel, punctele de învățătură din credința și practica Bisericii vetero-catolice se constată, după înseși cele cuprinse în raportul prezentat Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române de către Mitropolitul Nectarie al Bucovinei, că: „între aceste două Biserici (ortodoxă și vetero-catolică, n.n.), nu există aproape diferențe dogmatice și canonice esențiale“. La fel sună și concluziile consemnate în protocoalele Conferinței de la Lausanne (1927), că: „...în problemele esențiale nu există dezacord, iar în cele mai puțin esențiale și înțelegerea este posibilă“.

— *Tratatative oficiale cu Biserica Ortodoxă Rusă.*

Între anii 1892—1910 au avut loc tratative oficiale între Biserica vetero-catolică și Biserica Ortodoxă Rusă, cum n-au avut loc altele între vetero-catolici și alte Biserici Ortodoxe autocefale.

Dar să vedem cum au evoluat ele în decursul celor câteva decenii, începînd cu anul 1892.

Ținînd seama că între cele două Biserici au avut loc, pînă la anul 1874, cînd a avut loc prima Conferință de unire de la Bonn, unele contacte și discuții semi-oficiale, Sf. Sinod al Bisericii Ruse a instituit „Comisia de la Petersburg“, comisie că-

reia i-a fost încredințată sarcina de a cerceta și stabili „revizuirea posibilităților de unire ale vechilor-catolici cu ortodocșii”.²⁰ În același scop și vechii-catolici, la al III-lea Congres internațional ținut la 1894, au alcătuit și ei „Comisia de la Rotterdam”, pusă sub conducerea Arhiepiscopului de Utrecht. Cele două Comisii au lucrat, prin corespondență, pînă în anul 1910 și au dezbătut problemele ce interesau pentru scopul pus în fața lor: cunoașterea temeinică a celor două doctrine, evidențierea punctelor de apropiere și a celor deosebitoare din învățătura lor și pregătirea terenului pentru unirea propusă. Astfel, după studierea vastului material pe care Comisia de la Petersburg l-a avut la îndemînă s-a constatat că vechii-catolici sînt foarte apropiați de Ortodoxie, mai existînd unele probleme care necesită lămuriri și anume: 1. Vetero-catolicii nu consideră corect că pîinea și vinul sînt însuși Trupul și Sîngele lui Hristos, ca urmare a „prefacerii”; 2. Cu toate că vetero-catolicii au îndepărtat „filioque” din Simbolul de credință și nu-l consideră drept „dogmă”, totuși îl păstrează ca „învățătură teologică cu caracter particular”; 3. Nu există în Catehismul și îndrumătoarele vetero-catolice nici o mărturie despre sinoadele ecumenice; 4. Învățătura despre cele „două firi”, despre „un singur ipostas”, despre „o singură persoană” și „două voințe și două acțiuni” din persoana Mîntuitorului nu este expusă clar; 5. Nici învățătura despre Născătoarea de Dumnezeu nu e clară la vetero-catolici; 6. Trebuiește lămurită problema validității hirotoniilor din Biserica de la Utrecht, știindu-se că la un moment dat Arhiepiscopul Steenoven de Utrecht a fost hirotonit de episcopul francez Varlet de Babilon, in partibus infidelium, hirotonie socotită nevalabilă ca fiind săvîrșită numai de un singur episcop; într-o eparhie care nu-i era supusă jurisdicțional episcopului Varlet și că Varlet n-a avut de la papă legiuită aprobare „mandatum apostolicum” pentru săvîrșirea ei și, în sfîrșit, că episcopul Varlet fusese pus sub interdicție întrucît în 1719 administrase confirmarea a 640 schismatici de la Utrecht.

Aceste puncte „nelămurite”, trimise Comisiei de la Rotterdam, au constituit răspunsul adresat în 1896 Comisiei de la Petersburg care, însă, l-a socotit nesatisfăcător, în special acela care privește purcederea Sfîntului Duh și Sf. Euharistie pentru care Petersburgul a cerut din nou vetero-catolicilor să-și preci-

²⁰ Materialele ce cuprind capitolul „tratativelor” dintre cele două Biserici se găsesc la: Prot. Al. Sergheenko, art. cit., în J.M.P., nr. 11/1958, p. 49—54.

zeze învățătura, acceptînd „tezele“ ortodoxe. Dar nici răspunsul vetero-catolicilor, din anul 1898, n-a fost mai pozitiv, mai ales în problema lui „filioque“, termenului: „prefacere“ din Sf. Euharistie și a „ierarhiei de Utrecht“ pe care vetero-catolicii o consideră legală, canonică.

Comisia de la Petersburg a trimis o nouă corespondență abia în anul 1907, în care reia numai problema „filioque“, cerîndu-se vetero-catolicilor să accepte punctul de doctrină ortodox, dar nici în răspunsul din 1908 Comisia de la Rotterdam nu se mută de pe poziția ei veche, adăogînd că: „acceptă «filioque» dar ca părere particulară teologică; cer Comisiei de la Petersburg să se convingă că ei mărturisesc adevărata învățătură a Bisericii catolice primare; se roagă ca aceste «cîteva deosebiri de păreri teologice» să nu slujească drept prilej de despărțire între Biserici și, în sfîrșit, roagă Biserica Rusă ca la primul ei sinod să pună problema unirii definitive a vechilor-catolici cu ortodocșii”.²¹

Tratativele prin corespondență dintre vetero-catolici și Biserica Rusă se încheie cu răspunsul din 1908, Comisia de la Petersburg înaintează Sf. Sinod al Bisericii Ruse un referat prin care se analizează și se stabilește definitiv rezultatul tratativelor purtate, care se rezumă în următoarele puncte:

„1. Amîndouă Comisiile recunosc în unanimitate că există o deosebire între dogmele ecumenice și părerile teologice individuale; 2. Recunosc obligativitatea dogmelor și libertatea condiționată a părerilor; 3. Recunosc în unanimitate învățătura Bisericii catolice (universale) nedespărțite și dogmele celor 7 sinoade ecumenice; 4. Recunosc, în unanimitate, ca dogmă obligatorie învățătura despre Sfîntul Duh, în următoarele trei situații: a) că Sf. Duh este deoființă cu Tatăl și cu Fiul; b) că El purcede din veci de la Tatăl și că se trimite în lume, precum de la Tatăl, tot așa și de către Tatăl, prin Fiul; c) recunosc în unanimitate că numai învățătura Simbolului niceo-constantinopolitan din 381 (art. VIII) este dogmă și că „filioque“ este o interpolare nepermisă în simbol și o completare ilegală ce nu trebuie să ocupe loc în simbol; 5. Mărturisesc, în unanimitate, pe Iisus Hristos ca Fiul al lui Dumnezeu, Cap unic al Bisericii cea una, sobornicească și apostolească”.²²

Comisia în încheierea referatului său propune Sf. Sinod să dezlege problema care se frămîntă de vreo 40 de ani, iar Sf. Sinod hotărăște că „este gata să acorde tot sprijinul lui și toată accepiunea pentru terminarea cu succes a problemelor de care s-a ocupat Comisia“. Astfel, rezultatul tratativelor dintre vetero-

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

catolici și Biserica Ortodoxă Rusă a fost destul de satisfăcător, mai rămânând, în continuare, trei probleme nedezlegate: Învățătura despre Sf. Euharistie, validitatea hirotoniilor de la Utrecht și aceea a căsătoriilor după hirotonie.

O dată cu primul război mondial, tratativele dintre cele două Biserici sînt întrerupte și ele se vor relua de abia după cel de al doilea război mondial prin schimb de scrisori, prin contacte și prin vizite făcute reciproc, la Moscova și la Utrecht. Schimbul de scrisori dovedește că Biserica Rusă a fost totdeauna gata de a întâmpina în duhul dragostei creștine și a contribui la strîngerea relațiilor cu vechii-catolici, de aceea și-a exprimat dorința de a participa la Congresul de la Rheinfeld-Elveția (1957) unde, după cum s-a arătat, vechii-catolici și-au exprimat din nou dorința de a purta convorbiri cu ortodocșii.

În ce privește vizitele, una din ele s-a produs în 1955, cînd episcopul de Deventer-Olanda, Petrus Josephus Jans, a vizitat Moscova, cu care prilej a discutat problema reluării vechilor legături. În 1959, un alt episcop vetero-catolic, Johannus Josef Demmel de la Bonn a discutat cu S. Sa Patriarhul Alexei problema care interesează ambele Biserici.

Un alt prilej de convorbiri între cele două Biserici a fost și acela al participării unei delegații alcătuită din Arhiepiscopul Andreas Rinckel de Utrecht și Episcopul Petrus Josephus Jans de Deventer-Olanda, la aniversarea a 50 de ani de arhierie a S. Sale Patriarhului Alexei al Moscovei și a toată Rusia. Această întîlnire trebuiește subliniată și pentru aceea că este pentru prima dată cînd în decursul istoriei, cei doi conducători ai Bisericilor Rusă și Vetero-catolică iau contact și discută problema „întăririi legăturilor tradiționale între cele două Biserici” (S. Sa Patriarhul Alexei) și că dorința generală a vetero-catolicilor „este și un scop de a se ajunge cu toate Bisericile Ortodoxe la o „plena communio in sacris” (Arhiepiscopul Andreas Rinckel de Utrecht).

O altă vizită care trebuiește subliniată este aceea pe care Arhiepiscopul Nicodim al Iaroslavului și Rostovului (azi Mitropolit al Leningradului și Ladogăi) a făcut-o la Utrecht în vara anului 1963, cînd s-a făcut un schimb de păreri despre vechile legături și relațiile prietenești dintre cele două Biserici.

Tot Mitropolitul Nicodim, de astă dată al Leningradului și Ladogăi, la 10 aprilie 1964, face o vizită oficială Arhiepiscopului de Utrecht, cu care discută relațiile din trecut dintre Biserica

Ortodoxă Rusă și Bisericile vetero-catolice, afirmându-se nădejdea că „aceste relații vor continua mai ales că cele două Biserici mărturisesc dogmele fundamentale ale Bisericii creștine universale și nedespărțite din primul mileniu“.

Ultima vizită din șirul celor amintite a fost aceea făcută de un reprezentant al Bisericii Ortodoxe Ruse, Arhiepiscopul Vasile al Belgiei și Bruxellesului, Exarh al Patriarhiei din Moscova pentru Europa Occidentală, care, la 5 aprilie 1965, l-a văzut la Utrecht pe Arhiepiscopul Andreas Rinckel, cu care a avut un schimb de păreri în probleme de credință, pentru a se lămuri unele deosebiri ce mai există între cele două Biserici.

LEGĂTURI CU PATRIARHIA ECUMENICĂ

Prima vizită oficială făcută de unii conducători ai Bisericii vetero-catolice a fost aceea între 27 martie—25 aprilie 1962, de către Arhiepiscopul Andreas Rinckel de Utrecht, însoțit de Episcopul Urs Küry de Berna și de preotul Johannes Mann. Delegația și-a exprimat dorința de a se informa despre „calea pe care urmează s-o apuce mai departe raporturile dintre Biserica Ortodoxă și vechii-catolici, raporturi întrerupte ca urmare a celui de al doilea război mondial și care ținesc la unirea celor două Biserici“.

Cu acest prilej, problema care interesează s-a discutat oficial și în cadrul unui dialog ce a avut loc între reprezentanții Bisericii vetero-catolice și cei ai Patriarhiei Ecumenice, care erau membri ai unei Comisii sinodale formată din: Mitropolitii Maximos al Sardelor, Meliton al Imbrului, Maximos al Stavropolei, Hrisostomos al Mirelor și doi profesori de la Facultatea de teologie din Halki: B. Anagnastopulos și V. Stavridis. Rezultatul convorbirilor a fost propunerea ca punctele deosebitoare între cele două Biserici să fie supuse viitorului Prosinod, care să decidă, lucru despre care Patriarhia Ecumenică a înștiințat și pe celelalte Biserici Ortodoxe autocefale.

Un alt delegat al Patriarhiei Ecumenice, Mitropolitul Polieuktos, Exarh pentru Germania, Olanda și Danemarca, a vizitat în februarie 1964 pe Episcopul Josef Demmel de la Bonn și a avut cu acesta o convorbire care a scos în evidență dorința ca legăturile prietenești și frățești dintre cele două Biserici să fie continuate.

După cea de a III-a Conferință Panortodoxă de la Rhodos, S. Sa Patriarhul ecumenic Athenagora a înștiințat Biserica de

la Utrecht despre rezultatul conferinței, în ceea ce privește această Biserică, în sensul că s-a realizat un deplin acord pentru reluarea tratativelor de unire dintre cele două Biserici, cerîndu-i să desemneze o comisie, așa cum se va forma și din partea ortodocșilor, care să treacă neîntîrziat la un dialog. Scrisoarea Patriarhului ecumenic a fost înmînată de un delegat al său, la care Arhiepiscopul de Utrecht a răspuns: „Noi privim către Biserica Ortodoxă întocmai ca spre Biserica apostolică veche de la început, ca spre Părinții noștri, pentru că ați păstrat credința curată de-a lungul veacurilor“. S-a ajuns, apoi, la părerea comună ca cele două delegații care vor trece la efectuarea dialogului, să fie compuse din maximum 30 persoane, cîte 15 de fiecare dintre cele două Biserici.

LEGĂTURI CU BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

Raporturile între Biserica Ortodoxă Română și Biserica vechilor-catolici există încă din primele decenii ale anului 1900. Astfel, încă în 1902, cînd patriarhul ecumenic Ioachim al III-lea a cerut printr-o scrisoare circulară adresată tuturor Bisericilor Ortodoxe autocefale să-și precizeze atitudinea față de Biserica vetero-catolică, Biserica Ortodoxă Română „a subliniat alune-carea vechilor-catolici spre protestantism în ce privește mărturisirea păcatelor și postul; că aceștia (vechii-catolici) duc, concomitent, tratative de unire și cu anglicanii, deci se presupune că o unire cu ei nu se poate realiza“.

După aceea, la Congresul internațional al vechilor-catolici de la Viena (8—10 sept. 1931), Mitropolitul Nectarie al Bucovinei a fost delegat al Bisericii noastre să participe la convorbiri. La întoarcerea în țară a prezentat Sf. Sinod un raport prin care arată că „deosebiri dogmatice și canonice esențiale aproape nu există între cele două Biserici și apropierea între ele este așa de considerabilă încît s-ar putea încheia chiar o unire“. În august 1938 vedem trimisă la al XIV-lea Congres internațional de la Zürich, o delegație formată din doi teologi ortodocși români: Profesorul I. Zugrav și Consilierul Preot O. Tarangul.

Și la conferințele vetero-catolice din anii 1957 și 1961 a fost invitată și Biserica Ortodoxă Română, dar, din pricini binecuvîntate, ea nu și-a putut trimite delegați. Totuși între 26 iunie—25 iulie 1961, I. P. Sf. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, aflat într-o vizită pe care a făcut-o în Anglia, Franța, Elveția și Austria, s-a oprit și la Berna (la 15 iulie 1961) și a avut

convorbiri cu Episcopul Urs Kury și cu Albert Emil Rüthy, decanul Facultății de teologie creștină catolică din Berna, referitor la „bunele raporturi dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica vetero-catolică”. După declarația Episcopului Urs Kury, aceste raporturi pot fi îmbunătățite și dezvoltate printr-un schimb de profesori, de publicații și de studenți, cărora li s-ar acorda burse pentru a studia la Berna.

Contactul prin vizite cu Biserica vetero-catolică a fost întreținut și mai departe, astfel încât, în vara anului 1963, Prof. M. Șesan de la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu²³ a vizitat, la reședința sa, pe Arhiepiscopul de Utrecht, împreună cu alți reprezentanți ai Patriarhiei Ecumenice, ai Patriarhiei din Moscova și ai Bisericii Ortodoxe autocefale din Cehoslovacia.

În prezent situația raporturilor dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica vetero-catolică este asemănătoare cu aceea care există între vechii-catolici și toate Bisericile Ortodoxe în general, adică acțiunile de viitor stau sub imperiul hotărîrilor luate de Conferința a III-a de la Rhodos, în sensul că s-a încredințat unei Comisii interortodoxe formată din 11 membri (din care din partea Bisericii noastre face parte Prof. Diac. N. I. Nicolaescu, rectorul Institutului Teologic de grad Universitar din București), întocmirea unui proiect de hotărîre referitor la raporturile actuale cu vechii-catolici.

Toate aceste vizite și contacte reciproce au scos în evidență dorința comună ca vechile legături să fie reluate pe cale oficială, pentru a se ajunge la un acord deplin și pentru a se lămurii și mai bine problemele de doctrină, lucru care să ducă la veritabila ecumenicitate, așa cum a existat ea în Biserica creștină a primelor veacuri. De aceea a și acordat Biserica Ortodoxă atenția cuvenită drumului pe care merg vechii-catolici, drum pe care l-a apreciat la adevărata lui valoare.

Iar în ceea ce privește viitorul, Conferința a III-a de la Rhodos a mai hotărît: a) Instituirea unei Comisii teologice interortodoxe care să poarte dialogul cu vetero-catolicii; b) să se pregătească tezele ortodoxe pe baze dogmatice, simbolice și liturgice, și c) începerea discuțiilor cu o comisie corespunzătoare a Bisericii vetero-catolice.

²³ Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului a întreținut de asemenea bune legături cu vetero-catolicii.

Bisericile Ortodoxe n-au întârziat să treacă la aplicarea acestor hotărâri și au constituit Comisia interortodoxă în vederea începerii dialogului, comisie din care delegatul român a fost fixat în persoana Pr. Ioan G. Coman, profesor la Institutul Teologic de grad Universitar din București.

Astfel, în final, trebuie să remarcăm că vechile raporturi între cele două Biserici: Ortodoxă și vetero-catolică, au intrat într-un nou stadiu care urmează să pregătească definitivarea acestor raporturi, încît roadele strădaniilor depuse de ele să ducă la „zidirea Trupului lui Hristos și la unitatea credinței” (Ef. 4, 12—13).

CONCLUZII

După ce am parcurs istoria raporturilor dintre Biserica Ortodoxă și Biserica vechilor-catolici, raporturi desfășurate începînd cu anul 1871 și duse pînă azi, adică pînă la fixarea Comisiei dialogului la Conferința a III-a de la Rhodos (1965) să scoatem unele încheieri:

1. — În toate conferințele, congresele și schîmbul de vederi teologice Biserica vetero-catolică și-a manifestat permanent dorința de a ajunge la o unire cu Biserica Ortodoxă.

2. — Această dorință se întemeiază pe faptul că vetero-catolicii au respins dogmele formulate de Biserica romano-catolică după despărțirea din 1054 și au tins permanent spre Biserica Ortodoxă în care ei văd pe „păstrătoarea dogmelor și a credinței vechi nealterate a Bisericii primare”.

3. — Dorința vechilor-catolici s-a evidențiat în conferințele, congresele și tratativele oficiale pe care ei le-au organizat, invitînd reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe.

4. — Toate tratativele purtate cu vetero-catolicii au scos în evidență punctele de învățătură pe care le recunosc aceștia. Ele sînt:

— Recunosc Sf. Scriptură și Sf. Tradiție ca singurele izvoare de credință.

— Recunosc canonul scrierilor biblice ca fiind inspirate, iar cele anaginoscomena ca fiind „bune de citit”.

— Slujbele religioase — în special Liturgia —, ca și Sf. Scriptură, trebuiesc săvîrșite și citite în limba poporului.

— Simbolul oficial de credință este cel niceo-constantinopolitan, fără adaosul „filioque”.

— Recunosc ca oficiale cele 7 sinoade ecumenice.

— Recunosc Biserica, ca fiind instituită de Mîntuitorul Iisus Hristos, avînd ca scop mîntuirea credincioșilor. Ea este singura păstrătoare a tezaurului de învățătură pe care o tâlcuiește pe baza Sf. Scripturi și a Tradiției. Însușirile Bisericii sînt: unitatea, sfințenia, universalitatea și apostolicitatea.

— Recunosc trei trepte ierarhice: episcopul, preotul și diaconul, trepte prin care se mijlocește harul asupra credincioșilor. Ierarhia trebuie să aibă continuitate apostolică.

— Recunosc Harul, credința și faptele bune drept condiții de mîntuire și resping învățătura romano-catolică despre „faptele prisositoare” și „teazurul meritelor sfinților”.

— Recunosc 7 taine dintre care Sf. Euharistie și Botezul le consideră principale, ca fiind instituite de însuși Mîntuitorul.

— Cinstesc icoanele, moaștele și sfinții și în special pe Maica Domnului, respingînd dogmele romano-catolice despre zămislirea fără de păcat și a înălțării la cer a Sfintei Fecioare Maria.

— Practică rugăciunile pentru cei morți, respingînd învățătura Bisericii apusene despre „purgator” și „indulgențe”.

— Practică postul în zilele de vineri și în cele 40 de zile în postul Paștilor.

PUNCTE DE ÎNVĂȚĂTURĂ ȘI PRACTICĂ LITURGICĂ

ÎN CARE VETERO-CATOLICII SE DEOSEBESC DE ORTODOCȘI:

— săvîrșesc botezul prin turnare, nu prin afundare.

— săvîrșesc mirungerea după un timp de pregătire, considerînd-o mai degrabă necesară pentru hirotonie decît pentru sfînta împărtășanie.

— pocăința (mărturisirea) se poate face în public, sau în particular și nu este obligatorie pentru sfînta împărtășanie.

— refuză termenul „prefacere” din Sf. Euharistie; folosesc azima la împărtășanie și împărtășesc credincioșii numai sub o singură formă (în Biserica vetero-catolică din Germania apuseană sub ambele forme).

— practică cinstirea sfinților și sub formă de statui.

— recunosc ca deplin valabile hirotoniile din Biserica vetero-catolică de la Utrecht, cîtă vreme ortodocșii le pun încă sub discuție.

— admit căsătoria clerului și după hirotonie și îngăduie ca și episcopii să se căsătorească (excepție fac cei din Olanda (Haarlem și Deventer)).

— stăruie ca „filioque“ să fie totuși păstrat ca „principiu teologic important“, deși l-au eliminat din simboalele de credință.

Dar, peste toate aceste deosebiri față de ortodocși, Biserica vetero-catolică nutrește ideea unirii — cu cuvenitele concesiuni în problemele ce încă ar mai fi în discuție în timpul dialogului — și Bisericile ortodoxe autocefale din marea familie ortodoxă sînt călăuzite de dorința de a găsi drumul cel mai ușor și mijloacele cele mai simple pentru a ajunge la dorința unanimă de a împlini testamentul Mîntuitorului Iisus Hristos, silindu-ne „să păstrăm unirea duhului prin legătura păcii“ (Efes. 4, 5—6 și 3).

Diacon ANATOLIE LEFTER

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

SPORTUL ÎN LUMINA MORALEI CREȘTINE

INTRODUCERE

Problema omului este problema centrală a vremii noastre. Niciînd nu s-a discutat și nu s-a pus accent așa de mare pe valoarea omului, ca astăzi. I se recunosc omului calitățile intrinseci și dreptul de a le fructifica, cu maximum de folos. Se și cuvine acest lucru, fiindcă omul este *floarea creațiunii*, chipul și slava lui Dumnezeu (I Cor. 11, 7).

Potrivit învățăturii creștine, ființa omenească este alcătuită din trup și suflet, amîndouă elementele avînd ca autor pe Dumnezeu: „Atunci, luînd Domnul Dumnezeu țărînă din pămînt, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul cu suflet viu“ (Fac. 2, 7). Între cele două elemente constitutive ale ființei umane există un raport de *solidaritate*, trupul slujind ca instrument de manifestare sufletului. Omul ajunge cel mai înalt grad de perfecțiune cînd sufletul și trupul se bucură de sănătate deplină, deopotrivă. Deci, în opoziție cu învățătura Manicheilor, cunoscuți ca cei mai înverșunați sarcomani, trebuie să prețuim trupul, fiindcă el nu este rău prin natura sa și nici nu este cauza relelor ce bîntuie viața omenească. De altfel, însăși lumea materială nu numai că nu este rea, ci constituie condiția fundamentală a binelui în viața aceasta.

Din ispitirea paginilor Sf. Scripturi, a operelor Sf. Părinți și a scriitorilor bisericești, desprindem adevărul neîndoielnic că trupul constituie un factor indispensabil în viața religios-morală și în viața de muncă creatoare în cadrul naturii și a societății. Desigur că este vorba de trup ca element constitutiv al ființei umane, nu ca unealtă a păcatului. Dacă întîlnim uneori expresii tari la adresa trupului, acestea nu se referă la trup ca atare, ci la poftele lui dezordonate, la viciile lui.

Trupul trebuie respectat și iubit fiindcă el este colaborator și părtaș al sufletului și la bine și la rău, la întreaga viață a

omului. Trupul trebuie bine studiat, îngrijit și ferit de ruina prin desfrâu. Mai mult, puterile trupului trebuie dezvoltate în mod rațional, spre a le folosi din plin în munca creatoare.¹ Mijlocul principal de dezvoltare și întărire a puterilor trupului îl constituie munca ordonată, la care se adaugă ca mijloc auxiliar *sportul*, a cărui valoare vom încerca s-o determinăm în cele ce urmează.

SPORTUL — MIJLOC DE ÎNTĂRIRE A SĂNĂTĂȚII

1. *Noțiunea sport; deosebirea între joc, muncă și sport.* Sportul se referă la cultura trupului, la cultura fiziologică și senzitivă, desăvârșind puterea lui motrică. Sportul are menirea de a exercita trupul, sporindu-i și reîmprospătându-i puterile, drept garanție a integrității fizice și a purității morale.

Noțiunea „sport” este cuvânt englezesc. În forma de astăzi este o prescurtare a cuvântului englezesc „disport”. Etimologic, cuvântul „sport” este de origină latină, derivă de la verbul tranzitiv *disporto* și înseamnă: „duc de aici” (hinc inde porto). Limbile neolatine au format din acest verb rădăcina de azi a cuvântului „sport”, cu sensul vechi schimbat. Astfel, în limba italiană s-a născut cuvântul „diporto”, care înseamnă recreație și constă în diferite mișcări, ca spre ex. recreația prin plimbare. Cu această semnificație a trecut verbul „dispor” în limba gallică veche. Această formă, din limba gallică veche, a trecut apoi în limba veche engleză, a cărei formă scurtă este cuvântul de azi „sport”.²

La origine, cuvântul sport avea înțelesul de odihnă după muncă, recreația în general, recreație prin mișcări, prin exerciții corporale potrivite. Sportul este recreația compensativă a muncii, care adeseori este monotona și istovitoare.³

Astăzi, prin sport se înțelege orice exercitare corporală în afară de muncă, îndeplinită de obicei — sub cerul liber. Ea este îndeplinită cu pasiune, din cauza destinderii și plăcerii pe care le pricinuieste. Oboseala care se cere este efemeră, ușor uitată, în fața înzdrăvenirii pe care o aduce și a satisfacției ce rezultă din învingerea dificultăților și a adversarului. Sportul ar putea

1 Pr. Prof. D. I. Belu: Sfinții Părinți despre trup, în *Studii Teologice*, Nr. 5—6, 1957, p. 309.

2 P. Ladislaus Fodor O.P.M.: *Christiana cultura corporis, cum speciali respectu ad modernum sport. Natura et moralitas*. Claudiopoli, 1947, p. 76.

3 Franz Westermann: *Grundlagen und Ethos des Sportes*, în rev. *Theologie und Glaube*, 31, 1939, p. 27.

fi definit „un complex de exerciții fizice și jocuri practicate metodic, mai ales în aer liber, cu scopul de a dezvolta corpul și a educa voința, curajul, inițiativa și disciplina”⁴. Am putea da și altă definiție sportului, și anume: „Exercitarea curată a corpului, nu din profit, deliberată, controlată și specializată, care este rînduită pentru emulația cu alții, spre a cîștiga înțîietatea, sau pentru bucuria și desfătarea ce rezultă din învingerea greutăților”⁵.

Sportul nu poate fi identificat cu jocul. Sportul se situează la mijloc între joc și munca profesională. Atît jocul, cît și sportul se fac din plăcere și produc bucurie. Amîndouă contribuie la întărirea puterilor trupului și sufletului. Dar, opintirea puterilor, care este necesară deopotrivă în joc, sport și muncă, în joc este așa de trecătoare încît pentru bucuria și desfătarea pe care le pricinuieste, nici nu este observată. În sport activitatea îndeplinită este voluntară, căutată pentru dezvoltarea puterilor, ceea ce nu este cazul în joc.

Cu munca profesională are comun faptul că urmărește întărirea puterilor. Diferă prin aceea, că el se mulțumește cu desfătarea și bucuria, fără să urmărească realizarea de valori externe sie-și, pe cînd munca profesională urmărește producerea de valori ce intră în patrimoniul culturii omenеști.

VIRTUȚI MORALE CĂLĂUZITOARE ÎN PRACTICAREA SPORTULUI

Pentru ca sportul să-și atingă obiectivul său măreț, de a contribui la îmbunătățirea naturii umane, asigurînd sănătatea ei fizică și morală, e necesar ca cei care-l practică să respecte cu sfințenie anumite principii morale. Altfel produce efecte negative, dăunătoare dezvoltării trupului și vieții morale. Cu deosebire, se cere ca *virtutea cumpătării* să stea în centrul atenției celor ce se îndeletnicesc cu sportul și să prezideze acțiunile lor.⁶

Cumpătare (*σωφροσύνη*) este virtutea prin care omul pune cuvenita măsură în mîncare, în băutură, în îmbrăcăminte și în satisfacerea poftelor senzuale (Rom. 13, 13—14; I Petru 2, 11; II Petru 1, 6). Dar cumpătarea nu se mărginește numai la punerea în rînduială a sensibilității fiziologice, ci și a sensibilității morale. Ea este disciplinarea întregii sensibilități, este o stare

⁴ Dicționarul limbii române contemporane, București, 1957, vol. 4, p. 201; vezi și I. Candrea: Dicționar Enciclopedic ilustrat, București, 1931, p. 1189.

⁵ L. Fodor, op. cit., p. 80.

⁶ Aristotel: Politică, trad. El. Bezdechi, București, 1924, p. 195.

de echilibru sufletesc, o stare în care poftele, înclinările și pasiunile sînt ținute în frîu și satisfăcute rațional; ea moderează mîndria, frînează mînia, precum și alte patimi înjosoare. În acest înțeles, cumpătarea este chemată să joace un mare rol în desfășurarea sportului și mai ales în comportarea sportivilor.

E de la sine înțeles că sportivilor li se cere să respecte măsura în mîncare, în băutură și în satisfacerea poftelor trupești, dar mai cu seamă să aibă grijă să nu alunece în mreaja măririlor deșarte. Sportul implică acțiuni și pasiuni, iar cumpătarea este chemată să le pună stavilă, neîngăduind manifestarea lor decît atît cît sînt necesare și utile. Funcția cumpătărilor este de a modera plăcerile și dorințele și de a înfrîna patimile nu numai în actele externe, ci și în dispoziția lor lăuntrică. Sportivul să dorească în sufletul său atît, unde, cînd și cum trebuie; la fel să procedeze și în acțiunile sale exterioare, în interesul culturii sale fizice și morale.

În sensul strict al cuvîntului, obiectul cumpătărilor îl constituie plăcerile care sînt naturale, necesare și utile în acțiunile omului. Astfel, sînt plăcerile provocate de mîncare, de băutură și de satisfacerea altor trebuințe trupești, în care frîna o au virtuțile: cumpătărilor, sobrietății, castității și pudorii. Dar, plăceri deosebite provoacă și exercițiile corporale ce se săvîrșesc prin diferitele feluri de sport, iar cumpătarea ține echilibrul, stabilind granițele între care ele au să se miște. Astfel, pe latura sufletească, cumpătarea trebuie să poarte grijă de mobilul plăcerilor interne, frînînd actele voinței pornite din focul patimii și îndreptate spre plăcerile simțurilor. Aici frîna o are o formă a curajului care este *stăpînirea de sine*. Dacă plăcerea e provocată de mînie sau de dorința nesăbuită de răzbunare, ea își are antidotul în *blîndețe*, care este o stare cumpănită și liniștită a sufletului; în această stare omul își biruie supărarea și răspunde adversarului cu înțelegere și bunătate. Sînt foarte frecvente cazurile cînd la baza plăcerii stă motivul egoist al înfumurării, al dorinței exagerate de superioritate și dispreț față de alții. Contracararea și disciplinarea acestor porniri, cu urmări catastrofale, se face prin *modestie și smerenie*, virtuți prin care prețuim real persoana noastră, fără să ne înjosim.

Cumpătarea are imperioasa datorie să vegheze îndeaproape și asupra motivelor externe ale plăcerilor legate de sport, prin ceea ce grecii numeau *eutaxia* și *eutrapelia*.

Eutaxia (ἡ εὐταξία) este virtutea derivată a cumpătării, care reglementează motivele externe ale desfătării în sport și gesturile corpului, privind îndeosebi ordinea, disciplina și buna dispoziție ce trebuie să domnească în practicarea sportului. Obiectul acestei virtuți sînt mișcarea și gesturile trupului, ca: mersul, oprirea, pauza, mișcarea membrelor, vocea, rîsul, mimica etc. Ele se îndeplinesc cu seriozitate, trebuind evitate excesele și adoptată calea de mijloc. Sportivul care nesocotește acest comandament moral, are de suportat urmări dăunătoare, protivnice scopului principal al sportului de a fi un factor pozitiv în durarea sănătății umane.⁷ Această „*convenientia congruens*“, care este forma regulii eutaxiei, privește persoana sportivului, precum și alte persoane. Sportivului i se cere decență, i se cere să respecte regulile de desfășurare a jocului, evitînd excesele, bruscarea și rănirea aproapelui. „Și chiar de se va lupta cineva, nu se încununează, dacă nu se va lupta după regulă“, zice Sf. Ap. Pavel (II Tim. 2, 5). Fiind stăpînit de modestie, sportivul va contribui la cultivarea prieteniei între oameni și la temeluirea unei vieți obștești armonioase. Atitudinile sportivului sînt expresia facturii lui morale ca om. Se potrivesc aici cuvintele lui Iisus Sirah, care zice: „Din vedere se cunoaște omul și din chipul feței se cunoaște cel înțelept. Îmbrăcămîntea bărbatului, rîsul dinților și călcarea omului vestesc de ale lui“ (Iisus Sirah 19, 25—26).

Nu este mai condamnabil decît un sportiv amenințător și insolent, care provoacă scandal și pricinuieste vătămări aproapelui. Nu poate fi considerat sportiv, în accepția creștină și modernă a cuvîntului, cel ce nu respectă regulile stabilite și, de dragul unui succes trecător, adeseori ipotetic, sfidează și calcă în picioare demnitatea adversarului. Preîntîmpinarea acestor alunecări păcătoase este asigurată prin *eutrapelia*. Cuvîntul *eutrapelia* (ἡ εὐτραπλία), la origine, a avut înțelesul de veselie, plăcere, distincție în vorbire. Aristotel aplica acest cuvînt la petreceri și jocuri. Pe cei ce în petreceri și jocuri evitau excesele, ținînd calea de mijloc, Aristotel îi numea εὐτράπελοι, blînzi, urbani, iar actele lor, săvîrșite cu o oarecare dexteritate, le considera mijloc care contribuie la recreația sufletului.⁸

Petrecerile și jocurile se fac pentru plăcerea sau desfăta-

⁷ L. Fodor, op. cit. p. 49.

⁸ Aristotel: *Etica către Nicomah*, Editio tertio, Lipsca, 1912, Lib. II, p. 38, Lib. IV, p. 91, Lib. VIII, p. 175.

rea sufletului, ele constituind un reviriment în activitatea obositoare a vieții omenești. Eutrapelia are menirea de a ține frâna în petreceri și jocuri, precum și în orice fel de sport, preîntâmpinând transformarea plăcerilor — prin repetare — în patimi, care, devenind scop, slăbesc, în loc să întărească, sănătatea fizică și morală a omului. Plăcerea jocului nu trebuie căutată în acte sau cuvinte urâte, dezgustătoare, injurioase, vătămătoare sportivului însuși, precum și altora. Sportivul să fie cinstit, drept, inofensiv, armonios, demn ca om. Vehemența duce la nebunia sportivă (Sportswut), reprobabilă din toate punctele de vedere. Numai frâna morală poate face din sportiv un factor util sieși și comunității.⁹

Avînd la cîrmă virtutea cumpătării, sportul va fi un mijloc excelent de întărire a organismului, cu repercusiuni binefăcătoare și asupra vieții morale. Dacă se vor evita excesele și se va respecta calea de mijloc, sportul își va atinge obiectivul și va contribui la desăvîrșirea ființei umane.

SPORT ȘI CREȘTINISM

Epistolele pauline abundă în termeni sportivi, ca: armă, stadion, pistă, arenă, atlet, cursă etc., de aceea unii au fost ispitiți să-l supranumească pe autorul lor patronul sportului. Astfel, el zice: „Îmbrăcați-vă cu toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți ține piept împotriva uneltirilor diavolului...” (Efes. 6, 11—18); murind chiar, face aluzie la competițiile sportive: „Lupta cea bună m-am luptat” (II Tim. 4, 7). Dar, asta nu îndreptățește pe nimeni a-i oferi Sf. Ap. Pavel patronajul sportului, știut fiind că el nu s-a îndeletnicit vreodată cu sportul. Folosirea termenilor sportivi de către Sf. Ap. Pavel își are următoarea explicație: spre a face înțeleasă învățătura creștină, el recurge la termenii comuni auditorului, care trăia în cetăți și orașe, unde se practica sportul și erau frecvente discuțiile pe marginea competițiilor sportive (I Cor. 14, 19). „Punînd în practică cerința că trebuie să vorbești îngerilor în limbajul îngerilor și oamenilor în limbajul oamenilor, nu ezită să faci apel la obiectele care îl înconjoară și care sînt familiare auditorului său, pentru a-l instrui și a-l convinge”.¹⁰

⁹ L. Fodor: op. cit., p. 60.

¹⁰ Michel Christian: *L'esprit chrétien dans le sport*, Desclée de Brouwer et Cie, Paris, 1933, p. 30.

Respingînd ca absurdă ideea decretării Sf. Ap. Pavel ca protector al sportului, trebuie să recunoaştem totuşi lipsa unei opoziţii principiale între sport şi creştinism. Această precizare se impune cu atît mai vîrtos astăzi, cînd sportul a devenit — după expresia unui ilustru gînditor — nu numai o latură a vieţii sociale, ci însăşi jumătatea acestei vieţi.

Schiller a spus că omul nu este cu adevărat om decît în măsura în care se joacă. Jocul este unul din chipurile în care se manifestă omul ca fiinţă deosebită şi caracteristică. Afirmatia îşi găseşte confirmarea pînă şi la triburile foarte primitive, cum sînt unele australiene, care se veselesc întrecîndu-se în lupte, în aruncarea sulitei, în jocuri cu mingea şi mai ales în jocurile cu sfoara, larg răspîndite în Polinezia, America, Africa şi multe alte ţinuturi ale lumii.¹¹

În societăţile civilizate de astăzi, sportul a luat o întinsă dezvoltare, răspunzînd şi satisfăcînd o nevoie. În programul zilnic al omului modern, sportul îndeplineşte o funcţie compensatoare. În viaţa omului modern — muncitor sau funcţionar — sportul apare cu marele aer al libertăţii, cu mişcarea generoasă a plămînilor, cu plăcerea şi umorul camaraderiilor şi prilejul de a te pasiona pentru ceva. Omul caută o vivacitate, imposibil de găsit în legătură cu truda care-i asigură pîinea. Sportul dă entuziasm şi tinereţe vieţii, care altfel ar fi rămas atît de searbădă şi de monotonă.

Intrucît sportul răspunde unei necesităţi, satisface o trebuinţă firească, prilejuind deslătare şi bucurie, condiţii ale sănătăţii, învăţătura creştină admite sportul ca mijloc în vederea desăvîrşirii fiinţei umane. În spiritul acestei învăţături, nu este îngăduit însă ca sportul să devină scop în sine, fiindcă un caracter viril nu se naşte prin decretarea forţei fizice ca suprema raţiune a vieţii. Tăria morală a cuiva rezidă în conştiinţă, iar sportul este un auxiliar preţios în disciplinarea omului. Cînd Sf. Ap. Pavel spune: „*Imi strunesc trupul şi-l robesesc ascultării*” (I Cor. 9, 27), are în vedere tocmai această subordonare a culturii fizice forţei spirituale.

Voinţa lui Dumnezeu este ca omul să trăiască în trup în viaţa pămîntească. Însăşi mîntuirea este condiţionată de existenţa omului în carne şi oase.¹² Omul are datoria să-i poarte

11 Julius Lips: *Obîrşia lucrurilor. O istorie a culturii omenesti*, trad. de L. Jaeger, Bucureşti, 1958, p. 242—249.

12 Pr. Prof. D. I. Belu: *Un aspect mai puţin luat în seamă al iubirii faţă de oameni*, în *Studii Teologice*, Nr. 5—6, 1958, p. 345.

de grijă trupului și să preamărească pe Dumnezeu în trupul său (I Cor. 6, 20). Omul are elementara datorie să se îngrijească de sănătatea trupului, să sporească puterile și frumusețea lui, să-l perfecționeze, spre a fi corespunzător și util vieții sufletești. „*Nimenea nu și-a urît vreodată trupul său, ci-l hrănește și-l încălzește pe el, precum și Hristos Biserica*” (Efes. 5, 29). Lăsat pradă instinctelor, trupul omenesc devine obstacol idealului măreț al perfecțiunii umane. Creștinismul condamnă excesul îngrijirii de trup, precum și lipsa îngrijirii, fiindcă, indirect, virtuțile morale sînt folositoare trupului. Sănătatea este păgubită prin păcat, adevăr pe care l-a învederat Mîntuitorul, în cazul slăbănogului de la lacul Vitezda (In. 5, 14). Cinstirea trupului cu grijă și abnegație, spre a obține un echilibru perfect și armonios primului om, este atitudinea ideală a omului în general și a creștinului în special față de propriul său trup. Practicarea sportului este o dovadă a grijii față de trebuințele firești ale trupului și un mijloc eficace pentru înzdrăvenirea lui.

Sportul se poate practica pentru recreația și sănătatea trupului, dar cu osebire a sufletului. Practicat cu sobrietate, moderat de virtutea eutrapeliei, sportul produce cea mai curată deslătare și bucurie, oferind sufletului climatul propriu pentru prosperare. Cîștigurile cele mai mari ale sportivității sînt de căutat în ordinea morallă. În exercițiile sportive înclinațiile combative ale tinerilor sînt derivate și canalizate în așa fel, încît ajung să se dezvolte paralel și într-un chip inofensiv pentru fiecare în parte, în loc să fie lăsate a se ciocni și a încerca să se distrugă reciproc. Convertirea luptei în efort paralel, în dorința de întrecere și emulație, păstrează toate avantajele unei educații bărbătești, eliminînd însă primejdia acelor instincte antisociale și agresive pe care pacifismul modern nu le mai dorește. De altfel, e necesar să subliniem că întrecerea este o trăsătură caracteristică a încordărilor omenești, poate chiar o condiție de vitalitate trează, așa cum observa fabulistul Lafontaine, care spunea: „*La dispute est d'un grand secours. Sans elle on dormirait toujours*”.

Grație sportului, tînărul învață disciplina și încrederea în conducător, deprinde virtuțile camaraderiei, ale onoarei și ale purității morale. Prin activitatea sportivă se cîștigă curajul, de neapărată trebuință în săvîrșirea faptelor eroice și în promovarea virtuților de tot felul. Sportivul se deprinde cu stăpînirea de

sine, perseverența, atenția și tenacitatea, care sînt temeiuri puternice în durarea unei vieți morale superioare. Prin sport, tînărul se integrează în colectivitate. Prin înrolarea tînărului într-o grupare sportivă, el devine responsabil de succesul sau eșecul întregii grupări. Buna lui comportare, ca și delăsarea în timpul jocului, nu se răsfrînge numai asupra lui, ci și asupra întregii grupări. În colectivitate învață resemnarea în fața pierderii, nu însă deznădejdea și capitularea. Respectarea regulilor jocului îl deprinde pe tînăr cu supunerea la legi, absolut necesară oricărei orînduiri omenești. Învîgătorii și învinșii își strîng prietenește mîna, obișnuindu-se a aprecia obiectiv amîndouă partidele.

Nimeni nu contestă roadele enumerate aduse de sport, însă ele nu sînt virtuți morale decît raportate la ideea de bine. Poate fi cineva curajos la rele, ex.: la bătaie, disciplina există și într-o bandă de hoți. Toate aceste calități sportive sînt potențe fără valoare morală. Forța fizică aduce un aport prețios în îndeplinirea datoriilor morale, dar în sine luată separat este indiferentă din punct de vedere moral. Numai așa este prețioasă în sport, dacă servește de suport forței morale. Sport pentru sport este un cuvînt gol de sens. Sportul este doar un mijloc, un element important pentru educație. Nerespectarea acestei cerințe, face ca sportul să se transforme în manifestare barbară, trezind și exaltînd instinctele cele mai josnice. Asta se întîmplă mai cu seamă cînd sportul devine profesiune, iar victoria e unicul țel. Sf. Ap. Pavel zice: „*Alergați așa ca să luați darul*” (I Cor. 9, 24), adică să luați darul mîntuirii, izbăvind sufletul și trupul deopotrivă.¹³

Creștinismul apreciază sportul dacă este conceput ca mijloc de întărire a sănătății, de ridicare a omului deasupra patimilor și de substituie a gîndurilor otrăvitoare cu gînduri generoase.¹⁴ Este adevărat că o victorie sportivă are mai multe atracții sensibile decît un triumf moral. Aplauzele spectatorilor umplu de plăcere și de satisfacții sensibile mai mult decît succesul luptelor noastre intime, determinînd pe adolescent să fie înclinat, aproape exclusiv și excesiv, spre antrenament sportiv. Desigur că este o pornire ce trebuie stăvilită, ca fiind dăunătoare dezvoltării armonioase a personalității. Sportul abuziv

¹³ Vezi Clement Alexandrinul: *Pedagogul*, trad. Dr. Nic. Ștefănescu, în *Izvoarele Ortodoxiei*, București, 1939, p. 307.

¹⁴ Tertullian: *De spectaculis*, Migne P. L. I, 652.

este primejdios pentru sănătatea fizică și morală, pe cînd excesul moral nu-i dăunător fizicului, întrucît morala prevede și datorii față de trup.¹⁵

Sportul trebuie să fie alcătuit din acte *oneste, drepte și nevătămătoare*. Sînt condamnabile actele care au la bază *înșelarea* sau *frauda*. Nu este admisibilă nici o hiperexercitare sau tendință excesivă de a obține „record”. Trebuie respins orice sport care se face din vanitate sau ambiție deșartă, adică face din corp un instrument al păcatului.¹⁶

Pentru greci, exercițiile fizice aveau menirea nu numai de a forma un trup sănătos și puternic, ci să dezvolte toate acele sentimente ce caracterizează bărbăția și cavalerismul.¹⁷ Idealul *Kalokagathiei* cerea cultură fizică, după cum cerea și cultură morală. Creștinismul cere respectarea acestui obiectiv, militînd pentru buna armonie și echilibru între energiile psihice și fizice. De aceea, trebuie avut grijă de exercitarea și dezvoltarea lor în formă corespunzătoare. „Energia musculară se dobîndește prin antrenament, prin repetarea exercițiilor treptate. În arena vieții, energia morală nu se dobîndește altfel. Fiecare victorie cîștigată asupra patimilor, asupra influențelor nefaste ale mediului în care trăim, ne predispune la noi succese. Totul în natură se aseamănă: corpul se întărește prin acțiune, spiritul prin activitatea sa și voința prin exercițiul ei”.¹⁸

În antichitate, sportul era rezervat claselor nobile, sau cu stare. Azi, idealul este ca sportul să fie o binecuvîntare pentru cît mai mulți, dacă se poate, pentru toți. Deci, el are un rol social și chiar internațional, contribuind la stabilirea de legături între fiii diferitelor popoare, care învață să se cunoască și să se stimeze la diferitele concursuri internaționale.¹⁹ Trebuie urmărit însă ca din punct de vedere educativ sportul să nu devină preocuparea de căpetenie, exclusivă, trecînd înaintea studiilor de învățămînt și a valorilor spirituale. Asta ar însemna o sustragere de la pregătirea pentru viață și o evadare în imperiul seducător al ieftinelor simulacre ale vieții. „Cine se convertește la religia sportului devine un fanatic, practică cultul închinat exclusiv pumnului care lovește și piciorului care aleargă bine.

15 Clement C. Pavel: Sportul și morala, în *Raze de lumină*, București, Anul VI, nr. 4, 1934, p. 364.

16 Dr. Otto Schilling: *Moraltheologie*, Freiburg im B. 1922, p. 233.

17 St. Bezdechi: *Sportul la Eleni*, Cluj, 1930, p. 4.

18 Clement C. Pavel, op. cit., p. 363; vezi și H. Andrusos: *Sistem de morală*, trad. de I. Lăncrăjan și E. Mădopolous, Sibiu, 1947, p. 197.

19 St. Bezdechi, op. cit., p. 24.

Eroii lui sînt exemplarele poporului anonim ridicate pe culmile gloriei universale numai prin merite pugilistice²⁰

În temeiul considerațiilor de pînă aci, socotim că sportul în general este compatibil cu chemarea și demnitatea preotului. E vorba de acele categorii de sporturi, care nu deviază de la *normal și moral*, și, ca atare, nu smintesc pe credincioși (șahul, turismul, jocuri cu mingea, etc.). Trebuie să menționăm aici *excursiile (turismul)*, pentru efectele morale pe care acestea le produc în sufletul tuturor oamenilor, inclusiv al preotului. Importanța excursiilor a fost observată de multă vreme. Astfel Vittorino de Feltre recomanda excursiile în natură, deoarece dau prilejul la o valorificare estetică a patriei. Excursiile sînt prilejuri de recreație și de păstrare a legăturii sufletești dintre om și pămînt. Mulți educatori de seamă au recomandat și recomandă școlarilor contemplarea grădinilor, a pădurilor și a munților pentru efectele morale multiple pe care le produce. Munții, spre ex., trebuie iubiți și cutreierați pentru elocvența lor virilă, pentru faptul că cer efort și stăpînire de sine, pentru tăcerea lor, pentru orizonturile vaste pe care le deschid în zăriștele dantelate cu piscuri ninse. Munții trebuie iubiți și vizitați pentru că acolo sus, pe creasta lor, stelele îți surînd cu sclipiri mai curate și varsă în inimă o bucurie fără amestec de argilă și de egoism. Iubim munții și ostenim pe sprînceană lor, cum iubim o muzică frumoasă ce cîntă ceea ce îți este drag, cîntă puterea Creatorului. De altfel, însuși Iisus a iubit natura și podoabele ei. El a învățat sub cerul liber, în sînul naturii, folosind multe asemănări din rînduiala firii, spre a-și face mai accesibilă învățătura Sa. Drumul Său mesianic s-a desfășurat ca o frumoasă reverie pastorală, prin munții și văile Palestinei, pe colinele însoțite ale Galileei.

Sportul este o distracție îngăduită și folositoare și — ca orice distracție — aduce bucurii care nu umbresc, nici nu știrbesc prestigiul preotului. Cucernicia, trăsătura fundamentală a vieții preotului, nu este micșorată prin participarea lui la anumite spectacole sportive. Aceasta, din motivul binecuvîntat că evlavia nu este manifestatie funebră, ci — între altele — în-seninare, înviorare și bucurie, stări sufletești pe care le trezește sportul. Nu încapă discuție că participarea clericilor la competiții sportive, care pricinuiesc bucurii neprihănite, este îngăduită

²⁰ Tudor Vianu: Valoarea sportului; în „Gîndirea“, mai, 1931, p. 232.

numai în timpul cînd n-au de îndeplinit acte de cult, în special Sf. Liturghie.

*

Concluzie. Scopul de căpetenie al omului este desăvîrșirea. „Fiți desăvîrșiți, precum și Tatăl vostru desăvîrșit este“, zice Mîntuitorul (Mt. 5, 48). Viața creștinului este drum spre această țintă. În măsura în care creștinul se conformează voinței lui Dumnezeu, se apropie de ținta ce i-a fost fixată, ajunge la „starea bărbatului desăvîrșit, la măsura vîrstei deplinătății lui Hristos“ (Efes. 4, 13).

Îngrijirea trupului prin practicarea exercițiilor sportive, deși nu duce direct la scopul sublim al vieții creștine, totuși indirect contribuie la realizarea lui. În lumina învățaturii creștine, trupul omenesc este prețuit pentru importanța și demnitatea lui, ca instrument de manifestare a sufletului. De aceea, cultura trupului nu este scop în sine, ci mijloc în vederea desăvîrșirii. Creștinismul este religia spiritului și a mîntuirii. În cadrul lui își găsesc loc și aprobare toate înfăptuirile omenești — inclusiv sportul —, dacă se face în scopul promovării și obținerii mîntuirii — recte desăvîrșirii. Trebuie multă băgare de seamă ca îngrijirea trupului să nu degenereze în cult, să nu se ajungă la idolatrizarea lui, făcîndu-se apel, fără întrerupere, la virtutea cumpătării, garanția echilibrului vieții.

Sportul poate produce efecte bune psihice și pedagogice, după cum poate produce și efecte rele, dacă se practică prin devierea de la normal și moral. În concret, însă, moralitatea lui depinde de scopul pe care i-l fixează subiectul și de principiile morale care luminează și direcționează energiile fizice și psihice. Incontestabil că energiile naturale ale omului pot realiza ceva în viață, negativ sau pozitiv. Forța fizică, spre exemplu, poate fi pusă în slujba binelui; alăturată de o voință energică poate duce la eroism, dar poate duce și la crimă. Pentru a reuși să realizăm ceva cu ajutorul forțelor fizice, trebuie să le punem în slujba ideii de bine. Forța fizică a unui om nu are valoare dacă nu servește forței morale.²¹

Conștiința creștină repudiază *somalatria*, ea fiind imorală, deviere de la linia morală a sportului și distrugere a sănătății fizice și morale a omului. În lumina învățaturii creștine, sportul este considerat „sub specie aeternitatis“. „O operă umană intră

21 I. Todoran: Bazele axiologice ale binelui. Sibiu, 1942, p. 11.

în ordinea creațiunii divine, dacă se subordonează legii spre perfecțiune a acestei ordine, contribuind la afirmarea demnității omului ca ființă după chipul și asemănarea Creatorului. Prin aceasta munca umană primește o valoare deosebită și o înaltă semnificație, sanctificându-se²². Sportul este o operă umană, care pentru a realiza perfecțiunea preconizată de Creator, trebuie să stea sub comandamentele etice superioare. Pentru a pune sportul în slujba omului, trebuie să-l pui în slujba unei etici a persoanei și a dragostei.

Preot IOAN BUNEA — Cluj

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

22 I. Todoran: Creștinismul și tehnica. Sibiu, 1944, p. 83.

DARUL VORBIRII

Domnul, Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos, vrînd să îndrepte firea omenească pe calea mîntuirii, ne-a lăsat în dumnezeiasca Evanghelie și învățături referitoare la întrebuițarea cuvîntului. Astfel, prin mijlocirea Sfîntului Evanghelist Matei, aflăm că a zis Domnul către mulțimile care îl ascultau: „Cuvîntul vostru să fie da (pentru) ce este da, și nu (pentru) ce este nu, iar ce e mai mult decît acestea, de la cel rău este“ (Matei 5, 37).

Aceeași învățătură o dă și Sf. Iacob, „fratele“ Domnului, în epistola sa, scriind: „Să vă fie vouă ce este așa, așa, și ce este nu, nu; ca să nu cădeți sub judecată“ (Iacob 5, 12).

Prin purtarea de grijă a Sfîntului Duh — cu ajutorul și cu puterea căruia s-au scris Sfintele Evanghelii — a ajuns la cunoștința credincioșilor din toate veacurile adevărul că fiecare dintre noi avem a răspunde înaintea lui Dumnezeu despre felul cum am folosit puterea și darul vorbirii, de vreme ce citim în Sfînta Evanghelie că a zis Fiul lui Dumnezeu: „Vă spun că pentru orice cuvînt deșert pe care-l vor rosti oamenii, vor da socoteală în ziua judecății“ (Matei 12, 36).

Unele ca acestea știindu-le Sfinții Apostoli ai Mântuitorului și luminați fiind cu lumina cunoștinței de Dumnezeu, în învățăturile pe care le-au dat credincioșilor au cuprins și îndemnuri cu privire la întrebuițarea cuvîntului. Dintre aceștia, Sfîntul Apostol Pavel, scriind credincioșilor creștini din Efes, îi învață: „Din gura voastră să nu iasă nici un cuvînt rău, ci numai care este bun, spre clădire unde e nevoie, și care să dea har celor ce ascultă“ (Ef. 4, 29). De la același sfînt Apostol au primit credincioșii din Colose acest cuvînt de îndemn: „Vorbirea voastră să fie totdeauna plăcută, cu sare dreașă, ca să știți cum trebuie să răspundeți fiecăruia“ (Col. 4, 6).

Cu îndemnurile amintite se potrivește învățătura Sfântului Apostol Petru, care zice: „Dacă vorbește cineva, cuvintele lui să fie ca ale lui Dumnezeu; dacă slujește cineva, slujba lui să fie ca din puterea pe care o dă Dumnezeu, pentru ca în toate Dumnezeu să se preamărească, prin Iisus Hristos” (I Petru 4, 11).

Cel ce ține seamă de aceste învățături și le împlinește, după putere, acela își oprește limba sa de la rău și buzele sale de la grăirea minciunii, iar prin aceasta se pregătește să se ferească de rău și să facă binele, avînd în aceasta nădejdea vieții și a zilelor bune, potrivit cu zisa Psalmistului (Ps. 33, 14).

Fiind cu luare-aminte la sfintele învățături de mîntuire, cuprinse în dumnezeiasca Scriptură, fericiții Părinții noștri cei duhovnicești — ca unii care s-au silit a împlini cu fapta cele ce ne-au fost date nouă spre îndreptare — au înțeles, din însăși cercarea (experiența), care sînt piedicile înaintării noastre întru cele bune, ce ispite ne întîmpină în împlinirea binelui, precum și care sînt mijloacele pe care folosindu-le doritorul de mîntuire, poate, cu darul lui Dumnezeu, să înfrîngă piedicile, să biruiască ispitele și să împlinească voia lui Dumnezeu întru toate.

De la purtătorii de Dumnezeu Părinți aflăm că numai acela poate ajunge la o bună întrebuințare a cuvîntului care mai înainte s-a ostenit întru deprinderea tăcerii. Cine vorbește mult și fără socoteală, acela nu prețuiește darul cuvîntului și nici nu-l uneltește spre mîntuire, dar cel ce prețuiește tăcerea și o caută cu osîrdie, acela și cuvîntul îl uneltește bine, folosindu-l spre slava lui Dumnezeu și spre rostul cel de mîntuire, potrivit cu scopul în vederea căruia l-am și primit de la Ziditorul firii și Dătătorul a tot binele.

Avînd o astfel de conștiință, dumnezeieștii Părinți s-au silit mai întîi ei înșiși să dobîndească virtutea tăcerii, la care apoi și pe alții i-au îndemnat, ca spre un lucru vrednic de a fi cîștigat de orice iubitor de Dumnezeu și doritor de mîntuire. Cîteva din învățăturile Părinților referitoare la tăcere vor fi lămuritoare pentru fiecare dintre noi, arătîndu-ne rostul și folosul tăcerii; de aceea le și punem înaintea celor credincioși.

Sfîntul Ioan Sinaitul, cel ce a scris „Scara” desăvîrșirii creștine, în al unsprezecelea cuvînt al acestei scrieri, vorbește „despre multa vorbire și despre tăcere”. Despre multa vorbire, sfîntul scriitor al „Scării” spune că este „scaunul de pe care îi place slavei deșarte să se arate și să se scoată la iveală”. El

spune de asemenea: „Vorbirea multă este un semn al nepriceperii, ușa vorbirii de rău, îndrumător spre glume, sluga minciunii, pierderea umilinței din inimă, chemarea trândăviei, înainte-mergător al somnului, risipirea luării-aminte, nimicirea pazei din inimă, răcirea căldurii sfinte, întunecarea rugăciunii“.

Dacă multa vorbire, vorbirea fără rost, aducē cu sine răutăți ca cele mai înainte pomenite, este de la sine-înțeles că nici unele din acelea nu se cuprind în tăcerea cea cu bună pricepere, prin care răutățile multei vorbiri se tămăduiesc și încă și multe bunătăți se dobîndesc, după cum vom vedea din cele spuse despre tăcere de același Sfînt Ioan Sinaitul.

După ce în puține cuvinte se arată pagubele cele de multe feluri ale vorbirii îndeșert, tot în scurte cuvinte se lămuresc, în cel de-al unsprezecelea cuvînt al „Scării“, bunătățile cele vrednice de pomenire pe care le dobîndește sufletul în tăcere. Astfel se spune mai întii că „o tăcere cu bună pricepere este mama rugăciunii“.

Intr-adevăr, ca să putem a ne ruga cu stăruință, cu căldură și fără împrăștiere, este necesar să ne deprindem cu tăcerea, care are darul de a ne conduce spre o rugăciune în care rugătorul își cunoaște cugetele cele multe și felurite, avînd conștiința că numai darul lui Dumnezeu poate să-l ridice din robia cugetelor rele.

Cînd învăluit de tăcere credinciosul își cunoaște neputința de a înlătura cugetele cele străine de rugăciune, care îl năpădesc și aleargă la Dumnezeu, strigînd cu inima în tăcerea buzelor, atunci el simte căldura darului lui Dumnezeu, pe care tot tăcerea o rodește, fapt pentru care s-a zis, pe drept cuvînt, despre tăcere că este „locul în care se păstrează focul cel dumnezeiesc“.

Petrecînd în tăcere, sufletul își dă mai bine seama despre gîndurile care vin în mintea lui și înțelege mai bine ispitele cele de la vrăjmașul mîntuirii. Deci, cu dreptate s-a spus despre tăcere că este „paza gîndurilor și iscoada vrăjmașilor“.

În tăcere își cunoaște credinciosul mulțimea păcatelor sale și se simte împăcat să se pocăiască pentru ele, aducînd lui Dumnezeu prinosul lacrimilor, așa că iarăși s-a zis despre tăcere că este „școala plînsului și prietenul lacrimilor“.

În tăcere petrecînd, sufletul își amintește de moarte, gîndește la răsplătirea cea viitoare, meditează asupra judecății celei de apoi, se întristează cu mîntuitoare întristare, așa că pe

bună dreptate s-a zis iarăși despre tăcere că este „lucrătorul amintirii de moarte, zugrăvitorul chinurilor de veci, iscoditorul Judecății celei viitoare“.

Mai este tăcerea și „dușman al obrăzniciei“.

În tăcere se agonisește bună așezare a sufletului, din care izvorăște priceperea, fapt pentru care s-a numit tăcerea și „împărtășire a priceperii“.

Ca „însoțitoare a liniștirii“ tăcerea duce spre cunoștința cea dumnezeiască și se face pricină a sporirii sufletești și a înălțării către Dumnezeu, ea fiind „sporire nevăzută și suire ascunsă“. Despre tăcere spune Sfântul Isaac Sirul că este „o taină din lumea viitoare“, iar cuviosul Filotei atrage atenția că „cea dintîi poartă ce duce spre Ierusalimul cel de sus (adică spre pacea sfîntă a nepătimirii) este tăcerea buzelor, chiar înainte de liniștirea minții“.

De la duhovniceștii Părinți mai știm, apoi, că sînt trei feluri de oameni care tac și anume: unii tac din fire, alții tac pentru slava cea deșartă —adică spre a primi laude de la cei ce prețuiesc tăcerea — iar cei de al treilea sînt cei ce tac pentru slava lui Dumnezeu. Numai aceștia din urmă tac cu bun rost, de aceea numai tăcerea acestora cîștigă dar de la Dumnezeu.

Cade-se a ști că tăcerea nu este o deprindere care trebuie urmărită pentru ea însași, ci numai pentru darurile pe care le mijlocește ea, căci de va urmări cineva tăcerea numai pentru simplul fapt de a tăcea, iar de celelalte daruri și virtuți nu se va îngriji, unul ca acesta nu înaintează întru cele bune. O lămurăște aceasta cuviosul Pimen, cînd zice: „Este om care tace, dar în inima lui osîndește pe alții; unul ca acesta pururea grăiește“ — adică împrăștierea gîndurilor sale i se socotește drept o grăire, iar tăcerea cea cu buzele nu-i aduce îmbunătățirea sufletească — și „este, iarăși, alt om, care de dimineața pînă seara vorbește, dar fără de rost nimic nu vorbește; unul ca acesta tăcere ține“, deoarece nu greșește prin cele ce le rostește.

În sfîrșit, bine este a ținea minte și aceasta, că întrebare a fost un fericit Părinte ce este mai bine; a vorbi sau a tăcea? La această întrebare a răspuns cuviosul, zicînd: „Dacă vorbește cineva pentru Dumnezeu, bine este a vorbi, iar dacă tace pentru Dumnezeu, bine este a tăcea“. Prin urmare, și cuvîntul și tăcerea numai întru atît au rost spre mîntuire întrucît se săvîrșesc spre preamărirea lui Dumnezeu și binele semenilor noștri.

Încă ceva: cu cît este cineva mai adunat cu gîndul înăun-

trul ființei sale, cunoscîndu-și păcatele sau făcînd o experiență a prezenței lui Dumnezeu, cu atît este mai îndemnat spre tăcere. Și despre aceasta vorbește Sfîntul Ioan Scărarul, zicînd: „Cel ce și-a cunoscut greșalele sale are putere și asupra limbii sale“; și iarăși: „Prietenul tăcerii se apropie de Dumnezeu și vorbind cu El, în taină, se luminează de către El“.

Cine ține seama de faptul că „din vorbă multă nu vei scăpa de păcat“, acela fără îndoială se va strădui întru deprinderea tăcerii, dar va fi cu grijă ca nu cumva să greșească chiar întru tăcerea sa, lucru care se întîmplă atunci cînd cineva, de dragul tăcerii, nu vrea să mulțumească, să-și arate recunoștința, să mărturisească adevărul, să dea bună mărturie, să binecuvînteze, să slăvească pe Dumnezeu.

Toate acestea avîndu-le în vedere, să ne străduim întru deprinderea tăcerii, dar aceasta numai în măsura în care prin tăcere se preamărește Dumnezeu mai mult decît prin cuvînt, urmărind totdeauna să ajungem la o cît mai bună prețuire și întrebuințare a cuvîntului, spre mărirea lui Dumnezeu și zidirea noastră și a semenilor noștri.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu
Ierodiacon TEOFIL PĂRĂIANU

POPASURI OMILETICE LA DUMINICI ȘI SĂRBĂTORI

Duminica a XIV-a după Rusalii (Matei 22, 1—14).

NUNTA ȘI VIAȚA

„A făcut nuntă fiului său“ (Matei 22, 2)

Nunta e poarta și condiția vieții.

Pentru ea cheltuiește primăvara atîta frumôs și atîta parfum din vis-tieria nesfîrșită a desăvîrșirii fizice; ei îi sînt închinat atîtea din simfo-niile pădurii; pentru ea înfloresc tinerețea și se ostenesc chemătorii.

În toată această desfășurare, a ceea ce trece, e trecătoare. Se veste-jesc florile, amuțesc cîntăreții, adorm chemătorii, ca iară și iară să se reia ciclurile pe crugul vremii.

Dar e veșnică și neschimbătoare în viața nesfîrșită a lui Dumnezeu, și a celor care au intrat „în haină de nuntă“, la nunta Fiului Său, cu mireasa Sa, Biserica „sîntă și fără de prihană“ (Ef. 5, 27).

Căci aceasta este nunta din sfînta Evanghelie de azi, la care au făcut crainicii împăratului chemarea: „Iată am gătit prînzul meu ... și toate sînt gata. Veniți la nuntă!“ (v. 4).

E veșnică nunta, e netrecătoare împreunarea în iubire cu Dumnezeu și bucuria vieții, care curge veșnic din ea, dar pregătirea pentru ea, haina de nuntă, se țese tot pe cărările vremelnicului, *în rînduiala morală și so-cială a vieții pămîntești.*

Aici este truda, „la răspîntiile drumurilor“ (v. 9), fără deosebire de „buni și răi“ — potrivit valorificării de atunci: nobili și sclavi, bogați și săraci etc. —, în smerenie, în iubire, în milă, în iertare, în curăția vieții. În toată încordarea spre desăvîrșire, se pregătește numărul celor „pușini aleși“, care vor intra și vor rămîne în casa de nuntă, cu „Mireasa Mielu-lui“ (Apoc. 21, 9).

*

Duminică înainte de Înălțarea Sfintei Cruci (Ioan 3, 13—17).

DĂRUIREA DIN IUBIRE

„Așa a iubit Dumnezeu lumea, încît a dat pe Fiul Său Unul Născut“ (v. 16).

Dacă piatra de încercare a iubirii este iertarea, punctul ei culminant este dăruirea. E totuși mai ușor să-l ierți pe vrăjmaș decît să-ți dai viața pentru el. În aceasta a culminat iubirea lui Dumnezeu față de oameni, că: „A dat pe Fiul Său Unul Născut“.

Dar ce înseamnă dăruirea pentru alții? Care a fost și care este rostul ei în existență și în viața omenească?

Existența, în general, este cu priință numai depășirii de sine, prin iubire. Între toate etajele ei se întind fire de legătură prin ceea ce-și dau unele altora, spre a se putea realiza. Pretutindenea viața unora se pune în slujba altora, pînă la dăruirea totală.

Dar toată această dăruire din existența neînsuflețită are un neajuns, ea nu are calitatea morală, pentru că e fără conștiință.

Apare cu această notă în viața omenească, și ia, prin aceasta caracterul de jertfă.

Prin păcat, *Adam a murit pe linia egoismului*, vrînd să-și depășească poziția sa existențială. Revenirea la viață trebuia să se facă prin *moartea pe linia iubirii*, care constituie jertfa supremă.

Condiția aceasta a restaurării prin jertfă s-a înfipt ca o necesitate în conștiința urmașilor lui Adam, dar n-au avut puterea morală s-o înfăptuiască. Ca să-și împace totuși conștiința, ei au început jertfa prin substituie, rupînd din cele ce le susțineau viața.

Lanțul acesta de jertfe se găsește pretutindenea, în toate religiile, cu caracterul de: mărginire, relativitate și vremelnice.

Jertfa adevărată, jertfa supremă, viață pentru viață, a adus-o numai Fiul Unul Născut al lui Dumnezeu, pentru toți și pentru totdeauna.

Prin aceasta s-a arătat marea iubire a lui Dumnezeu față de omul păcătos.

Dar n-a fost numai atît. Din aceeași iubire, a îngăduit creștinătății, de atunci încolo și cît va ține cursul vremelnice, să participe la jertfa Lui, să-i primească prinoasele în altarul Său „cel mai presus de ceruri”, pentru a fi părtaşă mîntuirii realizate prin ea.

Ca să fie însă primită ca atare, jertfa creștinului trebuie să îndeplinească unele condiții:

Să fie ruptă din viață, nu din prisos — banul văduvei;

Să fie din ce e mai bun — jertfa lui Avel;

Să fie încununarea tuturor lucrărilor iubirii — „Impacă-te cu frațele tău și, apoi, venind, îți adu darul” (Matei 5, 25);

În jertfă trebuie să te topești ca ceara care arde ca să răspîndească lumină și căldură, trebuie să mori, ca să devii; trebuie să porți în tine moartea lui Hristos ca să fii părtaş vieții Sale, pe care a dat-o din iubire pentru viața lumii.

*

Duminică după Înălțarea Sfintei Cruci (Marcu 8, 34—9).

LIBERTATEA MORALĂ

„Dacă vrea cineva să vină după mine”...

(Marcu 8, 34)

Dar cine n-ar vrea, Doamne? Cine n-ar fi bucuros să scape de beție, de lăcomie, de toate patimile care bîntuie și chinuiesc viața omenească?

În fața vrerii se ridică, însă, Hristul și deznădăjduitul: *nu poți!*

Dar de ce nu pot face ceea ce vreau? De unde această lipsă de putere, despre care spune Sfîntul Pavel că: „a voi găsesc în mine, dar a face nu” (Rom. 7, 18).

Răspunsul ni-l dă, în continuare, tot el: „Dacă fac ceea ce nu vreau, nu fac eu aceasta, ci păcatul care locuiește în mine“ (Ibid., v. 20).

Dar cum poate un lucru atât de mic, păcatul, să robească o făptură atât de măreață, omul făcut să răsfrîngă în el, „ca o oglindă, mărirea lui Dumnezeu“ (II Cor. 3, 18)?

E povestea cu Guliver în țara piticilor, pe care aceștia l-au robii nu prin grosimea frînghiilor, ci prin mulțimea lor.

Dar dacă aceasta e starea omului în păcat, n-a cerut Mîntuitorul prea mult, cînd a zis: „Dacă vrea cineva să vină după mine“?...

Mai pot eu merge după El dacă sînt „rob legii păcatului“ (Rom. 7, 23)? Există vreo taină a libertății morale, împotriva oricăror legături ale păcatelor?

Ne-o arată tot Sfîntul Pavel: „Mulțumesc lui Dumnezeu, prin Iisus Hristos“ (Ibid., v. 25). „Unde este Duhul Domnului, acolo este libertatea“ (II Cor. 3, 17).

Și care este drumul?

Cucerirea libertății morale e drumul întors al căderii în robia păcatului: *prin cele mici*.

Un: „Doamne ajută!“, o primă și mică renunțare, citeva versete din cuvîntul Lui, o clipă, apoi un ceas, pentru alții și pentru Dumnezeu.

Se taie, în felul acesta, rînd pe rînd, sforicelele care formează funia păcatului, coboară în suflet „Duhul Domnului“, se pune stăpînire pe meterezele libertății, iar creștinul își reocupă rostul său în existență: *să răsfrîngă, prin libertatea sa morală, „ca o oglindă, mărirea lui Dumnezeu“*.

Duminica a XVIII-a după Rusalii (Luca 5, 1—11).

DOI OAMENI — DOUĂ DIMENSIUNI MORALE

„Iar Simon Petru, văzînd (aceasta), a căzut la picioarele lui Iisus“ (v. 8).

Doi oameni în aceeași corabie: *Iisus și Petru*.

Fizic, nu-i deosebește și nu-i distanțează nimic. Și totuși, unul stă în genunchi, în fața staturii majestuoase a Celuilalt, simțind nevoia de a se depărta de El ca de ceva ce-l depășește și-l copleșește: „Ieși de la mine, Doamne, că sînt om păcătos!“ (v. 8).

Ce dimensiuni s-au profilat, dintr-odată, între ei, care l-au pus pe Petru în această poziție?

Cît privește pe a lui, Petru și-o definește singur: „*sînt om păcătos!*“. Iar prin contrast, o definește și pe a lui Iisus, situîndu-l deasupra păcatului.

Stăteau față în față, deci, două dimensiuni morale, de pe scara de frecvență a aceleiași ființe: om, în carapacea aceluiași mediu și în curgere aceluiași timp. Desăvîrșirea și păcatul; naturalul și pervertirea!

Dar chiar dacă sperie pentru un moment, desăvîrșirea se transformă curînd în magnet puternic care atrage, care tinde să anuleze distanțele, care pătrunde, care purifică, restaurează: „De-acum vei fi pescar de oameni!“ (v. 10).

Și nu numai că n-a mai voit să se depărteze de Iisus; dimpotrivă, Petru, cu toți ceilalți ca el, găsiți în acea dimineață pe malul Ghenizare-tului, „au lăsat toate și au mers după dînsul“ (v. 11).

E sensul rămîinerii Lui, „pînă la sfîrșitul veacului“ (Matei 28, 20), în aceeași corabie a Bisericii, făcînd mereu, prin puterea desăvîrșirii Lui: „din pescari, apostoli“; din păstori, mucenici; din slabi, tari; din păcătoși, sfinți, pîrghii puternice de ridicare morală a vieții și societății creștine.

Duminica a XIX-a după Rusalii (Luca 6, 31—36).

ATITUDINEA CREȘTINĂ FAȚĂ DE RĂU

„Precum voiți să vă facă vouă oamenii, faceți și voi lor așijderea“ (v. 31).

Ciudată răsturnare și categoric imperativ!

Adică: nu cum îți fac ție oamenii, ci cum ai voi să ți se facă, așa să le faci tu lor.

Cine ar dori vreodată să fie urît, batjocorit, chinuit etc.?

Și cine n-ar dori să fie onorat, ocrotit, iubit, ajutat etc.?

Aceasta înseamnă, în primul rînd, că poziția mea în viață trebuie să mi-o creez eu, în raport cu capacitatea de a voi binele, pe care o găsesc în mine.

În al doilea rînd înseamnă că lupta împotriva răului începe tot de la mine, că în sufletul meu trebuie să se încrucișeze mai întîi sâbiile bine-lui și răului ca să pot face altora ceea ce aș dori să-mi facă ei mie.

Iar în al treilea rînd înseamnă că odată cucerită poziția interioară, se poate pași la schimbarea dinafară, potrivit eternei legi a sufletului omenesc de-a se lăsa pătruns de bine, de-a se topi în fața iubirii ca ghețarul în fața soarelui.

Atitudinea aceasta față de rău o arată și Sfîntul Apostol Pavel în cuvintele: „Nu te birui de rău, ci biruiește răul cu binele!“ (Rom. 12, 21).

Prin aceasta s-a deschis al treilea stadiu în desfășurarea dreptății omenești.

E poziția desăvîrșirii, în care nu mai are loc legea răzbunării, din stadiul întîi — amîndoi ochii pentru un ochi; dar nici echivalența talionului, din stadiul doi — ochi pentru ochi.

Nici una nici alta dintre acestea două, care au domnit vreme îndelungată, n-a curmat și nu curmă răul din om și din societate; dimpotrivă, îl amplifică și-l permanentizează, pentru binecunoscuta lege a singelui vărsat, care cere sînge.

Cel care a proclamat atitudinea cea nouă față de rău și a inaugurat noul stadiu al dreptății omenești a pecetluit prin *cruce* adevărul ei, că: *sîngele dăruit* — „precum voiți să facă vouă oamenii“... — *rodește iubire, pace și mîntuire lumii*.

Duminica a XXI-a după Rusalii (Luca 8, 4—15).

BOLILE SUFLETULUI

Calea, piatra și spinii.

Dureroasă și deprimantă este înfățișarea unui spital. Icoană tristă a degradării trupesti a omului. Tărie, frumusețe, tinerețe, frînte și țintuite pe un pat de boală.

Imaginea aceasta nu este, însă, ultimul act, ci un deznodămînt al multor suferințe tainice, purtate pe străzi de oameni crezuți sănătoși.

Și totuși, mai dureros și mai deprimant e tabloul degradării sufletești: bețivul, hoțul, destrăbălatul, ucigașul, robul păcatelor de tot felul.

Dar nici degradarea aceasta nu este primul act, ci tot un deznodământ, pregătit în taina sufletului, de către:

Nebăgarea de seamă, indiferența față de tot ceea ce trece pe dinaintea vieții, bune și rele; lipsa unui îndreptar moral și lăsarea în seama impulsurilor oarbe și necontrolate;

Lenea sufletească, pentru cei cărora, ajunși la o orientare le lipsește efortul permanent prin care se menține viața sufletească. E povestea pîrîiașului zăgăzuit, care în loc să mai salte peste pietre și să se lupte cu stîncile, devine o mlaștină greu mirositoare;

Ispitele, buruieni crescute zi de zi din semințele aduse dinafară de vînturi, pînă ce transformă sufletul în paragină și uscăciune.

Sînt: *calea, piatra și spinii* din parabola Mîntuitorului, citită în Evanghelia de azi.

După tălmăcirea pildei, Mîntuitorul a zis: „Cine are urechi de auzit, să audă!“.

Acestea înseamnă: *cercetarea de sine* — să vezi în ce poziție sufletească te afli — și *căutarea posibilităților de îndreptare*.

Căci Dumnezeu n-a creat calca, piatra și spinii sufletești, ci numai „pămînt bun“, care să facă „rod întru răbdare“.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Preot ZOSIM OANCEA

DESCHIDEREA NOULUI AN ȘCOLAR 1966—1967 LA INSTITUTUL TEOLOGIC DE GRAD UNIVERSITAR DIN SIBIU

Potrivit prevederilor regulamentare, la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu luna septembrie a. c. a fost rezervată în întregime pentru efectuarea lucrărilor de pregătire a inaugurării noului an școlar 1966—1967. Aceste lucrări au fost conduse de către rectorul Institutului, în înțelegere cu ocîrmuirea bisericească și îndrumat fiind personal de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului.

Examele anuale ale sesiunii de toamnă, restante sau amîinate, au fost programate pentru prima jumătate a lunii septembrie a. c.

Au avut apoi loc, în continuare, examenele pentru obținerea diplomei de Licență în Teologie și examenele de admitere în anul I.

În același interval de timp, unii profesori au prezidat — ca delegați chiriarhali — conferințe preoțești de orientare, iar alții au asigurat buna desfășurare a cursurilor preoțești de la Curtea de Argeș, în colaborare cu colegii lor de la Institutul Teologic de grad Universitar din București.

Concomitent cu examenele, membrii Corpului profesoral au întocmit programe de lucru pe catedre și materii de studiu și au stat într-ajutor P. C. Părinți duhovnici la stabilirea planului de activitate educativă, religioasă-bisericească și patriotică-cetățenească.

Pe de altă parte, conducerea Institutului a purtat grijă să se efectueze în cursul lunilor de vară lucrările gospodărești cerute de buna întreținere a localului și de aprovizionare a cantinei cu produse de sezon.

În dimineața zilei de sîmbătă, 1 octombrie a. c. — cu o rugăciune de invocare a ajutorului dumnezeiesc pentru noul an școlar — au început cursurile și seminariile, potrivit programului.

Festivitatea inaugurării noului an școlar a fost programată pentru ziua de Duminică 9 octombrie a. c.

Dimineața, la sorocul îndătinat, un sobor de preoți și diaconi — alcătuit din: P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belascu, P. C. Prof. Dr. Corneliu Sîrbu, P. C. Consilier cultural Ioan Vlad, P. C. Lector Chiril Pistrui, P. C. Duhovnic Dr. Simion Radu, P. C. Preoți-parohi ai Catedralei mitropolitane Ioan Boțocan și Ioan Gherghel, precum și din P. C. Diaconi Iosif Bolog și Constantin Voicu — a săvîrșit Sfînta Liturghie. Răspunsurile au fost date de Corul mixt al Catedralei, dirijat de P. C. Conf. Gheorghe Șoima.

Era prezent Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului.

De asemenea au fost de față: P. C. Consilieri arhiepiscopesci, P. C. Profesori și studenții Institutului, preoți și credincioși.

Predica duminicală a fost rostită de P. C. Prof. Dr. Corneliu Sîrbu, care a tras cuvenitele învățăminte pentru noul an școlar din pericopa învierii fiului văduvei din Nain.

La sfîrșitul Sfîntei Liturghii, din ușile împărătești ale Sf. Altar, P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belascu a dat citire Rugăciunii prevăzute pentru început de an școlar.

Programul festiv de inaugurare a noului an școlar s-a desfășurat între orele 12—13, în aula Institutului.

Secția ev. lut. C.A. (Sibiu) a Institutului Teologic Protestant Mixt de grad Universitar din Cluj a fost reprezentată la festivitate prin Dl Prof. Hermann Pitters.

Programul artistic a fost alcătuit din compozițiile „Mai sus” și „Dragă-mi este țara mea”, ambele de Gh. Șoima, precum și din „Taina creștinătății” (pe textul din I Tim. 3, 16), de Nicolae Lungu. El a fost executat de Corul studenților teologi sub diriguirea P. C. Prof. Gheorghe Șoima.

Cuvîntarea de deschidere a fost rostită de P. C. Rector Dr. Sofron Vlad. P. C. Sa a spus:

Intr-o conferință publică rostită înainte cu mai bine de 25 ani, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae, pe atunci Episcop al Clujului, caracteriza rolul Ortodoxiei în trecutul nostru istoric astfel:

„Ortodoxia însemnează dreapta credință în Dumnezeu, Părintele nostru al tuturor și Ziditorul a toate, care prin Unul născut Fiul Său a izbăvit lumea din păcat, iar prin Duhul Său cel Sfînt o cirmuiește spre destinele ei cele veșnice. Ea este credința care a mîngîiat, a întărit și a luminat drumul vieții înaintașilor noștri, ajutîndu-i să străbată victorioși prin atîtea cumplite izbeliști ale istoriei și să-și deschidă zăriști senine către fericirea vieții de dincoace și a celei de dincolo. Ea i-a înfrăiț întru necazurile și primejdii pe care le-au îndurat cu resemnare îngerească pentru a se învrednici de clipele de fericire ce sînt legate de orice luptă curată...

Ea ne-a durat lăcașurile sfinte, mănăstirile și bisericile care împodobesc pămîntul românesc de la o margine la alta a Țării, întinzînd pe pereții lor pînza învățătoare a chipurilor de sfinți, mărturisitori și mucenici ai lui Hristos și ai demnității neamului. Ea propovăduiește de la răscruci de drum prin troițe, iar de pe acoperișurile caselor românești și de la căpătiul mormintelor noastre scumpe, prin cruci... Ea ne împodobește lăuntrul caselor noastre. Ea ne-a învățat să plîngem și să ne bucurăm în viers, spre mîngîierea și întărirea noastră sufletească. Ea ne-a mînat să iscodim tainele buchilor în care e închisă înțelepciunea dumnezeiască și omenească deopotrivă. Ea — prin Biserica una, sfîntă, sobornicească și apostolească, întru care s-a propovăduit — ne-a împodobit sufletul înzestrîndu-l cu toate podoabele însușirilor de care e mîndru orice român adevărat și rodnicindu-l pe toate tărîmurile vieții”. (Cluj 26 febr. 1939).

Aceste cuvinte ne înfățișează legătura organică și naturală a Ortodoxiei cu obștea românească ce o mărturisește și o trăiește de veacuri.

Tot ce se spune în textul citat este o sinteză scurtă formulată în graiul plin de aromă al vechilor cazanii și al cronicarilor, sinteza unor realități pe care ni le înfățișează istoria Bisericii române.

Cînd slova cărților de slujbă a început să fie schimbată și conținutul acestor cărți a fost înveșmîntat în haina graiului românesc, aceste cărți — necunoscînd granițe politice și circulînd în toate provinciile locuite de români — au contribuit la mlădierea limbii noastre în mod unitar și la întărirea conștiinței unității noastre nu numai de credință, ci și de neam.

Grăitoare în această privință este Cazania lui Varlaam, Mitropolitul Moldovei, care poartă titlul sugestiv și mult grăitor: „*Carte românească de învățătură*“. În predoslovie acesteia, Mitropolitul Varlaam se adresează „*către toată seminția românească*“ și mai scrie tot acolo că a făcut această carte pentru a o oferi ca un „dar limbii românești“. (Bibliografia românească veche, Tom. I, București 1903, p. 137 și 139). Cartea aceasta scrisă pentru „toată seminția românească“, a și circulat în toate provinciile locuite de români și a fost un adevărat „dar“ făcut limbii românești. Din titlul cărții, ca și din predoslovie ei, se constată cum nu se poate mai clar afirmarea conștiinței unității noastre ca neam.

În predoslovie către cititori a Noului Testament de la Bălgărad, tipărit la 1648, Mitropolitul Simion Ștefan exprima aceeași idee, scriind: „*Bine știm că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sînt buni care umblă în toate țările, așa și cuvintele acelea sînt bune care le înțeleg toți. Noi drept aceea ne-am silit, de în cit am putut, să izvodim așa cum să înțeleagă toți, iar de nu vor înțelege toți nu-i de vina noastră, ci-i de vina aceluia ce-au resfirat românii printralte țări, de și-au mestecat cuvintele cu alte limbi de nu grăiesc toți într-un chip*“. (Bibliografia românească, Tom. I, p. 170).

Cartea bisericească a contribuit deci la întărirea conștiinței unității noastre naționale, dar în același timp și la formarea unității limbii noastre literare.

Credința ortodoxă vie, a unor domnitori și oameni cu dare de mînă, ne-a ridicat mănăstirile, lăcașuri de înviorare a vieții religioase-morale, dar și monumente de artă neîntrecută, pe care ni le admiră străinii, precum credința vie a obștei ne-a ridicat lăcașuri de închinare mai modeste, care formau centrul în jurul cărora se desfășura viața de trăire creștină și românească în același timp.

Astfel se explică faptul că atunci cînd credincioșii, ne mai putînd suporta jugul apăsării, se răsculau, îi aflăm și pe preoți alături de păstorii lor în toate revoluțiile, ca cea a lui Horia, a lui Tudor Vladimirescu, cea de la 1848 și 1907. Preotul ortodox trebuind să-și cîștige existența pentru sine și familia sa lucrînd pe ogoare alături de credincioșii săi și ne-deosebindu-se mult timp de aceștia nici chiar prin portul său — și mie mi s-a dat să văd preot îmbrăcat în costumul țărănesc, nu numai în zilele de peste săptămînă, ci chiar și în duminici și sărbători și slujind la altar îmbrăcat peste acest costum cu odăjdii sfinte și Doamne frumos și venerabil mi s-a părut — era firesc, deci, ca un astfel de preot, înfrățit atît de mult cu obștea sa credincioasă, să se bucure în vremuri bune și să plîngă în vremuri grele alături de ea.

Există un surprinzător paralelism între dezvoltarea istoriei Bisericii ort. române și dezvoltarea istoriei poporului român. Nu veți afla în trecutul Bisericii noastre manifestîndu-se spiritul confesional intolerant față de alte credințe religioase și nu veți afla nici prozelitismul fanatic de a converti la ortodoxie pe credincioșii altor confesiuni prin folosirea oricăror mijloace. Tot astfel nu veți afla în istoria neamului nostru războaie de cîmpire și cucerire a unor teritorii străine, care nu ne aparțineau. Luptele pentru credință au fost lupte purtate pentru apărarea unui bun pe care alții voiau să ni-l răpească, precum atunci cînd românii erau siliți să ia armele în

mînă, o făceau pentru a-și apăra glia strămoșească, libertatea, independența și ființa lor împotriva cotropitorilor. Războaiele ce ne-au fost impuse prin constrîngere, n-au fost ale noastre. Pentru aceea, noi putem afirma cu legitîmă mîndrie că spiritul ecumenist nu este o marfă recent importată din alte părți, în Biserica Ortodoxă Română, ci Biserica noastră strămoșească a trăit și a practicat ecumenismul de veacuri îndelungate. Tot cu legitîmă mîndrie putem afirma că ideea păcii între popoare atît de mult accentuată astăzi, nu este nici ea o marfă de import recent în obștea românească, ci o zestre veche a sufletului poporului nostru pașnic. Este explicabil, deci, că Biserica Ortodoxă Română — încadrîndu-se în Mișcarea ecumenică pentru apropierea și colaborarea între confesiuni în vederea refacerii unității Bisericii — nu pășește pe un drum nou și necunoscut, ci pe un drum bătătorit de veacuri, pe drumul tradiției sale vechi.

Conducătorii și slujitorii Bisericii noastre strămoșești merg pe un drum cunoscut de veacuri urmînd unei tradiții multiseculare și atunci cînd sprijinesc sincer eforturile conducătorilor Patriei noastre și ale obștei pe care aceștia o conduc, în munca strădalnică pentru dobîndirea realizărilor mărețe ce le putem constata, bucurîndu-se împreună cu această obște de progresul realizat.

Institutul nostru, în cei 155 ani de existență a lui, a mers pe drumul tradițional al Bisericii, pentru care formează slujitori ai altarelor și pe acest drum înțelege să meargă și de aci înainte. Noi înțelegem să creștem pe tinerii încredințați nouă în duhul Ortodoxiei românești, care a fost tolerantă față de cei de altă credință, în duhul ecumenist practicat în Biserica noastră de veacuri, căci astfel ne găsim în actualitate. Profesorii și personalul educativ înțeleg să urmeze linia tradițională educînd pe tinerii din acest Institut în dragostea și alipirea de Biserica și obștea credincioasă și năzuințele ei, și în dragostea față de Patrie, ai cărei fii sînt, și față de interesele ei. Noi dorim să-i formăm astfel ca în orice moment să poată spune cu hotărîre și fără șovăire cuvintele rostite de Mitropolitul Moldovei, Sofronie Miclescu, în Divanul care a proclamat în 1857 unirea Moldovei cu Țara Românească, cînd dînd binecuvîntarea, a zis: „Unde-i turma și păstorul“. Acesta-i drumul tradițional bătătorit în trecut de toți slujitorii vrednici ai Bisericii noastre și acesta-i drumul pe care dacă umblăm și noi, nu greșim.

Prin purtarea de grijă a ierarhilor care au patronat și patronează acest Institut dispunem și de mijloace corespunzătoare scopului ce-l urmărim: corp profesoral temeinic pregătît și bine încheșat, bibliotecă utilată la nivel adecvat, paraclis propriu pentru viața de rugăciune și meditație, instalații locative și gospodărești satisfăcătoare.

Elementul cel mai important rămîn totuși studenții în teologie. Ei sînt „frămîntătura“ în care așezăm „aluatul“ Evangheliei lui Hristos, cu nădejdea nezdruncinată că acest aluat va „dospi“ frămîntătura lor tînească, așa cum vrea Dumnezeu și cer interesele superioare ale Bisericii și Patriei noastre. Creșterii lor sănătoase își dedică ostenitorii Institutului nostru toate puterile lor, toată pregătirea lor, și toată capacitatea și rîvna lor educativă.

Pregătirea studenților noștri pentru misiunea preoțească nu se face însă fără concursul lor. Desigur, fiecare din ei vine aici cu o zestre per-

sonală — mai mare sau mai mică — de vocație preoțească, de chemare specială pentru slujirea la altar. Chemarea aceasta trebuie nu numai păstrată, ci adâncită și consolidată. Institutul nostru oferă condiții corespunzătoare în acest scop.

Vocația trebuie însă sprijinită prin eforturi de voință — bine dirijate și de durată — prin hărnicie și ținută corespunzătoare.

Hărnicia e absolut necesară pentru însușirea temeinică a studiilor teologice, iar ținuta corespunzătoare calității de student în teologie este oglinda vocației lui preoțesci și a strădaniilor permanente de a și-o consolida și valorifica în condiții cât mai bune și cu roade cât mai bogate.

Se știe câtă atenție dă Conducerea noastră de Stat creșterii tinerețului, nu numai prin înlesnirile materiale pe care i le face spre a se putea pregăti în condiții cât mai bune, dar și prin o tot mai atentă îndrumare educativă. De luni de zile, presa noastră publică nenumărate articole privitoare la conduita tineretului, căutând să-i insuflă o cât mai fierbinte dragoste de carte, pasiunea unei munci ordonate și gustul unei purtări în concordanță cât mai deplină cu normele morale. Mai mult decât atât: cu prilejul deschiderii noului an universitar se spunea: „Astăzi nu mai este nimănui permis să se prezinte în fața societății cu o pregătire mediocră, să se „strecoare“ prin viață cu un bagaj de cunoștințe minim...”

Trăiți, dragi studenți, vremuri minunate: strămoșii și părinții voștri au dus lupte grele, au avut de învins multe greutăți pe calea propășirii României. Generația voastră trăiește în condițiile înfloririi continue a țării, a națiunii noastre socialiste.

Acesta este rezultatul muncii și luptei duse de poporul nostru de-a lungul veacurilor, a eforturilor depuse de generațiile înaintașilor. Prețuiți înfăptuirile părinților și strămoșilor voștri, muncii fără preget pentru a dezvolta opera minunată pe care o moșteniți. Învățați, pregătiți-vă temeinic pentru a asigura dezvoltarea continuă a bazei materiale a societății noastre, faceți totul ca națiunea noastră să devină tot mai puternică, pentru ca poporul român să ducă o viață tot mai îmbelsugată! (România Liberă, an. XXIV, nr. 6831, p. 2). Indemnurile acestea frumoase sînt adresate întregului tineret studios din patria noastră.

Ministerul Învățămîntului, cu prilejul deschiderii noului an universitar, a emis un ordin prin care stabilește reguli și obligații pentru studenți, privind studiul și comportamentul lor în cadrul instituțiilor de învățămînt superior și viața socială.

Ordinul ministerial precizează că, studenții au îndatorirea de-a îndeplini în bune condiții și la timp toate sarcinile ce le revin potrivit planului de învățămînt și programelor de studii, de-a frecventa cu regularitate cursurile și seminariile, de-a participa la lucrările practice și la celelalte activități prevăzute în orarii.

Totodată se cere studenților să respecte cadrele didactice, atît în Institutele de învățămînt superior, cît și înafara acestora, să aibă o atitudine plină de deferență în timpul desfășurării activităților didactice.

Comportarea demnă și civilizată a studenților trebuie să se manifeste și prin ținuta lor exterioară, față de care își vor impune o deosebită exigență.

Atitudinea colegială și respectul reciproc, politețea și decența în comportare trebuie să caracterizeze relațiile dintre studenți. Este necesar ca atitudinea civilizată să se manifeste în toate împrejurările, atât în instituția de învățământ, cât și în societate. În cămine și cantine, studenții sînt datori să respecte normele de conviețuire în comun. De asemenea, ei sînt obligați să îngrijească și să păstreze bunurile materiale care sînt puse la dispoziția lor.

Studenți au, apoi, datoria să combată pe aceia dintre colegii lor care se abat de la normele de disciplină studentască și să dezvolte o opinie sănătoasă, care să contribuie la întărirea și creșterea prestigiului calității de student.

Dispozițiile date de Ministerul Învățămîntului sînt general valabile în învățămîntul superior din țara noastră.

Conducerea Institutului nostru le pune în atenția studenților noștri teologi. Rog pe colegii profesori și pe părinții duhovnici — ca și personalul administrativ și de conducere a cantinei — să vegheze ca aceste dispoziții să fie respectate de fiecare student al nostru, în orice împrejurare. Trebuie curmată odată definitiv acea falsă concepție despre colegialitate care se reduce la complicitate în săvîrșirea răului, în loc ca adevărata colegialitate să constea în oprirea de la săvîrșirea răului și îndrumarea spre bine. Mitropolitul Antim Ivireanul spune că nici chiar „binele nu este bine, dacă nu se face bine”. (Strempele, Predici, București, 1962, p. 32).

Noi năzuim să facem aici binele și să-l facem totdeauna bine, adică așa cum ne îndrumază orînduirile așezate de conducerea noastră bisericească și de Stat.

De încheiere, îndreptăm cuvîntul nostru de recunoștință către Înălții Ierarhi din Mitropolia Ardealului: I. P. Sf. Mitropolit Nicolae Colan, P. Sf. Episcop Teofil al Clujului și P. Sf. Episcop Valerian al Oradiei și Înălții Ierarhi din Mitropolia Banatului: I. P. Sf. Mitropolit Nicolae și P. Sf. Episcop Teoctist al Aradului, mulțumindu-le pentru tot interesul ce-l dovedesc cu toate ocaziile pentru Institutul nostru, prin îndrumările ce ni le dau și sprijinul moral și material ce-l acordă sub formă de ajutoare pentru Institut și burse pentru studenți.

Promitem să ducem la îndeplinire directivele Sfîntului Sinod și ale Președintelui său, Prea Fericitul Părinte Patriarh *Justinian*, privitoare la buna desfășurare a activității Institutului.

Exprimăm mulțumirile noastre cele mai respectuoase ca și ale întregului corp profesoral și administrativ, Departamentului Cultelor, pentru înțelegerea ce-a arătat-o Institutului nostru și pentru sprijinul acordat.

Cu aceasta, declar deschis noul an academic 1966—1967, urîndu-vă tuturor spor la muncă.

Din încredințarea Înalt Prea Sfințitului nostru Mitropolit *Nicolae* — reținut în ultimul moment la reședință, de alte îndatoriri — a luat cuvîntul P. C. Vicar arhiepiscopesc *Tr. Belascu*.

P. C. Sa a subliniat că începutul noului an școlar s-a făcut cu rugăciuni către Părintele ceresc, în Catedrală, căruia i-am cerut ajutor și binecuvîntare.

Aci, în aulă, P. C. Rector a arătat limpede și complet ce datorii le revin studenților noștri teologi pentru reușita pregătirii lor preoțești și cetățenești. Luînd aminte la Evanghelia Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos, care ni s-a lăsat pe Sine însuși în Taina Sfintei Cuminecături, studiînd temeinic și însușindu-și maniere de comportare corespunzătoare stării și chemării lor, studenții teologi vor deveni buni slujitori ai Bisericii noastre, care prin ierarhii și profesorii ei a dovedit întregii creștinătăți, în zilele noastre, cît de vie este și cît este de pregătită să participe la soluționarea problemelor bisericești contemporane. Noi n-am importat ecumenismul, ci l-am anticipat trăindu-l în relațiile cu celelalte culte conlocuitoare din Patria noastră,

Studiînd temeinic și rugîndu-se intens, folosindu-se de Paraclis și de bibliotecă, studenții teologi vor face cea mai mare bucurie, prin silința și purtarea lor, atît Înălților Ierarhi ocrotitori ai Institutului, cît și învățătorilor lor părinți-profesori.

După o serie de îndemnuri de amănunt, adresate studenților teologi, P. C. Vicar arhiepiscopesc Tr. Belasçu a rugat pe rector și profesori — din partea I. P. Sf. nostru Mitropolit Nicolae — ca să depună aceeași rîvnă, pricepere și însuflețire ca și pînă acum în pregătirea preoților de mîine, exprimîndu-le mulțumiri pentru interesul arătat bunului mers al Institutului în toată bunăvremea.

De încheiere, s-a dat citire cuvîntului adresat ostenitorilor și studenților Institutului de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului.

Cuvîntul Înalt Prea Sfinției Sale are următorul cuprins:

Iubiții mei fii suflați,

În înțeleapta sa cuvîntare de astăzi, Părintele Rector a amintit un cuvînt al meu, de mai demult, despre Ortodoxie. E al meu fiindcă eu l-am formulat. Cuprinsul lui, însă, e al Bisericii. Adică, al nostru al tuturor.

Și al vostru, deci, iubiți studenți teologi, căci și voi sînteți fiii Bisericii noastre, slujitorii ei de mîine.

Noi, toți, vrem să deveniți buni slujitori ai Bisericii și sîntem îndreptățiți să vă spunem, pentru că are cine vă pregătească.

Dar la zelul și destoinicia de atîtea ori dovedite ale învățătorilor voștri dascăli se cuvine să adăugați în toată bunăvremea osîrdia voastră tinerescă, să folosiți cuminte și să învîluți talantul puterilor cu care v-a înzestrat bunul Dumnezeu.

Întîia condiție a pregătirii voastre este să iubiți Ortodoxia, pătrunzîndu-vă de adevărul ei descoperit de Sus, încălzîndu-vă de duhul ei creștinesc și românesc.

Iubirea față de dreapta credință ortodoxă răsăriteană un preot și-o arată propovăduind-o fără sminteală și călăuzindu-se de luminile ei dumnezeiești în toate împrejurările vieții pastorale.

Voi, studenții în teologie, o arătați deocamdată învățînd să cunoașteți Ortodoxia. S-o cunoașteți corect și complet, căci numai așa veți fi în stare s-o sluiți cum se cuvine. Cunoșcînd-o temeinic, vă veți pătrunde de respectul pe care sîntem îndatorați să i-l arătăm în toată bunăvremea și față de oricine. Legăturile ecumeniste de astăzi — care urmăresc apro-

pierea și înfrățirea Bisericilor creștine — cer de la noi nu numai o mai deplină cunoaștere a credinței altora și respectul față de ea, ci mai virtuos cunoașterea aprofundată a dreptei noastre credințe și strădanția necurmată de-a ne pătrunde de curăția și valoarea ei fără pereche.

Tot așa, în relațiile cu cei de alt neam, Ortodoxia este aceea care ne-a învățat totdeauna să le cinștim specificul național și limba lor, neuitând ca — în primul rînd și mai presus de toate — să cinștim ființa națională a poporului român, limba lui, cultura lui, realizările lui, care în zilele noastre fac să se întruchipeze cele mai îndrăznețe visuri ale oropișilor de ieri și ale destoinicei noastre ocîrmuirii a țării de azi.

Să învățați, iubiți studenți teologi, căci aveți cel! Să vă rugați, căci aveți unde! Să fiți disciplinați în toate ale voastre, aici și înafară, căci viața trăită fără rînduială dreaptă se irosește ca făina orbului și tulbură armonia obștească.

Sfîntul Apostol Pavel hotărăște că „preoții cei ce-și țin bine dregătoria de îndoită cinste să se învrednicească, mai ales cei ce se ostenesc întru cuvînt și învățătură“ (I Tim. 5, 17).

Inima mea de părinte sufletește al vostru întîmpină cu mulțumire și prețuiește strădaniile devotate ale celor ce ostenesc „întru cuvînt și învățătură“ pentru pregătirea voastră preoțească și cetățenească. Rîvniți să culegeți și să vă însușiți învățătura de carte pe care v-o împărtășesc cu competență și dragoste și urmați povețele înțelepte ce vi le dau ei.

De veți face așa — și sînt încredințat că așa veți face! — o să fiți ceea ce și Dumnezeu și poporul nostru vrednic așteaptă de la voi: slujitori strădalnici ai altarului străbun și cetățeni de nădejde ai Patriei noastre înfloritoare.

Purtarea mea de grijă și a fraților mei Ierarhi din eparhiile Mitropoliilor Ardealului și Banatului va fi mereu asupra voastră, cu părintească luare-aminte, iar Consiliile noastre eparhiale nu vor pregeța să vă facă toate înlesnirile cu putință și în cele „ale Martei“.

Rog pe Părintele ceresc să-și reverse binecuvîntările Sale bogate asupra noastră a tuturor, hărăzindu-ne vreme cu pace, sănătate și spor bun în toate rosturile vieții bisericești și obștești!

Cuvîntul de povață și binecuvîntare arhierească al Arhipăstorului nostru a făcut o deosebită impresie asupra auditoriului, care l-a răsplătit cu vii aplauze.

Cu aceasta, serbarea inaugurării noului an școlar la Institutul Teologic de grad Universitar din Sibiu a luat sfîrșit.

Pr. Prof. GR. MARCU

FESTIVITATEA DESCHIDERII ANULUI ȘCOLAR 1966—1967 LA SEMINARUL TEOLOGIC ORTODOX ROMÂN DIN CLUJ

În ziua de 6 octombrie a.c., la Seminarul Teologic Ortodox Român din Cluj s-a prăznuit deschiderea festivă a anului școlar 1966—1967.

Adunați din toate colțurile Transilvaniei, elevii au început munca lor. Fastul sărbătoresc al bucuriei revederii a sporit văzînd multele reparații și amenajări ale clădirii școlii, ce abia acum și-au terminat cursul.

După ce în dimineața zilei, în curtea școlii, cu elevii așezați în

careu, directorul și duhovnicul Seminarului au făcut sfințirea apei mici — Te Deum-ul de deschidere a cursurilor fiind făcut în biserica-catedrală la 2 octombrie a.c. — profesorii, elevii și invitații au intrat în sala festivă, așteptând sosirea P. S. Episcop TEOFIL, primit cu tradiționalul imn arhieresc.

La masa prezidențială au luat loc: Prea Sfinția Sa, avînd în dreapta pe Pr. Florin Geomolean, vicarul Episcopiei Cluj, iar în stînga pe Dl Dr. David Iulius, vicarul Episcopiei reformate din Cluj și rector al Institutului Protestant, precum și pe Pr. Ioan Pop, directorul școlii.

Pr. director Ioan Pop, în cuvîntul de deschidere, salută cu căldură pe toți cei de față, aducînd vii mulțumiri ierarhilor ce patronază această școală, Înalt Prea Sfinției Sale Mitropolitul NICOLAE al Ardealului, Prea Sfinției Sale Episcopului TEOFIL al Clujului și Prea Sfinției Sale Episcopului VALERIAN al Oradiei, precum și Consiliilor eparhiale, pentru grija deosebită ce o manifestă față de acest așezămînt de cultură bisericească. Face atenți pe elevii școlii că eforturile deosebite depuse de eparhiile ce-i ocrotesc pentru amenajarea clădirii, recondiționarea ei și crearea unor posibilități optime de muncă au să-i determine a obține rezultate deosebite la învățătură și a dovedi o purtare morală excepțională.

Amintește de marile înfăptuiri din trecut ale neamului nostru, stimate și prețuite de către regimul socialist din România, din care pe unele ni le prezintă comemorările mai recente. Așa enumeră 500 de ani de la înființarea mănăstirii Putna, 100 ani de la nașterea lui G. Coșbuc, 100 ani de la înființarea Academiei Române, 250 ani de la moartea Mitropolitului Antim Ivireanul, evocări în presă a personalității lui Nicolae Iorga, Lucian Blaga, Liviu Rebreanu etc. Îndeamnă pe elevi ca ascultînd de dorința neamului — ce vrea progres și propășire — și de porunca Mîntuitorului, care ne cere ca talantul încredințat să nu-l îngropăm în pămînt, ci să-l înmulțim, să pornească în noul an școlar cu mult elan de muncă și cu multă hotărîre de a înfăptui cele bune.

Elevul Negru Nicolae din anul III recită poezia „Graiul neamului“, de G. Coșbuc.

Luînd cuvîntul Prea Sfinția Sa Episcopul TEOFIL, binecuvîntează pe elevi în acest început de an școlar, arătîndu-le în cuvinte alese cît de ușor și cît de frumos este să fii „hristofor“, adică purtător de Hristos. Argumentîndu-și cuvîntarea pe imnurile Bisericii și textele Sf. Scripturi, Prea Sfinția Sa, ca un adînc trăitor al celor duhovnicești, arată cărarea pe care se poate ajunge la Hristos. Îndeamnă pe elevi a practica rugăciunea publică și particulară. Îi îndeamnă apoi la o bună edificare în legea lui Hristos, ei urmînd să fie slujitori ai Bisericii străbune. Iubirea de neam și lege P. S. Sa o consideră suprema virtute ce trebuie să-și facă loc în sufletul oricărui seminarist.

Împărtășind binecuvîntări arhieresti în numele Înalt Prea Sfinției Sale Mitropolitului Nicolae, al Prea Sfinției Sale Episcopului Valerian și al Prea Sfinției Sale, urează conducerii școlii, directorului și profesorilor, personalului administrativ și elevilor, spor și har de la Tatăl cel ceresc în acest an școlar.

Pe cîrmuitorii țării îi asigură de atașamentul întregii biserici din

Eparhia Clujului, precum și de corectitudinea muncii ce se desfășoară în această școală, la care Prea Sfinția Sa spune că „ținem ca la propriul nostru renume“.

Binecuvîntînd pe toți cei de față, roagă Cerul să-și reverse harul său peste toate sufletele ce-și pun nădejdea în El.

Programul serbării continuă cu poezia „Ștefan Vodă“, de G. Coșbuc, recitată de elevul Raus Vasile, din anul V.

În armonia imnului „Doamne al puterilor“, intonat de corul școalei sub conducerea pr. prof. Brie Ioan, serbarea ia sfîrșit.

M. DANCIU

DE LA CONFERINȚELE DE ORIENTARE DIN ARHIEPISCOPIA SIBIULUI

Între 6—28 septembrie a. c., la sediile protopopești din Arhiepiscopia Sibiului au avut loc Conferințele preoțești de orientare fixate de Sf. Sinod pentru întreaga Biserică Ortodoxă Română. Ele s-au desfășurat, ca și pînă acum, după programul întocmit din bunăvreme de Prea Veneratul Consiliu Arhiepiscopesc și aprobat de Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae. Astfel: marți, 6 septembrie, la protopopiatul Sibiu; miercuri, 7 septembrie, la protopopiatul Agnita; vineri, 9 septembrie, la protopopiatul Făgăraș; luni, 12 septembrie, la protopopiatele Mediaș și Rupea; marți, 13 septembrie, la protopopiatele Tîrnăveni și Sighișoara; joi, 15 septembrie, la protopopiatele Brașov și Luduș; vineri, 16 septembrie, la protopopiatele Sf. Gheorghe și Tg. Mureș; miercuri, 21 septembrie, la protopopiatul Reghin; joi, 22 septembrie, la protopopiatul Toplița; marți, 27 septembrie, la protopopiatul Sebeș și miercuri, 28 septembrie, la protopopiatul Alba Iulia.

Aceste conferințe au fost prezidate de umătorii delegați ai Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Ardealului: P. C. Rector Dr. Sofron Vlad, la protopopiatul Sibiu; P. C. Vicar arhiepiscopesc Traian Belascu, la protopopiatele: Agnita, Făgăraș, Luduș și Tg. Mureș; P. C. Prot. Ioan Vlad, la protopopiatele: Rupea, Sighișoara, Brașov și Sf. Gheorghe; P. C. Prof. Dr. Corneliu Sîrbu, la protopopiatele: Mediaș, Tîrnăveni, Reghin și Toplița și P. C. Prof. Dr. Grigorie Marcu, la protopopiatele: Sebeș și Alba Iulia.

Tema conferinței a fost stabilită de Sf. Sinod astfel: *Mitropolitul Antim Ivireanul — omul și opera*. Ea a fost lucrată — în conformitate cu dispozițiile Sf. Sinod — de toți preoții și a fost susținută de umătorii preoți referenți: Dr. Teodor Bodogae, la Sibiu; Ioan Forsea, la Agnita; Silvestru Popovici și Ion Bica, la Făgăraș; Andrei Eftimie, la Mediaș; Victor Rusu, la Tîrnăveni; Ioan Frîncu, la Rupea; Viorel Grozea, la Sighișoara; Virgil Runceanu, la Brașov; Ioan Popescu, la Sf. Gheorghe; Ilie Iacobescu, la Luduș; Ioan Anca, la Tg. Mureș; Nicolae Stoicescu, la Reghin; Ioan Crăciun, la Toplița; Nicolae Fara, la Sebeș și Ioan Clonțea, la Alba Iulia.

Pe lîngă referenții principali, la unele conferințe au citit tema lucrată — în întregime sau parțial — și unii coreferenți.

La discuțiile ce au urmat pe marginea referatelor a luat cuvîntul un

mare număr de preoți, aducînd contribuții prețioase la lămurirea, aprofundarea și întregirea subiectului tratat, relevînd cu deosebire aspectele de ordin practic, ce pot fi aplicate în pastorația zilelor noastre, prin aprofundarea vieții și operei marelui vlădică, în perspectiva celor 250 de ani de la moartea sa.

La discuțiile ce au urmat pe marginea referatelor a luat cuvîntul un mare număr de preoți, aducînd contribuții prețioase la lămurirea, aprofundarea și întregirea subiectului tratat, relevînd cu deosebire aspectele de ordin practic, ce pot fi aplicate în pastorația zilelor noastre, prin aprofundarea vieții și operei marelui vlădică, în perspectiva celor 250 de ani de la moartea sa.

Întreaga preoție și-a exprimat mulțumirea pentru măsurile luate de Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române care — în sesiunea de lucru din decembrie 1965 — a hotărît cu de-ămănuntul cele ce trebuiau să fie împlinite în vederea comemorării a 250 de ani de la moartea martirică a Mitropolitului Antim Ivireanul.

Pe baza bibliografiei consultate au fost valorificate datele biografice ale celui ce a fost Mitropolitul Antim Ivireanul. Adus în țară de Constantin Brîncoveanu, a învățat românește, dedicîndu-se muncii de tipograf alît în București, cît și la Snagov, unde a ajuns stareț, tipărint cărți în limbile: română, greacă, slavă și arabă.

Pentru munca și capacitatea sa deosebită a fost ales episcop al Rîmnicului, unde de asemenea înființează tipografie și publică mai multe cărți în limbile greacă și română. Ajungînd mitropolit al Ungro-Vlahiei, înființează tipografie și la Tîrgoviște, susținînd opera de culturalizare de pe vremea domniei lui Constantin Brîncoveanu, alături de ceilalți învățați de la Curtea domnească, încît epoca aceasta se înscrie în viața poporului român ca una din cele mai strălucite.

Dar intrigile de la Curte și împrejurări istorice dificile din ultimii ani ai vieții Mitropolitului Antim îi pricinuiesc suferințe nedrepte, încheindu-se cu arestarea, chinuirea și moartea sa martirică, în urma caterisirii pronunțată de Patriarhia Ecumenică, la cererea domnitorului Nicolae Mavrocordat, fiind acuzat ca revoluționar, criminal și vrăjitor.

Toate aceste calomnii au fost spulberate la cererea Patriarhiei Române, prin ridicarea caterisirii nedrepte de către Patriarhia Ecumenică la 8 martie 1966.

Cu privire la opera săvîrșită de marele ierarh, conferințele au arătat limpede că Mitropolitul Antim Ivireanul a desfășurat o bogată și variată activitate pusă în slujba Bisericii noastre, a poporului român și a întregii Ortodoxii, străduindu-se să înalte pe culmi necunoscute pînă la el și să lumineze obștea credincioșilor, luptînd pentru libertatea și demnitatea țării, îmbrățișînd integral năzuințele poporului român din vremea aceea.

Prin tipografiile întemeiate în Țara Românească și trimise pînă în țara sa de origine, Iviria (Georgia de azi), Mitropolitul Antim se dovedește nu numai un mare meșter al acestei prețioase arte, dar contribuie efectiv la susținerea Ortodoxiei, persecutată de stăpînirea otomană.

Tipăriturile sale numeroase au contribuit la statornicirea limbii române în Biserică. Prin ele a dat dovadă de calitățile sale intelectuale, ca și de deplina sa identificare cu năzuințele poporului român.

S-a insistat cu deosebire asupra renumitelor sale „Didahii“, operă omiletică și monument lingvistic de valoare literară. Ele sînt apreciate și în zilele noastre. Se știe că Academia Republicii noastre le-a publicat într-un volum îngrijit, prezentat prin purtarea de grijă a cercetătorului științific dl G. Strempele.

Predicile sau Didahiile Mitropolitului Antim se deosebesc de vechile Cazanii, ele fiind cuvîntări bisericești ancorate în realitățile vremii. Ele combat păcatele acelor vremuri, chemînd pe toți la o viață morală superioară, propovăduind dreptatea socială pentru cei mulți, respectarea omului de către om, conviețuirea pașnică, înlăturarea asupririi, trăirea marilor virtuți creștine, a dragostei de țară și popor și prin aceasta, ridicarea obștească din punct de vedere cultural, moral și patriotic.

Conferințele de orientare au mai scos în evidență calitățile multiple ale mitropolitului Antim: slujitor al artei bisericești, caligraf, miniaturist, sculptor și ctitor de locașuri sfinte, dintre care cea mai de valoare rămîne pînă în zilele noastre biserica mănăstirii Antim din București.

S-a arătat apoi că Mitropolitul Antim a fost un aprig apărător și consecvent susținător al autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. El a fost apoi luptător vajnic împotriva acțiunilor de propagandă protestantă și mai ales romano-catolică din Transilvania, ajutînd Biserica Ortodoxă de aici nu numai prin tipărituri și sfaturi, ci și trimițîndu-i și ajutoare materiale și hirotonindu-i preoți.

Delegații chiriarhali, în concluziile puse la discuțiile animate ce au fost purtate pe marginea referatelor, au arătat că viața și opera acestui ierarh luminat au fost închinată pe deplin Bisericii noastre ortodoxe, Ortodoxiei de pretutindenea și intereselor superioare ale poporului român, cu care s-a identificat din primul moment al venirii sale la noi. Moartea sa martirică este o dovadă grăitoare a identificării sale organice cu aceste interese. Așa se explică cinstirea de care se bucură permanent în obștea credincioșilor noștri acest mare vlădică.

Astăzi, Mitropolitul Antim Ivireanul reprezintă pentru fiecare dintre noi un model strălucit întru slujirea Bisericii și binelui obștesc.

Prot. IOAN VLAD
consilier cultural

SFINȚIREA ȘI INSTALAREA PREA SFINȚITULUI EPISCOP VICTORIN AL AMERICII

Pentru românii ortodocși din America Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a înființat în 1935 Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America. Primul episcop al acestei Episcopii a fost Policarp Morușca de la Sibiu. Al doilea episcop a fost Andrei Moldovan, preot din S.U.A. (originar de lângă Sighișoara), sfințit ca arhiereu în Catedrala din Sibiu. Rămînînd scaunul episcopal vacant prin încetarea din viață a episcopului Andrei Moldovan, Congresul bisericesc al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America a ales cu unanimitate de voturi — în 23 aprilie 1966 — pe P. C. Arhimandrit profesor Victorin Ursache ca episcop al acestei episcopii și l-a propus Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române spre recunoaștere și aprobare. La 7 iunie 1966 Sfîntul Sinod al Bisericii Or-

todoxe Române a recunoscut alegerea și a aprobat hirotonirea ca arhiereu a P. C. Arhim. prof. Victorin Ursache și instalarea în scaunul Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America.

P. C. Arhim. Victorin, născut într-o comună de lângă Suceava, e licențiat în Teologie, a fost profesor de seminar și stareț la Mănăstirea Neamțu. În 1946, patriarhul Nicodim al Bisericii Ortodoxe Române l-a trimis la Căminul român de la Iordan, unde a stat 10 ani. După aceea, fiind trimis în S.U.A., a funcționat ca profesor de seminar și a păstorit în parohii ale Episcopiei Misionare, sprijinind activitatea acestei Episcopii. Viața lui curată și știința de carte i-au dus faima numelui în toate părțile și astfel a fost socotit de cler și credincioși a fi cel mai potrivit urmaș al episcopilor Policarp și Andrei.

Episcopia Misionară Ortodoxă Română din America a trimis invitații pentru participarea la sfințirea noului Episcop, Prea Fericitului Patriarh Justinian și altor ierarhi ai Bisericii noastre. Înalt Prea Sfințitul nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului a răspuns la invitație cu următoarea scrisoare:

Mulțumesc din toată inima pentru invitarea ce mi s-a făcut și anume de a participa la festivitatea din 7 august 1966, prilejuită de hirotonirea Prea Sfinției Voastre întru Episcop pentru Episcopia Misionară Ortodoxă Română din America.

Regret că vârsta nu-mi îngăduie să întreprind o călătorie atât de depărtată. Dar Înalt Prea Cuviosul Arhimandrit Dr. Nicolae Mladin de la Sibiu va fi prezent, cred, la această festivitate deosebit de însemnată și va putea astfel tilcui prin viu grai simțămintele mele personale, ale clerului și credincioșilor din Mitropolia Ardealului față de frații noștri de obârșie și credință comună, care viețuiesc în America.

Folosesc prilejul de față pentru a Vă felicita și a Vă face calde urări de păstorie îndelungată, cu pace și sănătate deplină, cu roduri duhovnicești din cele mai bogate, spre povățuirea credincioșilor încredințați de bunul Dumnezeu pe calea mântuirii lor sufletești.

Primiți, Prea Sfințite Părinte Episcop, asigurări de frățescă dragoste întru Hristos Iisus Domnul nostru.

Sibiu, la 9 iulie 1966

Mitropolitul Ardealului ss. NICOLAE

Prea Sfinției Sale,

*Prea Sfințitului Victorin Ursache,
Episcopul Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America*

*19959 Riopelle
Detroit, Michigan 48203
U.S.A.*

Sfințirea nou-alesului episcop a avut loc la Catedrala „Sf. Gheorghe” din Windsor (Canada), Duminică 7 august 1966. (Cu pregătirea solemnităților a fost însărcinat Pr. Nestorian Cicală din Windsor). În fruntea soborului au slujit Înalt Prea Sfinții Episcopi Jakovos de la New York, primatul Arhiepiscopiei Ortodoxe Grecești din America de Nord și Sud, reprezentând Patriarhia Ecumenică de Constantinopol, Epifanios al Fildelfiei (Palestina) și Aristovoulos de Kyriakoupolis, amândoi reprezentând Patriarhia Ierusalimului și cunoscând limba română (I. P. Sf. Epifanie e

român-macedonean, I. P. Sf. Aristovoulos a studiat în 1927 teologia la Sibiu). I. P. Sf. Iacovos, vechi prieten al Bisericii Ortodoxe Române, este și unul din președinții Consiliului Ecumenic al Bisericilor și președinte al Conferinței permanente a Episcopilor ortodocși canonici din cele două Americi. În sobor au slujit trei arhimandriți, 12 protopopi și preoți și doi diaconi. P. C. Arhim. prof. dr. Nicolae Mladin, delegatul personal al I. P. Sf. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului, a reprezentat la sfințire Biserica Ortodoxă Română.

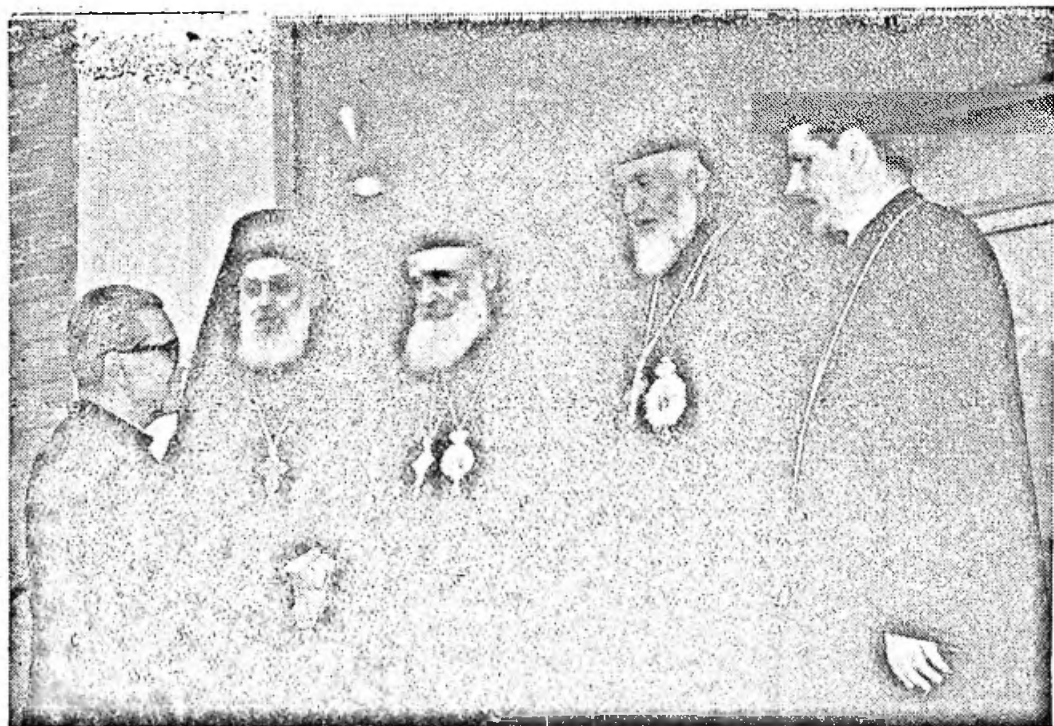
Sfințirea P. Sf. Victorin s-a săvârșit după rînduiala Bisericii noastre înainte de citirea Sf. Evanghelii. P. C. Arhimandrit Victorin a fost adus în fața ușilor împărătești de P. C. arhimandrit N. Mladin și Filotheos (New York) și purtat apoi în jurul sfîntului altar de I. P. Sf. arhiepiscopi Epifanios și Aristovoulos, soborul preoților cîntînd: „Sfinților mucenici...“ ș.c.l. Ingenunchind în fața Sfîntului altar sub Sf. Evanghelie, P. C. arhim. Victorin a fost sfințit arhiereu prin punerea mîinilor I. P. Sf. arhiepiscopi, I. P. Sf. arhiepiscop Jacobos rostind cuvintele sfințirii: „Prin alegerea și binecuvîntarea Scaunului Patriarhal al României, dumnezeiescul har, care pe cele neputincioase le vindecă și pe cele cu lipsă le împlinește, prohirosește pe arhimandritul Victorin Ursache în episcop al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America; să ne rugăm, dar, pentru dînsul ca să vină peste el harul întru tot Sfîntului Duh“. Întreg soborul și toți credincioșii în genunchi, cîntau „Doamne miluiește“, în vreme ce se citeau celelalte rugăciuni de către I. P. Sf. Iacovos. După aceea, ridicîndu-se toți în picioare, I. P. Sf. Iacovos a dat P. Sf. Episcop Victorin, pe rînd, odăjdiile arhieresti, zicînd: „Axios (Vrednic este)“, la care cei din biserică răspundeau cu însuflețire: „Axios! Vrednic este!“. Au fost momente cutremurătoare, căci harul Duhului Sfînt a înveșmîntat pe alesul Domnului și al clerului și credincioșilor ortodocși români cu putere de Sus.

La priccasnă a predicat P. C. Arhim. N. Mladin despre ce este arhiereul și a prezentat pe P. Sf. Victorin ca fiind chemat de Iisus Hristos la această slujire.

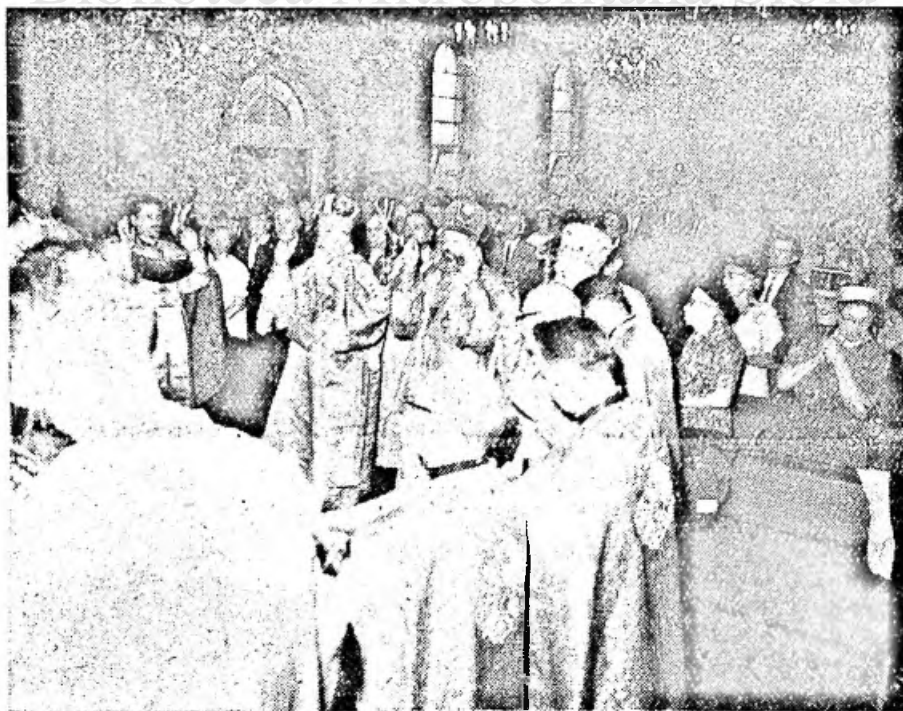
La sfîrșitul Sf. Liturghii, I. P. Sf. Iacovos a dat P. Sf. Episcop Victorin mitra arhierască și cîrja, a exprimat bucuria că a săvârșit această hirotonie și a urat noului episcop arhipăstorire rodnică. P. Sf. Victorin a răspuns mulțumind Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian, I. P. Sf. arhiepiscopi, preoților și credincioșilor, oaspeților, și făgăduind că va împlini cu rîvnă înalta slujire la care a fost chemat.

A urmat polihroniu pentru Sanctitatea Sa Athenagoras, Patriarh ecumenic de Constantinopol, Prea Fericitul Patriarh Benedictos al Ierusalimului, Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române, Înalt Prea Sfințitii Arhiepiscopi Iacovos, Epifanios și Aristovoulos, Prea Sfințitul Episcop Victorin al Americii, pentru conducătorii S.U.A. și Canadei, pentru clerul și credincioșii ortodocși de față și de pretutindeni. Întreaga asistență a cîntat: „Mulți ani trăiască“ și „Pe slăpînul și arhiereul nostru“...

La sfințire și Sf. Liturghie au participat reprezentanți ai Bisericilor ortodoxe: greacă, rusă, sîrbă, bulgară; ai Bisericilor romano-catolice și

În fața Catedralei Sf. Gheorghe din Windsor (Canada), C. preot Nestorian Cicală primește pe P. S. Victorin, I. P. S. Epifanios de Filadelfia și I. P. S. Aristovoulos de Kiriakoupolis, precum și pe P. C. Arhim. N. Mladin.

Aspect de la intronizarea P. S. Victorin.

Soborul slujitor în frunte cu I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, I. P. S. Aristovoulos și P. S. Victorin. Din sobor face parte și P. C. Arhim. N. Mladin

P. S. Victorin, însoțit de P. C. Arhim. N. Mladin și C. preot Jivcu (Timmins-Canada), ieșind întru întâmpinarea I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului.

anglicană. Intre oaspeți amintim pe dl Paul Martin, ministrul de Externe al Canadei, Dr. J. E. Leddy, Președintele Universității din Windsor.

După masă a avut loc în sala parohiei „Sf. Gheorghe” din Windsor un banchet festiv, la care au luat cuvîntul: consilierul eparhial Alex. Suci (Chicago) în numele credincioșilor; prof. J. Newville, din partea Seminarului „Sf. Tihon”, unde P. Sf. Victorin a fost profesor; arhidiaconul Bartolomeu Anania în numele Episcopiei Misionare Ortodoxe Române din America; Pr. prot. vicar Ion Bugariu din partea clerului; prof. H. G. Hill, în numele Colegiului Canterbury; Dr. J. F. Leddy, din partea Universității Windsor; Mgr. Langlois, în numele episcopului romano-catolic din London (Canada); I. P. Sf. Arhiepiscop Aristovoulos (în limba română), aducînd binecuvîntarea P. F. Patriarh Benedictos al Ierusalimului; dl ministru Paul Martin, felicitînd pe noul Episcop și pe preoții și credincioșii români ortodocși și accentuînd respectul pentru ordinea canonică și faptul că aici are loc cea mai mare întrunire ecumenistă din Windsor. I. P. Sf. Arhiepiscop Iacovos, arătînd semnificația ecumenistă a sărbătorii, și-a exprimat speranța că P. Sf. Victorin, ca membru al Conferinței Permanente a Episcopilor Canonici Ortodocși din cele două Americi, va contribui la dezvoltarea acestei mișcări. Are cuvinte de prețuire deosebită pentru Prea Fericitul Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române, de prețuire pentru ierarhii, pentru teologii români. Făgăduiește Prea Sfințitului Victorin sprijinul celor două milioane de greci ortodocși din America și cheamă pe preoți și credincioși să urmeze arhipăstorului lor, Victorin, care e membru al Sfințului Sinod ort. rom. și al ierarhiei ortodoxe americane.

P. C. Arhim. N. Mladin transmite binecuvîntarea Prea Fericitului Patriarh Justinian și a I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului și urcăză noului episcop, din partea Bisericii Ortodoxe Române, clerului și credincioșilor români din America, roade îmbelșugate pe calea Ortodoxiei române.

P. Sf. Victorin, mulțumind tuturor, declară că va face totul ca să răspundă speranțelor ce se pun în P. Sf. Sa și invocă ajutorul lui Dumnezeu și sprijinul preoților și credincioșilor pentru propășirea Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America.

Intreaga asistență a cîntat cu însuflețire: „Mulți ani trăiască” și „Pe stăpînul și arhiereul nostru”...

Solemnitatea sfințirii P. Sf. Victorin a fost o mare sărbătoare, cel mai de seamă eveniment religios al românilor ortodocși din America.

Instalarea P. Sf. Victorin în scaunul episcopal al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America s-a făcut la catedrala „Sfînta Treime” din Detroit. Cu organizarea solemnităților a fost însărcinat P. C. prot. stavr. Glicherie Moraru. Sf. Liturghie a fost săvîrșită de I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Banatului, reprezentant al Sfințului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, I. P. Sf. Arhiepiscop Aristovoulos de Kiriakoupolis, reprezentant al Patriarhiei de Ierusalim, P. Sf. Victorin al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, soborul cuprinzînd 12 preoți și 2 diaconi. P. C. Arhim. N. Mladin a reprezentat pe I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului. Răspunsurile le-a dat corul mixt al parohiei „Învierea Domnului” din Hamilton, condus de Traian Barbu. Pe lîngă mulțimea credincioșilor au fost de față, ca oaspeți, reprezentanții Arhiepisco-

piei Ortodoxe grecești a Americii de Nord și Sud, ai Bisericilor rusă, sîrbă, bulgară, ai Arhiepiscopiei romano-catolice, etc.

La priceastă a predicat P. C. Arhim N. Mladin despre viața călugărească și despre episcopul-călugăr, care-și dăruiește toată viața lui Hristos și Bisericii, cu aplicare la P. Sf. Victorin și îndemn la unitate și acțiune, ca Episcopia Misionară să se dezvolte, să înflorească mereu.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, în fața Sf. Altar, *Pr. G. Bacopoulos* citește Gramata de hirotonie dată de I. P. Sf. Arhiepiscop Iacovos (8 august 1966). *Arhimandritul N. Mladin* citește Gramata Patriarhală de Investire și Intronizare, scrisă pe pergament, iscălită de P. F. Părinte Patriarh Justinian și sigilată cu pecetea Patriarhiei Române, în care se arată drepturile și datoriile P. Sf. Victorin și obligația preoților și credincioșilor de a-i da ascultare și se precizează că P. Sf. Victorin e singurul episcop canonic al tuturor românilor ortodocși din cele două Americi.

I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* al Banatului înmînează P. Sf. Victorin cîrja de argint, rostind formula cuvenită, P. Sf. Victorin e condus la Scaunul arhieresc. După ce arată temeiurile scripturistice și canonice ale instalării (Evr. 5, 4: Chemat arhieru de Dumnezeu), I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae* spune P. Sf. Victorin: „V-ați afierosit din tinerețe Domnului, V-ați adîncit în studierea tainelor Sfintei Teologii, mai apoi ați îndrumat obștea monahală a Marei Lavre Moldovene de la Neamț, ați devenit Superiorul Bisericii Române din preajma locurilor unde a trăit și s-a jertfit Mîntuitorul nostru, ați trecut după un șir de ani oceanul pentru a veni aici să propovăduiți pe Hristos cel înviat și — în fine — ați devenit înșivă Mare Preot... Vi s-a dat o înaltă și plină de răspundere dregătorie. Sfîntul nostru Sinod și Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian, noi toți, avem nestrămutată convingere că o veți împlini cu prisosință”. I. P. Sf. *Nicolae* chiamă pe preoți și credincioși să fie „în jurul păstorului” ales dintre ei, să fie statornici în credința strămoșească și cetățeni buni ai țărilor în care viețuiesc, „elemente constructive și de acum înainte”, în frunte cu Episcopul. „Fiți mereu pildă de corectitudine și muncă cinstită și mai ales țineți unul la altul”, ca să se poată zice ca despre primii creștini: „Priviți cum se iubesc”. „Stăruieți ca Episcopia voastră să prospereze neîncetat și dimpreună cu ea toate așezămintele voastre bisericești. Sfîntul Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Justinian, noi toți cei din patria voastră de obîrsie, vom privi cu dragoste spre voi cei de departe, dorindu-vă în rugăciune mult bine și fericire”. „În numele și din încredințarea P. F. Patriarh Justinian declar instalat pe P. Sf. Victorin Ursache în scaunul de Episcop al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America și-i urez arhipăstorie pașnică, întru îndelungate zile, încărcat de bobate roade duhovnicești”. Mulțumește ierarhilor ce au participat la hirotonirea P. Sf. Victorin.

I. P. Sf. Arhiepiscop *Aristovoulos* — în românește — felicită în numele său și al Prea Fericitului Patriarh Benedictos de Ierusalim pe P. Sf. Victorin, punîndu-i la inimă îndemnul că acum e păstor cu datorii sfinte, doctor al sufletelor, propovăduitor al dreptei credințe și îndeosebi să reverse peste toți iubirea cea adevărată, pentru că Iisus Hristos a așezat iubirea ca semn de recunoaștere a ucenicilor Lui.

P. Sf. *Victorin* citește cuvîntul-program. Vorbind despre harul arhieriei, precizează că episcopul trebuie să fie în comuniune cu Biserica dreptmăritoare, iar preotul în legătură cu episcopul. Vorbind apoi despre situația românilor ortodocși din America, P. Sf. Sa spune că Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America are autonomie administrativă și economică, e în legătură canonică și doctrinară cu Biserica Ortodoxă, cu Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, de la care primește Sf. Mir, e membră în Conferința Permanentă a Episcopilor Ortodocși Canonici din America și în comuniune cu Patriarhatele Ortodoxe, e activă în Mișcarea ecumenică și alte organizații creștine. Ea cheamă la unitate, la slujire împreună pe toți preoții și credincioșii români ortodocși din America. Sîntem legați de Biserica Ortodoxă Română, care e în comuniune cu toate Bisericile Ortodoxe Autocefale, pentru că ea e mama noastră, a credincioșilor români, pentru că ea se bucură de un prestigiu universal în Ortodoxie și în mișcarea ecumenică, fiind „cea mai dinamică Biserică din lume și reprezentată de cel mai ilustru Patriarh al vremilor noastre”. Mulțumește autorităților din S.U.A. și Canada pentru că garantează libertatea religioasă.

După ce schițează planul de activitate pentru viitor (conlucrarea cu Bisericile Ortodoxe canonice, organizarea tinerilor ortodocși, unitatea ortodoxă și unitatea credincioșilor români, etc.), P. Sf. *Victorin* încheie cu un apel către credincioșii români, ca fii ai aceluiași neam și de aceeași credință, cetățeni buni ai Americii, să întărească între ei pacea, bunăînțelegere și dragostea frățească. „Urmați-mă. Ușa episcopiei e larg deschisă tuturor”. Mulțumește Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, P. F. Patriarh Justinian, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Banatului, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului, I. P. Sf. Aristovoulos, tuturor celor ce participă la instalarea P. Sf. Sale.

După polihroniu, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Banatului prezintă darurile trimise de P. F. Patriarh Justinian, care impresionează profund asistența. Daruri oferă și I. P. Sf. Arhiepiscopi Epifanios și Aristovoulos, P. Sf. Ciprian al Filadelfiei, stareț al Mănăstirii „Sf. Tihon” și director la Seminarul unde P. Sf. *Victorin* a fost profesor. P. Sf. *Victorin* mulțumește pentru daruri.

La banchetul festiv de la hotelul-restaurant Statler-Hilton au vorbit: C. arhidiacon V. Anania; I. P. Sf. mitropolit Nicolae al Banatului, aducînd binecuvîntarea P. F. Patriarh Justinian și accentuînd caracterul ecumenist și românesc al solemnității; Prot. vicar I. Bugariu, în numele clerului și credincioșilor; P. C. Arhim. N. Mladin, aducînd binecuvîntarea I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului și reliefind unitatea sufletească — în legea strămoșească și simțămintele românești — dintre românii americani și frații lor din România; pr. M. Mijatovici, în numele Episcopiei sîrbe: prot. Gl. Moraru, făgăduind sprijin total pentru P. Sf. *Victorin*; Pr. I. Fedatz, pentru Consiliul Bisericilor Ortodoxe din Detroit și Mitropolia Rusă din America; dl G. Bașchiru, în numele Ambasadei Române din S.U.A.; rabi Leon Fram, pentru templul izraelit din Detroit, etc. Maestru de ceremonii a fost consilierul eparhial Alex. Suciu (Chicago).

P. Sf. *Victorin* mulțumește tuturor și făgăduiește că — cu concursul clerului și credincioșilor — se va strădui să-și împlinească slujba deplin.

Solemnitatea instalării P. Sf. Victorin a prilejuit o nouă și sărbătorească afirmare a unității ortodoxe, a comunității cu Biserica Ortodoxă Română, a spiritului ecumenist și a hotărârii clerului și credincioșilor ca, sub îndrumarea P. Sf. Victorin, să ducă la noi realizări Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America. Prin hirotonirea și instalarea P. Sf. Victorin Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America a început o viață nouă, cu largi perspective.

P. C. Arhim. N. Mladin, în timpul cît a fost în America (22 iulie—6 octombrie), a stat la dispoziția Episcopiei Misionare Ortodoxe Române din America și a slujit și predicat în mai multe parohii ale Episcopiei. Astfel a vizitat împreună cu C. arhidiacon Vartolomeu Anania, director al Cancelariei episcopale, parohiile: „Bunavestire” din Cleveland Ohio (Duminică 23 iulie) și „Sf. Gheorghe Nou” din East Chicago-Indiana (Duminică 31 iulie), unde a predicat, au slujit Sf. Liturghie și au luat cuvîntul la masa frățească. A cercetat parohia „Învieirea Domnului” din Hamilton-Ontario (Canada), Duminică 14 august, săvîrșind Sf. Liturghie și predicînd despre „Maica Domnului”. Între 10—26 septembrie a fost la parohia „Sfînta Cruce” din Hollywood-Florida, unde a slujit și predicat în 11, 18 și 25 septembrie, în Duminica primă fiind hramul bisericii, cu masă frățească și cuvîntare și în Duminica ultimă luînd cuvîntul la a doua masă frățească. În 2 octombrie a slujit și predicat la parohia „Sf. Treime” din Detroit și după masă a ținut o cuvîntare la agapa frățească. A însoțit pe I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Banatului și pe P. Sf. Victorin, împreună cu C. arhidiacon V. Anania, la parohia „Sf. Cruce” din Omaha-Nebraska (28 august), care sărbătorea jubileul de 50 ani, unde s-a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă, cu predici și cu cuvîntări la agapa festivă; la parohia „Sf. Gheorghe Nou” din East Chicago, (4 septembrie), unde a avut loc Sf. Liturghie arhierescă, făcîndu-se instalarea Prot. I. Bugariu ca paroh al parohiei și ca vicar al Episcopiei, cu predici și după masă cu cuvîntări. A însoțit pe I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Banatului la Cleveland (23—24 august) și la New York, unde împreună cu P. S. Victorin s-a făcut o vizită la Arhiepiscopia greacă din America de Nord și Sud. Predicile au fost legate de Evanghelia Duminicii (rugăciune și muncă, valoarea celor spirituale și celor materiale, ierarhia bisericească, sensurile Sf. Cruci, Biserica Ortodoxă, iubirea frățească ș. a.). Cuvîntările de la mesele frățești, de obicei, relevau unitatea întru Ortodoxia română a românilor din America cu românii ortodocși din țară și comuniunea cu toată Ortodoxia.

P. Sf. Victorin a trimis I. P. Sf. nostru Mitropolit Nicolae următoarea scrisoare de mulțumire:

EPISCOPIA MISIONARĂ ORTODOXĂ ROMÂNĂ ÎN AMERICA

The Romanian Orthodox Missionary Episcopate in America

Central Office Address:

19959 Riopelle

Detroit, Michigan 48203

Telephone: 366—1998

Detroit, 3 oct. 1966

Înalt Prea Sfinția Voastră,

Vă rog să binevoiți a primi expresia celor mai din inimă mulțumiri pentru deosebitele sentimente ce le-ați exprimat pentru mine prin scrisoarea Înalt

Prea Sfinției Voastre din iulie 1966, cu ocazia chemării smereniei mele la treapta răspunderii arhieriei. În același timp mulțumesc și pentru prezența I. P. Sf. Voastre în mijlocul fraților români de pe aceste plaiuri îndepărtate, prin reprezentantul I. P. Sf. Voastre, cu toată demnitatea și vrednicia, P. C. Arhim. Dr. Nicolae Mladin. Deși a fost în mijlocul nostru numai un timp așa de scurt, cum spune P. C. Sa — pentru vacanțele de vară — se întoarce în țară cu bogate roade sufletești.

Pe lângă participarea P. C. Sale oficială la solemnitățile hirotoniei și instalării smereniei mele ca episcop al Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America, ce au avut loc la Windsor, Ont. și Detroit, Mich. P. C. Sa a vizitat, a slujit și predicat și-n alte parohii românești din Canada și Statele Unite ale Americii, păstorind chiar singur, vreo două săptămâni, și într-o parohie din Florida. Peste tot a lăsat numai impresii bune și părerea de rău că pleacă. Iar în vorbirile P. C. Sale, în diferite ocazii, a cules, pînă-n ultima zi, nenumărate aplauze și cele mai bune aprecieri.

Adăugînd și din partea mea bucuria sufletească ce am simțit-o împreună cu P. C. Sa și ceilalți împreună-ostenitori în ogorul duhovnicesc din roadele sufletești dobîndite pentru folosul Sfintei noastre Biserici Ortodoxe de pe acest continent,

Rămîn cu cele mai respectuoase sentimente al Înalț Prea Sfinției Voastre mai mic frate întru Hristos,

Episcop, ss. *Victorin*

Înalț Prea Sfinției Sale,
Înalț Prea Sfințitului Nicolae,
Mitropolitul Ardealului,

Sibiu, Republica Socialistă România

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

Sfîntirea și instalarea P. Sf. Victorin, prezența I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Banatului și P. C. Arhim. N. Mladin la slujbele din biserici și în casele credincioșilor, au fost prilej de înfrățire ortodoxă și românească cu clerul și credincioșii din America, de întîlnire frățească cu reprezentanți ai altor Biserici Ortodoxe și de trăire ecumenistă. Episcopia Misionară Ortodoxă Română în America — sub conducerea noului episcop — va cunoaște o nouă înflorire.

Clerul și credincioșii Mitropoliei Ardealului — în frunte cu I. P. Sf. nostru Mitropolit Nicolae — urează P. Sf. Episcop Victorin, membru al Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, ani mulți de rodnică arhipăstorire, spre mîntuirea credincioșilor și propășirea Episcopiei Misionare Ortodoxe Române în America pe calea Ortodoxiei românești, a comuniunii cu Biserica Ortodoxă și a spiritului ecumenist.

POPULAȚIA ȚĂRII NOASTRE

Comisia Centrală pentru Recensământul Populației și Locuințelor a dat un Comunicat cu privire la rezultatele preliminare ale recensământului populației și locuințelor din 15 martie a. c.

Din datele cuprinse în acest comunicat rezultă că la data efectuării recensământului, populația Republicii Socialiste România a fost de 19.105.056 locuitori, din care: 9.356.715 bărbați (49 la sută) și 9.748.341 femei (51 la sută).

Din totalul populației țării 7.305.303 persoane (sau 38,2 la sută) locuiau în mediul urban, iar 11.799.753 persoane (sau 61,8 la sută) în mediul rural.

În cursul celor 10 ani care au trecut de la recensământul precedent al populației — efectuat în anul 1956 — numărul populației totale a țării a crescut cu 1.615.606 locuitori (adică un spor de 9,2 la sută), ceea ce reprezintă un ritm mediu anual de 0,88 la sută.

Este interesant de reținut că populația țării a crescut în ultimele patru decenii precum urmează: la 29 decembrie 1930 țara noastră avea o populație de 14.280.729 locuitori; la 25 ianuarie 1948: 15.872.624 locuitori; la 21 februarie 1956: 17.489.450 locuitori și în sfârșit, la 15 martie 1966: 19.105.056.

În același interval de timp, raportul dintre locuitorii sălășluiți la orașe și cei de la sate s-a modificat simțitor în sensul că a crescut, comparativ, numărul celor ce locuiesc în orașe.

Capitala Patriei noastre, orașul București, a înregistrat următoarea creștere a populației sale: în 1930, el avea 706.713 locuitori; în 1948: 1.117.371 locuitori; în 1956: 1.291.414 locuitori și în 1966: 1.511.388 locuitori.

La mai mult decât dublu a crescut populația orașului Constanța: 74.093 locuitori în 1930, 98.037 locuitori în 1948, 125.750 locuitori în 1956 și 199.356 locuitori în 1966.

Greutatea specifică a populației urbane la recensământul din 15 martie 1966 a fost de 38,2 la sută, față de 31,3 la sută în 1956.

La data recensământului existau 183 orașe, cu 12 mai mult decât în 1956.

Numărul orașelor având o populație de peste 30.000 locuitori a crescut de la 28 în 1956 la 37 în 1966.

Numărul orașelor cu peste 100.000 locuitori a crescut de la 8 în 1956 la 13 în 1966.

Conform declarațiilor individuale ale celor recenzați, la recensământul din 15 martie 1966 au fost înregistrați 16.780.778 români (adică 87,8 la sută din populația țării), 1.602.604 maghiari (adică 8,4 la sută din populația țării), 376.752 germani (adică 2,0 la sută din populația țării). Locuitorii de alte naționalități au reprezentat, împreună, 1,8 la sută din populația totală a țării.

La recensământul populației și locuințelor din 15 martie 1966 s-au înregistrat 5.402.070 locuințe propriu-zise, situate în 4.517.993 clădiri. Suprafața camerelor

de locuit din locuințele propriu-zise a fost de 147.672.661 metri patrați, revenind în medie 7,9 m² pe un membru de gospodărie.

Lucrările recensământului s-au realizat cu participarea unui mare număr de recenzori — cadre didactice, economiști, statisticieni, planificatori — și cu sprijinul întregii populații a țării, care a pus la dispoziție datele cerute.

În prezent, la Direcția Centrală de Statistică se desfășoară lucrările de prelucrare integrală a materialelor. Publicarea rezultatelor definitive ale recensământului va pune la dispoziția factorilor interesați un tablou amplu și amănunțit al numărului și structurii populației, precum și al fondului de locuințe din țara noastră.

Alături de toți cetățenii Patriei, preoții și credincioșii Bisericii noastre au dat tot sprijinul cuvenit unei lucrări de-o atât de evidentă însemnătate patriotică, precum este recensământul populației.

RED.

ÎN SPRIJINUL FAMILIILOR CU COPII, PENTRU CREȘTEREA NATALITĂȚII ȘI ÎMBUNĂTĂȚIREA CONTINUĂ A OCROTIRII MAMEI ȘI COPILULUI

În toamna aceasta, analizând problemele sănătății publice și ale dezvoltării demografice a țării, ocîrmuirea de Stat a Patriei noastre a inițiat — pe baza unei largi consultări cu cadre de specialitate — o serie de măsuri menite să stimuleze creșterea natalității populației, întărirea familiei și îmbunătățirea continuă a ocrotirii mamei și copilului.

În cadrul acestor măsuri, a fost examinat și adoptat de către Consiliul de Stat al Republicii Socialiste România decretul pentru reglementarea întreruperii cursului sarcinii. În expunerea de motive prezentată de ministrul sănătății și prevederilor sociale, Dl Acad. prof. Dr. Aurel Moga, s-a arătat că întreruperile de sarcină constituie un act cu grave consecințe asupra stării sănătății femeii și funcțiilor ei biologice de reproducere. Astfel s-a constatat, din 1957 încoace, o creștere simțitoare a cazurilor de sterilitate secundară, a sarcinilor extrauterine, a nașterilor premature, a avorturilor spontane, a infecțiilor, hemoragiilor, tulburărilor endocrine, etc. Pe de altă parte, unele date medicale arată că întreruperile de sarcină repetate constituie o cauză favorizantă a cancerului și a fibromului uterin.

Prevederile excesiv de largi ale legiferării de pînă acum, privind întreruperea cursului sarcinii la cerere, au influențat negativ asupra sporului natural al populației.

Pentru curmarea hotărîtă a acestei situații, Decretul Consiliului de Stat prevede interzicerea prin lege a întreruperii cursului sarcinii.

A fost modificată de asemenea legislația privitoare la divorț, într-un sens și mai favorabil decît pînă acum stabilității vieții de familie.

Pe de altă parte, ocîrmuirea de Stat a anunțat o serie de măsuri practice — economice și social-educative — menite să încurajeze și mai mult decît pînă acum familia, mama și copilul, ajutîndu-le să-și îndeplinească menirea specifică.

Propunîndu-ne să revenim asupra acestor măsuri salutare, exprimăm cu anticipație tot sprijinul nostru de oameni ai Bisericii pentru ca ele să dea roadele cerute de interesele superioare ale Patriei și poporului nostru.

RED.

ÎNTRE 1 și 15 septembrie 1966 s-au desfășurat la Belgrad lucrările Comisiei Teologice Interortodoxe în vederea dialogului teologic anglicano-ortodox. Această Comisie a luat ființă ca urmare a unor concluzii la care s-a ajuns în Conferința III Panortodoxă de la Rodos (1964), care, între altele, a hotărât și constituirea de comisii teologice, compuse din reprezentanți ai tuturor Bisericilor Ortodoxe autocefale, pentru pregătirea unor dialoguri teologice cu Biserica Anglicană și Biserica Veche-catolică.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române, desemnată de Sfântul Sinod pentru a participa la sesiunea de la Belgrad a Comisiei Teologice Interortodoxe în vederea dialogului anglicano-ortodox, a fost compusă din Î. P. S. Iustin Moiescu, Mitropolitul Moldovei și Sucevei, P. S. Episcop Antim Țirgovișteanul, vicar patriarhal, și Pr. Prof. Isidor Todoran de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu.

După ce și-a ales prezidiul (compus din: Î. P. S. Mitropolit Atenagora al Tiatirelor și Marii Britanii, Î. P. S. Arhiepiscop Vasile de Bruxelles și Î. P. S. Mitropolit Iustin Moiescu al Moldovei și Sucevei) și secretariatul (compus din: Arhimandrit Chrisostomos Sariannis și Prot. J. Klinger), Comisia și-a început lucrările ei propriu-zise. S-a citit de către diferiți delegați o serie de referate asupra diferitelor probleme și aspecte ale acestora care ar urma să formeze obiectul dialogului anglicano-ortodox. Apoi, după ce toate delegațiile și-au înfățișat punctul de vedere referitor la acest dialog și după ample discuții, în care s-au examinat atît etapele de pînă acum ale tratativelor dintre unele Biserici Ortodoxe și Anglicani cît și stadiul actual al problemei anglicane, s-a ajuns în cele din urmă la alcătuirea unei liste de teme teologice care — după ce diferitele Biserici se vor pronunța asupra lor — vor constitui subiectele ce se vor pune în discuție în viitoarele tratative dintre ortodocși și anglicani.

Alcătuirea acestei liste de teme teologice în vederea dialogului anglicano-ortodox a constituit chiar principala sarcină a Comisiei Teologice Interortodoxe de la Belgrad.

În sesiunea ei de la Belgrad, Comisia Teologică Interortodoxă s-a bucurat de înaltul patronaj al Sanctității Sale Patriarhului Gherman al Serbiei, care s-a interesat tot timpul și de aproape de mersul lucrărilor ei, purtîndu-i o grijă specială.

Asupra problemei anglicane vom mai reveni într-o prezentare mai dezvoltată.

Tot la Belgrad și în același timp cu Comisia Teologică Interortodoxă pentru pregătirea dialogului teologic anglicano-ortodox, a lucrat și o altă comisie interortodoxă, anume pentru pregătirea dialogului teologic cu vechii-catolici, în care, ca delegat al Bisericii Ortodoxe Române, a participat Pr. Prof. Ioan Coman de la Institutul Teologic Universitar din București.

Biblioteca Mitropolitană Sibiu

TIPOGRAFIA EPARHIALĂ
S I B I U
